

T.C.
SIİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MİLLİ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR
MECMÛASININ MESTAP'A GÖRE TASNİFİ (71-131)
(İNCELEME - METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdulkadir SARUK

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Talip ÇUKURLU

SIİRT - 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
KISALTMALAR.....	V
TABLOLAR DİZİNİ.....	VI
ÖN SÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	1
1. MECMÛA.....	1
2. MECMÛALARIN TASNİFİ.....	2
3. MECMÛALARIN ÖZELLİKLERİ.....	5
4. MECMÛALARIN ÖNEMİ.....	6
5. MECMÛALARIN SİSTEMATİK TASNİFİ PROJESİ (MESTAP).....	8
BİRİNCİ BÖLÜM.....	11
1. MİLLÎ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ (71-131) DEĞERLENDİRİLMESİ.....	11
1.1. MECMÛANIN TANITIMI.....	11
1.2. MECMÛANIN FİZİKÎ ÖZELLİKLERİ.....	11
1.3. MECMÛANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	12
1.4. MECMÛANIN MÜRETTİBİ VE TERTİP TARİHİNE İLİŞKİN TESPİTLER.....	16
İKİNCİ BÖLÜM.....	17
2. MİLLÎ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ (71-131) ÇEVİRİ YAZI METNİ OLUŞTURULURKEN TAKİP EDİLEN YÖNTEM VE ÇEVİRİ YAZILI METİN.....	17
2.1. METNİN KURULUŞ YÖNTEMİ.....	17
2.2. MECMÛANIN (71-131) ÇEVİRİ YAZILI METNİ.....	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	54
3. MİLLÎ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ (71-131) MESTAP'A GÖRE TASNİFİ.....	54
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	62
4. MİLLÎ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ (71-131) SAYFALARI ARASINDA YER ALAN ŞAİRLERİN BİYOGRAFİLERİ.....	62

4.1. HAFÎD-İ VAHDETÎ:SUÛD.....	62
4.2. MEHMET MUHYİDDÎN.....	63
4.3. MUHYİDDÎN RÂİF.....	63
4.4. İZMİRLİ TOKADÎZÂDE ŞEKÎP.....	64
4.5. CİNÂNÎ.....	65
4.6. HÂLİD FAHRÎ.....	65
4.7. ADANALI ZİYÂ.....	66
4.8. MUALLİM MEHMET SÂDİK.....	67
4.9. CELÂDET NÂZİM.....	68
4.10. YAŞAR ŞÂDÎ.....	68
4.11. MEHMET ŞEMSEDDÎN.....	68
4.12. TEVFİK LÂMÎH.....	69
4.13. KESRİYELİ MEHMET SİDKİ.....	70
4.14. ŞEYH REMZİ EL-MEVLEVÎ.....	70
4.15. SULTÂN SELİM HAMDÎ.....	71
4.16. TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ.....	71
4.17. ŞÛRÂ-YI DEVLET AZÂSINDAN MUAMMER.....	73
4.18. HÜSEYİN SÎRET.....	73
4.19. İZMİRLİ MEVLEVÎ ŞEYHİ NÛREDDÎN.....	74
SONUÇ.....	75
KAYNAKÇA.....	77
EKLER.....	82
EK-1. SÖZLÜK.....	82
EK-2. DİZİN.....	107
EK-3. MECMÛADAN ÖRNEK SAYFALAR.....	111

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİLLÎ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ
MESTAP'A GÖRE TASNİFİ (71-131)

(İNCELEME - METİN)

Abdulkadir SARUK

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Talip ÇUKURLU

2022, 130 sayfa

Başkan: Dr. Öğretim Üyesi Talip ÇUKURLU

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Murat Ali KARAVELİOĞLU

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mesut Bayram DÜZENLİ

Dîvân edebiyatının temelini oluşturan kaynaklar arasında dîvânlar, dinî metinler, siyerler, hadis tercümeleri, mesneviler, gazavatnâmeler, şehrengizler, şu'arâ tezkireleri, çeşitli biyografik eserler, tarihî metinler vb. yanında mecmûalar da önemli bir yer tutmaktadır. Köken olarak Arapça “cem” sözcüğünden meydana gelen “mecnû'a” sözcüğü, “toplanıp biriktirilmiş, tanzim ve tertip edilmiş şeyler bütünü” anlamına gelir. Bir edebî kavram olarak mecmûa, “farklı kişilere ait metinlerin/metin parçalarının bir araya getirildiği eserler bütünü” anlamına gelmektedir. Şiir mecmûaları, klasik Türk edebiyatı araştırmalarına geniş bir çalışma alanı sağlayan ve yazıldıkları dönemin zihniyetini, edebî zevkini içinde barındıran önemli kaynaklardır. Mecmûaların dîvânı bulunmayan şairlerin şiirlerini ortaya çıkarmak, dîvânlarda yer almayan şiirleri tespit etmek, şairin yaşadığı dönemin veya mecmûayı derleyen kişinin edebî anlayışını belirlemek vb. yönleri düşünüldüğünde neden ele alınıp incelenmeleri gerektiği açık bir şekilde anlaşılabacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Dîvân Şiiri, Şiir Mecmûası, Ankara - Milli Kütüphane - 06 Hk 3656, MESTAP.

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****CLASSIFICATION OF THE POETRY MECMUA REGISTERED AT THE
NATIONAL LIBRARY 06 Hk 3656 ACCORDING TO MESTAP (71-131)****(REVIEW - TEXT)****Abdulkadir SARUK****Thesis Advisor: Asistant Professor Talip ÇUKURLU****2022, 130 pages****President: Asistant Professor Talip ÇUKURLU****Jury Member: Professor Doctor Murat Ali KARAVELİOĞLU****Jury Member: Associate Professor Mesut Bayram DÜZENLİ**

Among the works that form the basis of divan literature, there are divans, religious texts, siyars, hadith translations, masnavis, gazavatnames, shehrensizs, shi'arâ tezkires, various biographical sources, historical texts, etc. Besides, journals also have an important place. The word “mecnû‘a”, which originates from the Arabic word “cem’”, means “the sum of things collected, collected, arranged and arranged”. As a literary concept, mecmua means "the collection of works in which texts/parts of text belonging to different people are brought together". Poetry journals are important sources that provide a wide field of study for classical Turkish literature research and contain the mentality and literary taste of the period in which they were written. To reveal the poems of poets who do not have a divan of the journals, to identify the poems that are not included in the divans, to determine the literary understanding of the period in which the poet lived or the person who compiles the journal, etc. When the aspects are considered, it will be clearly understood why they should be considered and studied.

Keywords: Classical Turkish Literature, Dîvân Poetry, Poetry Magazine, Ankara - National Library - 06 Hk 3656, MESTAP.

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
BE	: Bahâr-ı Efkâr
bk.	: bakınız
Dr.	: Doktor
DS	: Dervîş Sözleri
ET	: Erişim Tarihi
Fars.	: Farsça
G	: Gazel
Haz.	: Hazırlayan
İD	: İlhamî Dîvânı
KİMBE	: Keçeçizâde İzzet Molla/Bahâr-ı Efkâr
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MESTAP	: Mecmûaların Sistemâtik Tasnifi Projesi
Nu.	: Numara
Prof.	: Profesör
Ör.	: Örnek
s.	: sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TŞBDS	: Tokadîzâde Şekîp Bey/Dervîş Sözleri
Yp.	: Yaprak
vb.	: ve benzeri
yy.	: yüzyıl

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1 Mecmûada (71-131) Yer Alan Şairler, Şiir Sayıları ve Şiirlerin Nazım Biçimleri.....	13
Tablo 1.2 Mecmûada (71-131) Yer Alan Şairlerin Yaşadıkları Yüzyıllar.....	14
Tablo 1.3 Mecmûada (71-131) Yer Alan Şiirlerde Kullanılan Kalıplar.....	15
Tablo 2.1 Çeviri Yazı Alfabesi.....	19
Tablo 3.1 MESTAP Tablosu.....	55

ÖN SÖZ

Dîvân edebiyatının temelini oluşturan kaynaklar arasında dîvânlar, dinî metinler, siyerler, hadis tercümeleri, mesneviler, gazavatnâmeler, şehrengizler, şu‘arâ tezkireleri, çeşitli biyografik eserler, tarihî metinler vb. yanında mecmûalar da önemli bir yer tutmaktadır. Mecmûalar, yazıldıkları dönemin edebî zevkini, dünya görüşünü, sosyal ve siyasi yaşamını, şairin şiir anlayışını yansıtmaları bakımından klasik Türk edebiyatının önemli bir bilgi kaynağı hâline gelmişlerdir. Mürettebinin şahsi şiir anlayışına göre şekillenen şiir mecmûaları, dîvân ve mesnevi gibi klasik Türk edebiyatının mihver taşlarının çoğunun çalışılmış olması sebebiyle önemli bir çalışma alanı yaratarak edebiyatımızın gelişmesi ve dîvân şiiri ile ilgili yeni bilgilerin edinilmesi açısından son derece önem arz etmektedirler.

Şiir mecmûaları, dîvânı olmayan ya da dîvânına ulaşamayan şairlerin şiirlerinin ortaya çıkarılması yönünden edebiyat araştırmacılarına önemli imkânlar sağlayıp dîvânı bulunan şairlerin mevcut dîvânlarına girmemiş şiirlerinin tespit edilmesi veya dîvânda bulunan şiirlerin mecmûadaki şiirlerle karşılaştırılarak şiirlerin orijinallerinin ortaya konması bakımından klasik Türk edebiyatına yön vermeye başlamışlardır. Ayrıca mecmûalarda, tezkirelerde veya biyografik kaynaklarda adı geçmeyen şairlere rastlanılması ve bazı mecmûaların şairler hakkında biyografik bilgi bulundurmaları mecmûalara karşı yeni bir bakış açısına sahip olmamızı sağlamıştır.

Edebiyatımız açısından bu kadar büyük bir öneme sahip olan mecmûalar üzerinde şimdiye kadar yapılan ve yapılmaya devam edilen çalışmalarla edebiyat tarihimize katkı sağlanmaya çalışılmaktadır. Dîvân edebiyatıyla ilgilenen ve bu yönde çalışan araştırmacılara fayda sağlamak amacıyla Ankara Milli Kütüphane – Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda 06 Hk 3656 demirbaş numarasıyla ve “*Mecmû’a-i Eş’âr*” ismiyle kayıtlı bulunan şiir mecmûasının 71 ile 131 sayfalarının arası incelenip, çeviri yazılı metni oluşturulup “Mecmûaların Sistemati Tasnifi Projesi (MESTAP)”ne göre tasnifi yapılmıştır. Çalışmamızın “Giriş” kısmında; mecmûanın tanımı, tasnifi, özellikleri ve edebiyat tarihimizdeki yerine ve önemine vurgu yapıldıktan sonra “Mecmûaların Sistemati Tasnifi Projesi (MESTAP)” ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmamızın “Birinci Bölüm”ünde, tezimize konu olan şiir mecmûasının biçim ve içerik bakımından tanıtımı yapılmıştır. Çalışmamızın “İkinci Bölüm”ünde, şiir mecmûasının

çeviri yazılı metnine yer verilmiştir. Ayrıca mecmûalarda yer alan şiirler, yayımlanan dîvânlarla karşılaştırılarak tespit ettiğimiz farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Çalışmamızın “Üçüncü Bölüm”ünde, Mehmet Fatih Köksal’ın öncülüğünde hazırlanan “MESTAP” tablosundan önce şiir mecmûasının yeri, numarası ve nüsha tavsifi hakkında kısaca bilgi verilmiş, akabinde mecmûanın MESTAP tablosuna yer verilmiştir. Çalışmamızın son bölümü olan “Dördüncü Bölüm”de, şiir mecmûasında yer alan şairlerin biyografilerine yer verilmiştir. Ayrıca çalışmamızın ekler kısmına mecmûada yer alan çeviri yazılı metin için sözlük ve dizin ilave edilmiş olup şiir mecmûasından örnek sayfalara da yer verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde beni yönlendiren, bilgi ve birikimini benden esirgemeyen, sabır ve titizlikle tezimi takip eden kıymetli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Talip ÇUKURLU’ya saygı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca yüksek lisans hocam olan ve çeviri yazılı metnin oluşturulması sürecinde bana yardımcı olan Doç. Dr. Mesut Bayram DÜZENLİ’ye teşekkür ederim. Bugünlere ulaşmamda emeklerini benden esirgemeyen ve sürekli bana destek olan rahmetli babama, anneme ve kardeşlerime, teze hazırlık aşamasında benim için her türlü fedakârlığı yapan, beni hoşgörüyü karşılayan sevgili eşim Elif Nur SARUK’a ve biricik oğlum Mehmet Metehan SARUK’a sonsuz minnetlerimi sunarım.

SİİRT - 2022

Abdulkadir SARUK

GİRİŞ

1. MECMÛA

Dîvân edebiyatının temelini oluşturan kaynaklar arasında dîvânlar, dinî metinler, siyerler, hadis tercümeleri, mesneviler, gazavatnâmeler, şehrengizler, şu‘arâ tezkireleri, çeşitli biyografik eserler, tarih metinleri vb. yanında mecmûalar da önemli bir yer tutmaktadır. “Mecmû‘a” kelimesi köken bakımında “cem‘” kökünden meydana gelmektedir. “Mecmû‘” kelimesinin müennesi olan “mecmû‘a”, *“toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi”* (Devellioğlu, 2007: 596) mânâsındadır. *“Kütüphanecilik dilinde ise mecmûanın anlamına karşılık gelen sözcük “derleme” sözcüğüdür. Günümüzde dergi niteliği taşıyan mecmûalar, günlük olmayan belirli aralıklarla yayımlanan süreli yayımlar olarak ifade edilmiştir”* (Köksal, 2012: 409).

Mecmûalar genelde şairlere ait farklı biçimlerde yazılan, dinî veya din dışı muhtevaları olan, manzum şiirleri veya mensur metinleri içinde barındırarak tertip edilmiş çok yönlü eserlerdir. Bu türdeki eserlerin, birçok yönden halk edebiyatında şairlerin şiirlerinin toplandığı cönklerle benzer yönleri vardır. *“Mecmûalar, başlangıçta şiirler, ilahiler, lugaz ve muammalar, ayetler, şarkılar, latifeler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler ve faydalı bilgilerin toplandığı not defterleri olarak ortaya çıkmış, zamanla gelişim göstererek düzenli bir kitap ve telif çeşidi özelliği kazanmıştır”* (Uzun, 2003: 265).

Dîvân edebiyatının bir gelenek çerçevesinde gelişmesiyle döneminin edebî ürünlerinden olan mecmûaların biçim ve muhteva bakımından şiire göre daha serbest bırakıldığı görülmektedir. Mecmûaların tertibinde mürettibin eğitim düzeyi, bilgi birikimi, dünya görüşü, yaşam şartları büyük bir öneme sahiptir. *“Mecmûalar, derleyicinin edebî zevki, eğitimi, bilgi birikimi ve kendi ilgi alanlarına göre düzenlediği, çok çeşitli birikimlerin not edildiği, bir defter hüviyetindedir. Bu sebeple tertipli, özenle hazırlanmış mecmûalar olduğu gibi dağınık hazırlanmış mecmûalar da vardır”* (Kılıç, 2012: 75-96).

Şiir mecmûalarında en önemli etken mürettibin edebî zevkidir. Mürettibin mecmûasında bir araya getirdiği şiirlerin kendisinin sanat anlayışını yansıtan şiirler olmasıyla beraber dönemin de edebî zevkine hitap eden şiirlerden oluşabilmektedir.

Mecmûalar genç edebiyat araştırmacılarına dönemin beğenilen edebî metinlerini, konularını, okuyucunun isteğini, estetik anlayışını, önemli isimleri ve eserlerini vb. inceleme fırsatını sunar. Mecmûalar daha önce keşfedilmemiş şairlerin tespiti ve şiirleri gün yüzüne çıkarması açısından da önemlidir. Edebiyat tarihinin önemli kaynakları arasında yer alan tezkirelere yansımamış birçok şairin, şiirin, tarihî belgenin ortaya çıkarılıp tespit edilmesi bakımından mecmûalar edebiyat tarihinin vazgeçilmez kaynakları arasındadır (Aydemir, 2007: 123).

Şiir mecmûalarının içeriği daha çok edebî alan ile ilgilidir. Mesnevi, kaside, gazel, kıta, musammat, tarih, mektup, tuyuğ, şarkı, rubai vb. biçimler ile münâcât, na't, tevhid, mersiye, fahriye vb. şiir türlerinden müteşekkil olan mecmûalar Türk edebiyatında geniş ve önemli bir yer tutar (Pala, 2004: 300).

2. MECMÛALARIN TASNİFİ

Mecmûaların Osmanlı dönemindeki tarihî ve edebî seyrine veya klasik bir eser olarak gelişime bakıldığı zaman 15. yüzyıldan itibaren şairlerin ve araştırmacıların dikkatini çekmeye başladıklarını, 16. yüzyıldan sonra ise nicelik ve türlerinin epeyce fazlaştığını söyleyebiliriz. “*Mecmûalar genel özellikleri ve içerikleri dikkate alınarak "mecmûatü'l-münşeât, mecmûatü'l eş'âr, mecmûa-i ed'îye" vb. terkiplerle isimlendirilmişlerdir*” (Uzun, 2003: 266). Buna benzer mecmûaların isimlendirilmeleri biçim, içerikten kaynağını alan isimlendirmelerdir. Bundan dolayı mecmûalar çeşitli biçimlerde sınıflandırılmıştır ve günümüzde de bazı tasnif çalışmaları halen devam etmektedir.

Agâh Sırrı Levend mecmûalarla ilgili ilk tasnifi Türk Edebiyatı Tarihi adlı eserinde yapmıştır. Levend, sınıflandırmasında mecmûaları beş başlık altında toplamıştır:

1. *Nazîre mecmûaları*
2. *Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmûaları*
3. *Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar*
4. *Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar*
5. *Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmûalar* (Levend, 1998: 166-167).

Başka bir tasnif ise Günay Kut tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde yer alan "Mecmûa" maddesinde yapılmıştır:

1. *Nazire mecmûaları*
2. *Seçme şiir mecmûaları (mecnû 'a-i eş 'âr, mecnû 'a-i devâvîn)*
3. *Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmûalar (mecnû 'a-i edviyye, mecnû 'a-i tevârih, mecnû 'a-i mu 'ammeyât, mecnû 'a-i münşe 'ât, mecnû 'a-i resâ'il gibi)*
4. *Karışık mecmûalar. Bu tür mecmûalar nazım nesir karışık olabileceği gibi Arapça, Türkçe, Farsça gibi değişik dillerde de yazılmış olabilir.*
5. *Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmûalar (Kut, 1986: 170).*

Mecmûalar üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda mecmûaların biçim ve içerik özellikleri açısından yeni bilgiler ortaya çıkmış ve Atabey Kılıç mecmûaları tekrar tasnife tabi tutmuştur. En geniş mecmûa tasnifini yapan Atabey Kılıç'ın tasnifi şöyledir:

1. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından:

1.1. Cönkler

1.2. Mecmûalar

1.2.1. Tertip durumuna göre mecmûalar

1.2.1.1. Mürettep mecmûalar

1.2.1.2. Mürettep olmayan mecmûalar

1.2.2. Mürettip durumuna göre mecmûalar

1.2.2.1. Mürettibi bilinen mecmûalar

1.2.2.2. Mürettibi bilinmeyen mecmûalar

1.2.3. Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerinin toplandığı mecmûalar

2. Şekil bakımından:

2.1. Manzûm metinler mecmûaları

2.1.1. Kaside mecmûaları

2.1.2. Gazel mecmûaları

2.1.3. Nazire mecmûaları

2.1.4. Mu 'ammâ mecmûaları

2.1.5. Manzûm lugât mecmûaları

- 2.1.6. *İlâhî mecmûaları*
- 2.1.7. *Şehrengîz mecmûaları*
- 2.1.8. *Na‘t mecmûaları*
- 2.1.9. *Hilye mecmûaları*
- 2.1.10. *Mi‘râciyye mecmûaları*
- 2.1.11. *Matla‘ mecmûaları*
- 2.1.12. *Mersiye mecmûaları*
- 2.1.13. *Çeşitli mesnevîlerden seçkileri barındıran mecmûalar*
- 2.1.14. *Güfte mecmûaları*
- 2.1.15. *Müstezâd mecmûaları*
- 2.1.16. *Tarih mecmûaları*
- 2.1.17. *Musammat mecmûaları*
- 2.1.18. *Kıt‘a ve rubâ‘î mecmûaları*
- 2.1.19. *Dîvân mecmûaları*
- 2.2. *Mensur metinler mecmûaları*
 - 2.2.1. *Lugaz mecmûaları*
 - 2.2.2. *Fetva mecmûaları*
 - 2.2.3. *Tefsir mecmûaları*
 - 2.2.4. *Şerh mecmûaları*
 - 2.2.5. *Sakk mecmûaları*
 - 2.2.6. *Mekân tasvirlerini içeren mecmûalar*
 - 2.2.7. *Münşe‘ât mecmûaları*
 - 2.2.7.1. *Derleme münşe‘ât mecmûaları*
 - 2.2.7.2. *Tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe‘ât mecmûaları*
- 2.3. *Karışık manzum ve mensur eserler mecmûaları*
 - 2.3.1. *Fevâyid ve eş‘âr mecmûaları*
 - 2.3.2. *Farklı türleri barındıran mecmûalar*

3. Dil bakımından:

- 3.1. *Arapça mecmûalar*
- 3.2. *Farsça mecmûalar*
- 3.3. *Türkçe mecmûalar*
- 3.4. *Çok dilli mecmûalar*

4. Muhtevâ bakımından:

- 4.1. Din
- 4.2. Tasavvuf
- 4.3. İlm-i nücûm / fal ve remil
- 4.4. Hikâye/latîfe
- 4.5. Hezel ve hicv
- 4.6. Edviye
- 4.7. Mûsikî
- 4.8. Hat ve kitâbet

5. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmûalar (Kılıç, 2012: 78-96).

Mecmûalar, hitap ettikleri zümre ve amaçları yönünden de sınıflandırılabilir: Farklı tarikatlara intisab edenler tarafından tarikat üyelerinin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak derlenen mecmûalar, toplumun büyük bir bölümünü ilgilendiren mecmûalar, eğitim seviyesi yüksek, toplumun üstünde edebî anlayışa sahip kimseler için düzenlenmiş mecmûalar, derleyeninin sanat anlayışına göre tertip edilmiş mecmûalar, istek üstüne oluşturulmuş mecmûalar ve muhtevalarına göre mecmûalar vb. (Kurnaz ve Aydemir 2013: 53).

3. MECMÛALARIN ÖZELLİKLERİ

Mecmûalar hem içerik hem de biçim olarak farklı özellikler taşıyabilirler. Edebî gelenek içinde dîvân, tezkire, mesnevi gibi yazılı eserlerin şekil bakımından belli bir kalıbı var iken mecmûalarla ilgili herhangi bir şekil veya form belirlenmemiştir. Bu sebeple her bir mecmûa, bütünüyle onu derleyen kişinin edebî zevkine göre bir bütün hâline getirilmiş, özgün ve değişik bir düzende oluşturulmuştur (Gülbüz, 2013: 316).

Şiir mecmûalarının birçoğunda ne zaman derlendiklerine ait kayıt bulunmaz. Bunun asıl sebebi mecmûaların mürettiblerin edebî anlayışlarına göre tuttuğu defterlerden oluşmalarıdır. Aynı sebepten tertip edildikleri zamanın ortaya çıkarılması çok zordur, fakat yazıldıkları tarihin tespiti, mecmûada şiirleri bulunan şairlerin yaşadıkları yüzyıllardan veya mecmûanın fizikî yapısından (cilt türü, kâğıt yaşı, mürekkep yaşı vb.) hareketle en azından çıkarımda bulunularak yapılabilir. Mürettiblerin

mecmûaya veya derkenarlara yazdıkları kimi tarih notları da mecmûaların tertip tarihleri hakkında bilgi verebilir (Köksal, 2012: 413).

Farklı zamanlarda birbiriyle birleştirilmek suretiyle değişik renk mürekkep ve farklı malzemeden üretilmiş kâğıtların kullanıldığı mecmûalarda, tekrar aynı nedenden farklı renkte mürekkep ve farklı cins kâğıt çeşitlerinin kullanıldığı görülür. Kâğıt ve mürekkeplerin farklı olmasının nedeni mecmûaların değişken zaman dilimlerinde yazılmış olabileceği gibi uzun bir süreçte farklı kişilerin eline geçmesi, yani mecmûaların aslında birden çok mürettibinin bulunması da olabilir.

Mecmûalar; Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere herhangi bir dille yazılabilir. Bu durum mürettibin bu dilleri bilip bilmemesine, bu dillerle ilgili herhangi bir bilgisinin olup olmamasına ve tertip edilen metin türlerinin diline göre farklılık gösterebilir. Genellikle dinî-mensur mecmûaların Arapça, edebî-manzum mecmûaların Türkçe-Farsça oldukları tespit edilmiştir (Uzun, 2003: 267).

4. MECMÛALARIN ÖNEMİ

Mecmûalar, tezkirelere birer alternatif oluşturmaları bakımından klasik Türk edebiyatında önemli bir yer tutmaktadırlar. Zengin içerikleriyle edebiyat tarihi, biyografi ve metin neşri gibi alanların dışında tarih, dinler tarihi, halkbilim, sosyoloji vb. farklı bilim dallarına da kaynaklık edebilecek olan mecmûalar, araştırmacılara önemli çalışma alanları sağlayan eserlerdir.

Mecmûalar; edebiyata ilgisi olan genç araştırmacılara, şairin manzume yazarken izlediği yöntemi, etkilendiği şairlerin yaşamlarından izleri gösterir. Bunun yanında şairden etkilenmiş ve edebî zevkini oturturken şahsından faydalanmış şairlere ait bilgiler de aktarır. Mecmûalar, isimleri unutulmuş, tezkirelerde yer almamış, şiirleri tespit edilememiş şairlerin gün yüzüne çıkarılmasında önemli eserlerdir. Mecmûaların önemli katkılarından biri de nüsha farklılığı veya başka nedenlerle dîvânlarda yer alamayan şiirleri barındırmasıdır (Aydemir, 2007:135).

Şiir mecmûaları, aynı veya farklı dönemlerde, edebiyat çevrelerinde hayatını devam ettirmiş şairlere ait şiirleri kapsaması, birbirinden farklı ve bağımsız bulunan edebiyat dönemlerinin mahsullerini içinde barındırması bakımından da Türk edebiyatı için farklı bir yer tutmaktadırlar. “*Şairlerin dîvânlarından/külliyatlarından belli bir*

dikkatle seçilmiş manzumelere ev sahipliği yapan bu mecmûalar, kültür tarihimizin önemli kaynakları arasında sayılırlar” (Yılmaz, 2008: 255).

Mecmûalar konusunda geniş çalışmalar yapan Mehmet Fatih Köksal, mecmûaların Türk edebiyatındaki yerini ve Türk edebiyatı tarihine katkılarını on bir madde hâlinde şöyle sıralamıştır:

1. *“Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmûalarda rastlamak mümkündür.*
2. *Bilinen şairlerin bilinmeyen/dîvânlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak mümkündür.*
3. *Şairlerin dîvânlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine (fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları vs.) tesadüf edebiliriz.*
4. *Mecmûalar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği hâlde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşılır. Özellikle kırk hadis, miraciye, yüz hadis, mevlid, şehrengiz, biladiye, hasb-i hâl, kimi mektup ve münşeâta dair risaleler vb. fazla uzun olmayan türlerin çoğu bu mecmûaların arasında gizlidir.*
5. *Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları; yeni türler, edebiyatımızda kullanımına rastlamadığımız aruz kalıpları vb. örneklerle de mecmûalarda karşılaşabiliriz.*
6. *Mecmûalarda, şairlerin hayatıyla ilgili bilgileri de yakalama imkânı vardır. Bu, ölüm tarihi bilinmeyen bir şairin ölümü için düşünülmüş bir tarih manzumesi olabileceği gibi, araştırmacılar için önemli olabilecek derkenara düşünülmüş bir bilgi notu veya şiir başlığı şeklinde de olabilir.*
7. *Bazı şiir mecmûalarında, başka şairlerin de şiirleri bulunmakla beraber, özellikle bir şairin şiirlerinin yoğun olduğu görülür. Derleyeninin şair olduğu bir şiir mecmûası edebiyat tarihi araştırmalarına katkısı bakımından kuşkusuz daha kıymetli sayılır.*
8. *Mecmûalar, -bir kısmı kendisi de şair olan- şiir sever kişiler tarafından tertip edilen eserlerdir. Bu itibarla derleyeni belli kişiler tarafından toplanan mecmûalarda şahsın/şairin zevklerini fark ederken dönemin genel beğenisiyle ilgili önemli ipuçları da yakalamak mümkündür.*

9. *Şiir mecmûalarında genel olarak dönemin zevklerini, edebî tercihlerini vs. anlamak kabil olduğu gibi ferdî temayüllerin de izini sürmek mümkündür. Nazire mecmûası olmasa da kimi mecmûalarda nazire şiirler bulunduğundan şairler arasındaki etkileşimi, teselsül bağlarını takip etmek de mümkün olur.*

10. *Mecmûalar dışındaki eserlerin fevâyid ve vikâye yapraklarında da zaman zaman rastlamak mümkünse de özellikle mecmûalarda çok sık rastladığımız edebiyat dışı kimi konular da ayrıca ele alınması gereken önemli noktalardır.*

11. *Özelde şiir mecmûalarının, genelde de bütün mecmûaların sayılan faydaları birbirinden bağımsız olarak incelendiğinde çok fazla bir anlam ifade etmezler. Ama aynı dönemde derlenmiş yüzlerce mecmûanın taranmasından ortaya çıkacak manzara devrin müşterek anlayış ve zevkini ortaya dönecektir” (Köksal, 2012: 417-421).*

5. MECMÛALARIN SİSTEMATİK TASNİFİ PROJESİ (MESTAP)¹

Mecmûaların, üzerinde çalışma yapılabilecek divân, mesnevi vb. kaynakların birçoğunun çalışılmış olması ve bu alanda çalışılacak metinlerin sınırlı olması sebebiyle edebiyat hayatımız ve edebî kültürümüz açısından ne kadar önemli bir yer tuttuğu ortadadır. Bundan dolayı kütüphane raflarında çürümeye yüz tutmuş, incelenmemiş mecmûaların bir an önce araştırılıp ortaya çıkarılması büyük önem taşımaktadır. Biçim ve içerik özellikleri açısından belli bir ölçütü bulunmayan mecmûaları tasnif etmek konusunda araştırmacılar büyük güçlükler yaşamışlar ve bu yönde farklı tasnif ölçütleri ortaya koymaya çalışmışlardır.

Bu tür çalışmaların en kapsamlısı olan ve Mehmet Fatih Köksal’ın önerisiyle ortaya atılan “Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)”yle şiir mecmûaları başta olmak üzere diğer mecmûa türlerinin tespit edilerek sınıflandırılması ve böylece edebiyat alanında ve diğer alanlarda araştırma yapan çalışmacılara kolaylık sağlanması amaçlanmıştır.

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı’nın ev sahipliğinde, “30.06.2012” tarihinde Ankara ilinde birçok bilim adamının katılımıyla “Osmanlı Şiirinin Hazinele: Mecmûalar ve Cönkler” isimli bir çalıştay düzenlenmiştir. Bu çalıştayda Mehmet Fatih

¹ Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP), Mehmet Fatih Köksal’ın önerisiyle başlatılıp klasik Türk edebiyatı araştırmacıları tarafından geliştirilen bir projedir. Proje hakkında ayrıntılı bilgi için bk. www.mestap.com (ET - 24.03.2022).

Köksal’ın önerisiyle ortaya çıkan “Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)” ayrıntılı bir biçimde görüşülüp tartışılmıştır. Mehmet Fatih Köksal’ın başkanlığında yürütülen bu proje ile mecmûalarda yer alan şiirlerin tasnifinin toplandığı bir “veri bankası” oluşturulması amaçlanmıştır.

Projeye göre mecmûalar en baştan, günümüz Türkçesine aktararak transkribe edilmeli ve konu bakımından farklı mecmûalarla ilgili sınıflandırmalar yapılmalıdır. Bu proje ile mecmûaların ortak bir tabloya göre tasnifi yapılacak ve bu mecmûaların dijital bir veri tabanında biriktirilerek edebiyat dünyasına sunulmasına olanak sağlanacak ve mecmûalar edebiyat araştırmacılarının hizmetine sunulacaktır. Bu mecmûaların muhteva bakımından ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, “Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)” aracılığıyla hazırlanan tabloyla yapılacaktır.

“Tez çalışmalarının hülâsası demek olan tablolar proje sonunda bir “veri bankası”nda bir araya getirilecektir (Köksal, 2012: 94). Mecmûaların çalışılma usulleri şu şekildedir:

1. *“Önce bir komisyon marifetiyle kataloglar taranarak mecmû’a-i eş’ârların, cönklerin ve diğer mecmûaların yer ve numaraları tespit edilecektir.*
2. *Tespit edilen mecmûa ve cönkler tek tek görülerek alanla ilgili olmayanlar, kataloglara sehven mecmûa olarak girilenler veya başka sebeplerle uygun görülmeyen nüshalar ayıklanarak proje dışına çıkarılacaktır.*
3. *Tespit işlemi tamamlandıktan sonra bir format belirlenerek bütün öğrencilere o format üzerinde çalışma yaptırılacaktır.*
4. *Normal şartlarda proje dört yılda, birtakım beklenmeyen olumsuzlukların ortaya çıkabileceğini düşünürsek kötümser bir yaklaşımla projenin ilk aşaması beş yılda tamamlanacaktır” (www.mestap.com ET - 24.03.2022).*

MESTAP, hedeflendiği gibi devam ederse dört yıl, en fazla beş yıl gibi kısa bir zaman zarfında Türk kütüphanelerinde tüm şiir mecmûalarının, on yıl içinde de edebiyatla alakalı tüm mecmûaların ve cönklerin veri tabanına ulaşılacaktır.

“Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)” şiir mecmûalarının ve diğer türlerde hazırlanmış mecmûaların sistematik olarak bir araya getirilmesini, derlenmesini, sınıflandırılmasını sağlayacaktır. Bu proje ile beraber yüzlerce hatta binlerce mecmûanın tasnifinden oluşacak bir veri tabanı edebiyat dünyasına

kazandırılacaktır. “Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)” özellikle genç edebiyat araştırmacılarının mecmûalarla ilgili çalışmalarında bir rehber niteliği taşıyacak ve mecmûalara erişimi kolaylaştıracak ayrıca kısa zamanda çok daha fazla mecmûaya ulaşmalarını sağlayacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MİLLİ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ (71-131) DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. MECMÛANIN TANITIMI

Çalışmamızın bu bölümünde mecmûa; fizikî özellikleri, muhteva özellikleri, mecmûanın 71 ile 131 sayfaları arasında yer alan şairler, şiir sayıları ve şiirlerin nazım biçimleri, şairlerin yaşadıkları yüzyıllar, şiirlerde kullanılan kalıplar, mecmûanın mürettibi ve tertip tarihine ilişkin tespitler bakımından değerlendirilecektir.

1.2. MECMÛANIN FİZİKÎ ÖZELLİKLERİ

Mecmûa, Ankara Milli Kütüphane – Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda 06 Hk 3656 demirbaş numarasıyla ve “*Mecmû’a-i Eş’âr*” ismiyle kayıtlıdır. DVD numarası “1406”dır. Mecmûanın dış kapağının sağ alt orta kısmında Latin alfabesiyle “36” rakamı yazmaktadır. Mecmûanın 2 numaralı sayfasında Latin alfabesiyle “240” yazılmıştır. 3 numaralı sayfada ise Kültür Bakanlığı / Ankara İl Halk Kütüphanesi kaşesi bulunmaktadır. Kaşede kayıt numarası “3656”, tasnif numarası “T811-231-237” şeklinde yer almaktadır. Mecmûanın tertip tarihi ve mürettibi konusunda hiçbir kayıt yoktur². Fakat mecmûada şiirleri mevcut olan şairlerin biyografilerine baktığımızda mecmûanın 20. yüzyılda tertip edildiğini tahmin ediyoruz.

Mecmûanın dış kapağı gri renkli ve bez kaplı karton cilttir. Mecmûa, 120x165-153x90 mm ölçülerine sahiptir. *Mecmû’a-i Eş’âr*, 100 yapraktan ibarettir. Her yaprakta genelde 14 satır yer almaktadır. Mecmûada “rika” yazı hattı kullanılmış olup çizgili defter kâğıda şiirler yazılmıştır. Mecmûa yapraklarına numara verilirken art arda sayılar “1, 2, 3, 4, 5...” kullanılmış ve bütün yapraklar bu şekilde numaralandırılmıştır. Mecmûanın 195 numaralı yaprağında “188-195” numaraları arasındaki yaprakların boş olduğuna dair not düşülmüştür. Ayrıca “196-200” numaralı yapraklar arasındaki şiirler ters bir şekilde yazılmıştır. Mecmûada herhangi bir süsleme, filigran, desen vb. bulunmamaktadır.

² <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mecm%C3%BBA-i-esar/149451> (ET - 25.03.2022).

1.3. MECMÛANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Ankara Milli Kütüphane – Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda 06 Hk 3656 demirbaş numarasıyla ve “*Mecmû’a-i Eş’âr*” adıyla kayıtlı mecmûada bahsi geçen sayfalarda sadece Türkçe şiirler bulunmaktadır. Bunun yanında üç şiir de Farsçadan tercüme edilmiştir. Ancak şiirlerin kimden tercüme edildiği belirtilmemiştir.

Mecmûanın 71 ile 131 sayfaları arasında birbirinden farklı veya aynı nazım şekillerine sahip toplam 47 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin bazıları aruz bazıları da hece vezniyle yazılmıştır. Mecmûada en fazla kullanılan nazım şekli “gazel”dir. Manzumeler, 1 beyitten 19 beyte veya 1 dördlükten 8 dördlüğe kadar değişen uzunluklarda olup beyit, kıt’a, rubai, gazel (tahmis, taştir, nazire), şarkı, sone gibi çeşitli nazım şekli, birimi ve türünde örneklerle rastlanmıştır.

Bütün manzumelerin başında nazım şekillerini gösteren ya da günümüz şiirlerinde kullanıldığı gibi başlıklar “Neler Gördüm, Âsiyâb, Zifâf, Bir Tuhfe, Şerâre-i İnkisar, O İlâhî Kıza vb.” bulunmaktadır. Çalışmada bulunan bir şarkıda iki bent arasında “yine öyle, kezâ, bu da öyle” anlamlarına gelen “eyzan” ifadesi kullanılmıştır.

Mecmûada bahsi geçen sayfalar arasında 19 şairin ismi yer almaktadır. Şiirlerin altına şair isimleri yazılmıştır. Bununla beraber bazı şiirlerin altına nerede ve hangi tarihte yazıldıklarına dair bilgiler de verilmiştir. Eserde bulunan şairlerin isimleri ve şiir sayıları şöyledir: Hafîd-i Vahdetî: Suûd 5, Mehmet Muhyiddîn 5, Muhyiddîn Râif 13, İzmirli Tokadîzâde Şekîb 2, Cinânî 1, Hâlid Fahri 1, Adanalı Ziyâ 1, Muallim Mehmet Sâdık 1, Celâdet Nâzım 2, Yaşar Şâdî 6, Mehmet Şemseddîn 1, Tevfik Lâmi 1, Kesriyeli Mehmet Sıdkı 2, Şeyh Remzi El-Mevlevî 1, Sultan Selim Hamdî 1, Tâhirü’l-Mevlevî 1, Şûrâ-yı Devlet Azâsından Muammer 1, Hüseyin Sîret 1, İzmirli Mevlevî Şeyhi Nûreddîn 1.

Mecmûanın 71 ile 131 sayfaları arasında 13 şiir ile en fazla şiiri bulunan şair Muhyiddîn Râif’tir. Çalıştığımız mecmûada bulunan şairler, şairlere ait şiir sayıları, nazım biçimleri, şairlerin hayatlarını sürdürdükleri dönemler, şiirlerde kullanılan aruz ve hece ölçüleri aşağıda birbirinden bağımsız tablolar hâlinde yer almaktadır.

Tablo 1.1 Mecmûada (71-131) Yer Alan Şairler, Şiir Sayıları ve Şiirlerin Nazım Biçimleri³

Şairin Adı / Mahlası	Şiirin Sayısı / Şiirin Nazım Biçimi - Birimi
Hafîd-i Vahdetî: Suûd	1 Rubâ'î, 3 Gazel, 1 Kıt'a
Mehmet Muhyiddîn	4 Gazel, 1 Sone
Muhyiddîn Râif	7 Gazel, 1 Rubâ'î, 2 Kıt'a, 1 Nazm, 1 Beyit, 1 Şarkı
İzmirli Tokadîzâde Şekîp	1 Koşma, 1 Gazel
Cinânî	1 Gazel
Hâlid Fahrî	1 Sone
Adanalı Ziyâ	1 Gazel
Muallim Mehmet Sâdık	1 Gazel
Celâdet Nâzım	1 Sone, 1 Kısa Mesnevî
Yaşar Şâdî	1 Koşma, 2 Şarkı, 3 Gazel
Mehmet Şemseddîn	1 Gazel
Tevfik Lâmih	1 Gazel
Kesriyeli Mehmet Sıdkı	2 Gazel
Şeyh Remzi El-Mevlevî	1 Gazel
Sultân Selim Hamdî	1 Gazel
Tâhirü'l-Mevlevî	1 Koşma
Şûrâ-yı Devlet Azâsından Muammer	1 Gazel
Hüseyin Sîret	1 Murabbâ
İzmirli Mevlevî Şeyhi Nûreddîn	1 Gazel

³ Tabloda yer alan şairlerin isimleri mecmûadaki şiir sıraları gözetilerek verilmiştir.

Tablo 1.2 Mecmûada (71-131) Yer Alan Şairlerin Yaşadıkları Yüzyıllar⁴

Şairin Adı / Mahlası	Şairin Yaşadığı Yüzyıl
Hafîd-i Vahdetî: Suûd	19. - 20. Yüzyıl
Mehmet Muhyiddîn	19. - 20. Yüzyıl
Muhyiddîn Râif	19 - 20. Yüzyıl
İzmirli Tokadîzâde Şekîp	19. - 20. Yüzyıl
Cinânî	?
Hâlid Fahrî	19. - 20. Yüzyıl
Adanalı Ziyâ	19. - 20. Yüzyıl
Muallim Mehmet Sâdık	19. - 20. Yüzyıl
Celâdet Nâzım	?
Yaşar Şâdî	19. - 20. Yüzyıl
Mehmet Şemseddîn	19. - 20. Yüzyıl
Tevfik Lâmi	19. - 20. Yüzyıl
Kesriyeli Mehmet Sıdkı	19. - 20. Yüzyıl
Şeyh Remzi El-Mevlevî	19. - 20. Yüzyıl
Sultân Selim Hamdî	?
Tâhirü'l-Mevlevî	19. - 20. Yüzyıl
Şûrâ-yı Devlet Azâsından Muammer	?
Hüseyin Sîret	19. - 20. Yüzyıl
İzmirli Mevlevî Şeyhi Nûreddîn	19. - 20. Yüzyıl

⁴ Tabloda yer alan şairlerin isimleri mecmûadaki şiir sıraları gözetilerek verilmiştir.

Tablo 1.3 Mecmûada (71-131) Yer Alan Şiirlerde Kullanılan Kalıplar

Aruz / Hece Kalıpları ve Sayıları	Aruz Bahirleri / Hece Ölçüleri
Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün (11)	Bahr-i Remel
Mef' ülü / Mefâ' ilü / Mefâ' ilü / Fe' ülün (8)	Bahr-i Hezec
Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün (5)	Bahr-i Remel
Mefâ' ilün / Fe' ilâtün / Mefâ' ilün / Fe' ilün (5)	Bahr-i Müctes
Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün (4)	Bahr-i Hezec
Fe' ilâtün / Mefâ' ilün / Fe' ilün (3)	Bahr-i Hafif
Mef' ülü / Fâ' ilâtü / Mefâ' ilü / Fâ' ilün (2)	Bahr-i Muzârî
Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün (1)	Bahr-i Remel
Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Fe' ülün (1)	Bahr-i Hezec
Müstef' ilâtün / Müstef' ilâtün (1)	Bahr-i Recez
Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün (1)	Bahr-i Remel
Mef' ülü / Mefâ' ilün / Fe' ülün (1)	Bahr-i Hezec
6+5=11 (3)	11'li Hece Ölçüsü
5+5=10 (1)	10'lu Hece Ölçüsü

1.4. MECMÛANIN MÜRETTİBİ VE TERTİP TARİHİNE İLİŞKİN TESPİTLER

Ankara Milli Kütüphane – Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda 06 Hk 3656 demirbaş numarasıyla ve “*Mecmû’a-i Eş’âr*” adıyla kayıtlı bulunan şiir mecmûasının kim tarafından ve ne zaman derlendiğiyle ilgili hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat mecmûada şiirleri bulunan şairlerden hareketle mecmûanın derleyicisinin 20. yüzyılda yaşadığı söylenebilir. Çünkü mecmûaya dâhil edilen şairlerin biyografilerine baktığımız zaman genel olarak 19. ve 20. yüzyılda yaşadıkları tespit edilmiştir.

Mecmûanın 71 ile 131 sayfaları arasında hayatı hakkında malumat sahibi olduğumuz şairler arasında doğum yılı en eski olan şair Muallim Mehmet Sâdık (doğ. 1845), en yeni olan şair ise Hâlit Fahrî (doğ. 1891)’dir. Bu sebepten dolayı mecmûanın 20. yüzyılda derlendiği düşünülebilir. Mecmûada mürettibin kim olduğuna işaret edilebilecek herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

Mürettib şiirleri sarı renkli, çizgili deftere kaydetmiştir. Defterde herhangi bir süsleme, filigran vb. bulunmamaktadır. Buradan hareketle mürettibin sade bir kullanımdan yana olduğu söylenebilir.

Mecmûa içerisinde şiirleri bulunan şairlerin genellikle eğitilmiş, devlet kurumlarında çeşitli görevlerde bulunan devlet ricalinden kimseler olması derleyicinin de bu çevreye yakın veya bu çevreden biri olduğunu akıllara getirmektedir.

Mecmûada, Allah’a yakarışı ifade eden münâcât ve peygamber efendimizi öven na’tların yer alması, bazı şiirlerde Allah’a tevekkülün ve vahdet-i vücud anlayışının vurgulanması, siyasi ve sosyal konuların işlenmesi derleyicinin tasavvufî, dinî, millî ve ahlakî hassasiyetlere sahip olduğuna ve bu değerleri benimsediğine işaret etmektedir.

Mecmûada bulunan şiirler okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazılmıştır. Mürettibin mecmûada çok büyük imla hataları yaptığı söylenemez, bu da onun eğitim almış biri olduğunu göstermektedir. Ayrıca mürettib mecmûadaki bazı şiirlerde noktalama işaretleri kullanmıştır. Bu durum mürettibin 19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarında yaşadığına ve mecmûanın 20. yüzyılda derlendiğine kanıt oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MİLLİ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ (71-131) ÇEVİRİ YAZI METNİ OLUŞTURULURKEN TAKİP EDİLEN YÖNTEM VE ÇEVİRİ YAZILI METİN

Çalışmamızın bu bölümünde çeviri yazılı metin oluşturulurken takip edilen yöntemler, çeviri yazı alfabesi ve çeviri yazılı metne yer verilmiştir.

2.1. METNİN KURULUŞ YÖNTEMİ

Çeviri yazılı metin oluşturulurken dikkat edilen unsurlar ve uygulanan yöntemler şunlardır:

1. 06 Hk 3656 numaralı mecmûadaki şiirlerin tamamı çeviri yazıda mecmûadaki sıraya göre numaralandırıldı.
2. Mecmûada yer alan şiirlerde geçen Arapça âyetler metinde transkribe edilerek *italik* olarak yazıldı.
3. Şahıs, yer vb. özel isimlerin ilk harfleri büyük harfle yazıldı, ek almaları durumunda kesme işareti kullanılmadı. Çünkü çeviri yazılı metinlerde özel isimlere getirilen ekler ayrılmaz.
4. Farsça kelimelerin yazımında “vâv-ı madûle”, “v” işaretiyle gösterildi. Örnek: “h^vâb, h^vâh, mey^vâre vb.”
5. Türkçe gerundium eklerinden olan “-ıp, -ip, -up, -üp” ekleri metinde “b” ile değil, “p” ile yazıldı. Örnek: “olup, yakıp, bakıp, girip vb.”
6. Mecmûada geçen “çökdü”, “geçdi”, “hayretde”, “açıktır” vb. kelimelerin imlasında herhangi bir değişiklik yapılmadı, mecmûaya sadık kalınarak çeviri yazılı metne nüshadaki şekliyle alındı. Günümüzdeki sert sessiz ve darlık - yuvarlaklık uyumuna dikkat edilmedi. Çeviriyazılı metinde yazım birliği sağlamak amacıyla 19. yüzyıl Osmanlıca imla hususiyetleri göz önünde bulunduruldu.
7. Mecmûada bulunan şairlerin neşredilmiş dîvânları varsa, mecmûadaki şiirler bu dîvânlar ile karşılaştırıldı. Mecmûa nüshası ile dîvânlar arasındaki farklar dipnotta gösterilirken kelimenin önce mecmûada bulunan hâli yazıldı; sonrasında iki nokta (:) konularak dîvândaki şekli gösterildi.

8. Mecnûada şiiri bulunan şairlerin mahlasları ve şiirlerin başlıkları bold, vezinler ise italik yazıldı.

9. Mecnûada yer alan şiirlerde geçen “oldukca”, “işledikce”, “bakdıkca”, “etdikce” vb. kelimeler şiirlerdeki orijinal halleriyle çevrildi. Günümüzdeki sert sessiz ve darlık - yuvarlaklık uyumuna dikkat edilmedi. Metnin orijinal hâli korundu.

10. Mecnûada mevcut “degil, dedigin, öğren, eger, sevdiğim vb.” kelimelerde “ğ” harfi kullanılmadı. Metnin orijinal hâli korundu.

11. Kapalı e’nin yazımında 19. yüzyıl imla hususiyetleri dikkate alındı. “İtmeyen, iden, it, itmem, itsin, itti, itme vb.” kelimeler mecmûanın 20. yüzyılda derlendiği ve mecmûada adı geçen şairlerin yaşadıkları yüzyıllar dikkate alınarak “etmeyen, eden, et, etmem, etsin, etdi, etme vb.” şeklinde çevrildi.

12. Mecnûada şiirlerde kullanılan başlıklarda bir birliktelik olmadığı görülmüştür. Şiirler, kimi zaman nazım şekli ile kimi zaman da yeni nazım biçimleriyle yazılan şiirlerin başlıklarına benzer başlıklarla adlandırılmışlardır. Örnek: “âsiyâb, zifâf, bir tuhfe vb.”

13. Arapça terkipler, “nûru’l-envâr, mâ’i’l-hayât, maṭla‘u’l-envâr vb.” örneklerde görüldüğü şekilde yazıldı. Lafz-ı Celâl ile birleşen isimler ya da harf-i cerler ise metnin orijinali korunarak yazıldı. Örnek: “bi’llâh, bâreka’llâh, vechi’llah vb.”

14. Farsça birleşik kelimeler genel olarak araya tire (-) işareti konularak yazıldı. Örnek: “nazar-şikâr, cümle-nümâ, feyz-ârâ, neşve-baḥş, lem‘a-pâş, ḥayra-sâz, ḥacle-nümâ, şu‘le-ḥîz vb.”

15. Farsça ikili tekrarlar, edatlar ve ön ekler eklendikleri sözcükten tire (-) işareti ile ayrıldı. Örnek: “bî-kâdem, ser-te-ser, pür-nem vb.”

16. İmla hususiyetlerine uymak için mısralar anlama uygun düşecek ilavelerle düzeltilmeye çalışıldı ve bu ilaveler köşeli parantez [] içinde gösterildi. Örnek: “rüz[i]gâr vb.”

17. Vasıta eki ve edat olan “ile” vezin gereği “ile” ya da “le” şeklinde okundu. Ayrıca “ile” kendinden önceki kelimeye bitişik yazıldıysa tire (-) işaretiyle ayrıldı, bitişik yazılmadığı durumda ayrı yazıldı. Örnek: “aşk-ile zulm-ile gam-ile vb.”

18. Mecnûada bulunan şiirlerin içinde kullanılan şeddeli sözcüklerin asli şekilleriyle yazılıp yazılmamasında şiirin vezni temel alındı.

Tablo 2.1 Çeviri Yazı Alfabesi

ا (i)	a, ā	ص	ş
ا (i)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	s	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ال	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ĩ
		ء	’

2.2. MECMÛANIN (71-131) ÇEVİRİ YAZILI METNİ

[Sayfa 71]

Rubā'î

Mefā' ilün / Fe' ilātün / Mefā' ilün / Fe' ilün
 . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

Eden bulur sözü düstūr-ı müstehir ise de
 Bu Kerbelā-yı muşibetde etmeyen buluyor
 Tehîmi gülşen-i tende figān-ı bülbül-i cān
 Hezār ğonce-i ümmîd açılmadan şoluyor

Hafîd-i Vaḥdetî: Su'ūd

Muḥyiddîn Râ'îf Bege Nazîre: "Nazîre"

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün
 . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Nâledir her mebḥaşı ümmü'l-kitâb-ı şevkimiñ
 Çünkü: yok te'şîri cānāna ḥiṭâb-ı şevkimiñ
- 2 Gözyaşım çağlar dem-â-dem girye-i hicrân ile
 Âteşin bârânıdır gūyâ şehâb-ı şevkimiñ

[Sayfa 72]3

- Lem' alar îşâr ederken külbe-i aḥzânıma
 Söndü nūr-ı vâ-pesîni âfitâb-ı şevkimiñ
- 4 Çökdü bir yeldâ-yı miḥnet sidre-i iḳbâlîme
 Kalmadı reng ü nişânı mâh-tâb-ı şevkimiñ
- 5 Eñ kemîne zerresi pîrâye-i gülzâr iken
 Mesḳatı ḥâk-i belâ oldu şihâb-ı şevkimiñ
- 6 Şimdi bir virânedir ibdâ' -ı ezhâr eylemez
 Maḥv olan feyz-i rebî'îsi türâb-ı şevkimiñ
- 7 Âteş-i âhımla pey-der-pey tebaḥḥur eyleyip
 Bitdi eñ soñ ḳaṭre-i pâki gül-âb-ı şevkimiñ
- 8 Şîve-kârım etmedi raġbet melâz-ı aşkıma
 Kalmadı hiç neş'esi mest-i ḥarâb-ı şevkimiñ

- 9 Cismime iksîr-i cân-baḥşā iken her қаṭresi
Lezzeti mānend-i zehr oldu şarāb-ı şevķimiñ
- [Sayfa 73]10 Ğıbtā eylerdi cihān elḥān-ı rūḥ-efzāsına
İñliyor her nağmesi artık rebāb-ı şevķimiñ
- 11 Bir dem-i rü'ya imiş zevķ-i ḥayātım 'ākıbet
Mātem oldu ḥāl-i bīdārīsi ḥāb-ı şevķimiñ
- 12 Geçdi hengām-ı muḥabbet şoldu gülzār-ı şafā
Dilde qaldı sāyesi **Muḥyī** serāb-ı şevķimiñ

Nişantaşı: 14 Teşrîn-i Şânî 1335 / 14 Kasım 1919
Meḥmed Muḥyiddîn

-Neler Gördüm⁵-

(6+5) 11'li Hece Ölçüsü

- 1 Sırr-ı ḥaķīqate maḥrem olunca
Bir қаṭre şeklinde 'ummānlar gördüm
Merdān-ı Ḥüdāya hem-dem olunca
Dervīş şüretinde sultānlar gördüm
- [Sayfa 74]2 Bu gülşeniñ baķmam çiçeklerine
Meyl etmem hezār-ı nağmegerine
Ben o çiçeklerde şebnem yerine
Semādan damlamış al қanlar gördüm
- 3 Қolayca inanmam isterim burḥān
Zāhire aldanmaz erbāb-ı 'irfān
Rūḥumdaki⁶ derde ararken dermān
Ben kendimde ḥasta Loķmānlar gördüm
- 4 Her söze қanarsañ düşersin derde
Felāketle қalkar gözünden perde
Dünyā dedigimiz bu süflī yerde
Cibrīle beñzeyen şeyṭānlar gördüm

⁵ Tolga Karahan tarafından Tokadizāde Şekip Bey'in "Derviş Sözleri" adlı eseri makale olarak yayımlanmıştır (Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi c. 4, S. 1, s. 27-58). Bu şiir, yayımlanan makalenin 45 ve 46. sayfalarındadır.

⁶ Rūḥumdaki: Gönlümdeki (TŞBDS).

- 5 Neler etdi neler bu felek baña
 Hayretde qalırññ söylesem saña
 [Sayfa 75] Nūhuñ gemisinde degildim ammā
 Oña dehşet verir tūfānlar gördüm
- 6 Yıldızım düşküdü t̄ālī⁷ im küskün
 Hayātım hūsrānla geçerdı bütün⁷
 Erenler elimden tūtdular bir gün
 Şanlı demler sürdüm devrānlar gördüm
- 7 Çehre-i maqşūdu gören bī-nikāb
 Dünyāyı ⁷ uqbāyı eylemez hesāb
 Bāde-i hikmetden olup neşve-yāb
 Dārını bir pūla şatanlar gördüm
- 8 Bāb-ı Hāq açıqdır merd-i āgāha
 Cāndan geçenlerdir eren Allāha
 Hāqīkat yolundan ben bu dergāha
 İstegiyle gelmiş qurbānlar gördüm
- Büyükada - İzmirli Toqādīzāde Şekīb

[Sayfa 76]

Gazel*Mef⁷ ūlū / Mefā⁷ ilün / Fe⁷ ūlün*

- - . / . - . - / . - -

- 1 Eyyām-ı vişāl-i yāri andım
 Efsūs o rüz[i]gārı andım
- 2 Bir bülbul-i āşiyān-cüdāyım
 Heyhāt ki nev-bahārı andım
- 3 Oldu yine hātırım perīşān
 Cem⁷ iyyet-i zūlf-i tārı andım
- 4 Gül gördüm o nev-nihāl şandım
 Vechindeki iħmirārı andım

⁷ Hayātım hūsrānla geçerdı bütün: Muzlimdi eyyām-ı hayātım bütün (TŞBDS).

- 5 Baḳdım da ğurūba şoñ deminde
Rûyundaki işfirârı andım
- 6 ‘Atf-ı naẓar eyledim nücūma
Çeşmân-ı naẓar-şikârı andım
- 7 Bîcâmı **Su‘ūd** enîn-i rûḥum
Bir ḥacle-nümâ mezârı andım

Ḥafîd-i Vaḥdetî: Su‘ūd

[Sayfa 77]

Na‘t-ı Şerîf

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Şu‘le-ḥîz-i neş‘e-i ūlâ Ḥabîb-i Kibriyâ
Nûr-ı vech-i Âdem ü Havvâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 2 Çeşm-i ‘âşıkdır şarâb-ı ‘aşkıññ peymânesi
Neşve-baḥş-ı rûḥ-ı feyz-ârâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 3 Mihr ü mâh olmuş ezelden fazlıññ pervânesi
Lem‘ a-pâş her dil-i dâñâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 4 Ḥüsn-i bî-pâyânıññ ‘aşk-ı ezel dîvânesi
Nûru’l-envâr ruḥ-ı Leylâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 5 Her kelâmıñ şanki bir berḳ-i tecellâ lânesi
Ḥayr-sâz-ı dîde-i Mûsâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 6 Lücce-i ferdiyyetiñ bir gevher-i pâkîzesi
Âb u tâb-ı ‘âlem-i bâlâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 7 Vaşf-ı nûr-â-nûr-ı hoş-bû-yı gülüñdür ve’d-ḍuḥâ
Gülşen-i meh pertev-i Ṭahâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 8 Menba‘-ı mâ‘ü’l-ḥayât-ı câvidân ilmiñ seniñ
Teşnesi Hızır-ı şafâ-pîrâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 9 Mümkinât olmuş cebîn-fersâ-yı dergâhıñ bütün
Pâdişâh-ı mülk-i istiğnâ Ḥabîb-i Kibriyâ

[Sayfa 78]

- 10 Mihr-i vech-i bî-zevâliñle dem-â-dem kün-fe-kân
Müstenîr-i feyz-i lâ-yefnâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 11 Nûr-ı a‘ zamsıñ ḥaḳîḳat âşinâ her ḳalb-i pāk
Pertev-i dîdârîña meclâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 12 Ḳılsa emvâta sirâyet feyz-i enfâsıñ eder
Mürde-i şad-sâleyi ‘ İsâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 13 Sen şalât-ı nûr-ı Yezdân u melâ’iksıñ seni
Etmesin mi ḳıble her bînâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- [Sayfa 79] 14 Şûret ü ma‘ nâda feyz-i bâṭın u zâhir seniñ
Dâver-i dünyâ vü mâfihâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 15 Zerreler ma‘ nâ-yı mihr-i zâtınıñ şûretleri
Enfes ü âfâḳa fer-baḥşâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 16 Geçdi hep ğafletle eyyâm-ı ḥayâtım geldi âh
‘Ömr-i çil-sâlim baña rû’yâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 17 Cûş eder eşk-i nedâmet gözlerinden gâh gâh
Âh-ı ‘ işyânım benim deryâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 18 Hiç eşer etmez mi ḥaşâ ye’s ile bir rû-siyâh
Cân evinden etse vâveylâ Ḥabîb-i Kibriyâ
- 19 Müsta‘id ḳıl fazlîña ihyâ et Allâh ‘ aşḳına
Bir ḳuluñdur **Muḥyî**-i şeydâ Ḥabîb-i Kibriyâ

Muḥyiddîn Râ’if

[Sayfa 80]

Na‘t-ı Şerîf⁸

Me‘ûlû / Mefâ‘îlû / Mefâ‘îlû / Fe‘ûlûn

-. / .-. / .-. / .-

- 1 Timşâl-i ser-efrâz-ı nebâletsin efendim
Gencîne-i yektâ-yı sa‘ âdetsiñ efendim

⁸ Mecmûada bu gazel “Na‘t-ı Şerîf” olarak adlandırılmıştır. Gazel, bir tahmis örneğidir. Ahmet Hamit Yıldız tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılan “*Leskoḳçalı Galip Hayatı, Dönemi, Sanatı, Dîvânı*” isimli eserde⁷⁸ numaralı gazeldir. Mecmûada yer alan gazel ile birebir aynıdır.

Nūr-ı nazar ehl-i hidāyetsiñ efendim
 Hürşid-i cihān-tāb-ı risāletsiniñ efendim
 Pertev-fiken-i evc-i nübüvvetsiñ efendim

2 Kālbim olalı ‘ aşk-ile üftāde-i tehlīl
 Fikren ederim hāk-i dūrernākiñi taķbīl
 Her zerre-i cismim böyle eyler seni tebcīl
 Kuhl-ı baķar ‘ iffet eder dūdiniñ Cibrīl
 Şem‘ -i harem-i Ka‘ be-i ‘ işmetsiñ efendim

3 Şehkār-ı fezā ’ildi seniñ her yeñi pendin
 Hiç gelmedi şeh-rāh-ı nübüvvette menendin
 İnsanlara bir rehber-i pür-nūr u hüsniñ
 [Sayfa 81] Bir ferd seniñ bulmadı hiç ķadr-i bülendin
 Tenhā-rev-i vaķdetgehi ‘ izzetsiñ efendim

4 Sāyeñde doğup şems-i dil-ārā-yı hāķīķat
 Maķv oldu muķītiñdeki ilhād u dālālet
 Mü ’minlere va‘ d eyler iken ‘ adn-i sa‘ ādet
 Hiç sāye-i luķfında ezā mı görür ümmet
 Sen kim ‘ alem-efrāz-ı şefā‘ atsin efendim

5 Olduķca hayālim gevher-i vaķfiña rū-māl
 Bir nefħa-i ķudsiyye eder ‘ aşķımı ikmāl
 Mümķün mü seniñ yād-ı feraķnākiñi ihmāl
 Pürdür dūr-i iķsāniñ ile sāhil-i āmāl
 Deryā-yı güher-zāy-ı ‘ ināyetsiñ efendim

6 Geldim der-i ğufrāniña şermende vü nālān
 Luķf eyle beni etme firāķiñla perişān
 [Sayfa 82] Bir **Muhyi**-i nāķiz ile ey lem‘ a-i vicdān!
 Bir Ğālib-i müznib (1)⁹ mi ķalır görmeye iķsān
 Hāķdan ki iki ‘ āleme raķmetsiñ efendim

12 Rebī‘ ü’l-evvel sene 337/ 16 Aralık 1918
 (1) Lesķofķalı Ğālib Beg Merķūm
 Meķmed Muhyiddin

⁹ Mecmûada bu şekilde dipnot düşülmüştür.

Ġazel*Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün*

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 O nıgehler ile ey mäh yakıp nâra beni
Âh seyyâre gibi eylediñ âvâre beni
- 2 Her ne yapsañ baña ben kıatlanırım yârimsin
Şu kıadar var ki fedâ eyleme aġyâra beni
- 3 Eden âfâkı melâhat güneşiyle rûşen
Eylemiş ‘âşık ezelden beri dîdâra beni
- 4 İşledikce ne kıadar ġaşy ediyor bilmezsin
[Sayfa 83] Dilde müġgâniñ okuyla açılan yâre beni
- 5 Maġrekinden boşanan aġtere dönmüş nazarıñ
Çok mu ser-tâ-be-kadem yaksa a meh-pâre beni
- 6 Cebre’ili o siyeh ġamzeniñ ibrâmı yeñer
‘Afv ediñ şimdi dayanmazsam o ısrâra beni
- 7 Haķķa haķ bātıla bātıl derim ey **Muġyî** ben
Diyemem bātıla haķ çekse felek dâra beni

Muġyiddîn Râ’if

Ġazel*Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün*

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 O melek çekrede ruġsâr-ı maţarı gül-reng
Naķş-ı dîdârı ile dilde süveydâ gül-reng
- 2 Pertev-i ġüsnüne olduķca ġayâlim ma‘kes
Ufķ-ı şî‘rimde doġa tîr-i ma‘nâ gül-reng
- 3 Câme-i sürġ ile eylerken o meġpâre ġurâm
[Sayfa 84] Görünür gözlerime naġl-i tecellâ gül-reng

- 4 Her ne dem degse o timşāl-i bahārīñ lebine
‘ Aks-i la‘ liyle olur cām-ı muşaffā gül-reng
- 5 Çehre-i şāf semāvisine bağıdıka olur
Nazar-ı şevķde mehtāb-ı dilārā gül-reng
- 6 Dest-i nermīni ruķ-ı āline etdikce temās
Yed-i beyzāyı görür çeşm-i temāşā gül-reng
- 7 ‘ Acabā nūr-ı şafaķdan mı midād-ı şi‘ rim
Bu ğazel böyle neden oldu ser-ā-pā gül-reng

Büyükada - İzmirli Tokādīzāde Şekīb

Muhyiddīn Rā’if Bege Naẓīre

Fe‘ilātūn / Mefā‘ilūn / Fe‘ilūn

. . . - / . . . - / . . . -

- 1 Derd-i miñnetle bī-ķarārım ben
Hāsir-i ħande bī-ķarārım ben
- [Sayfa 85]2 Her seķer aķlarım ğarīb ğarīb
Lānesiz bülbul-i nizārım ben
- 3 ‘ Aşķım āteş... ğoñülde ğam āteş
Sīnem āteş penāh-ı nārım ben
- 4 Ayrılır serden ondan ayrılman
‘ Ahde şādık vefā-şi‘ arım ben
- 5 Tāc u taķtım semāya şu‘ le verir
Cān diyārında şehriyārım ben
- 6 Şimdi her zerre mihr-i feyzimdir
Zulmeti maķv eden nehārım ben
- 7 Şeb-i ħasretde sākināne ħazīn
Yād-ı vuşlatla neş’e-dārım ben
- 8 Eksik olmaz gözümde giryelerim
Pür-emel ebr-i nev-bahārım ben

[Sayfa 86]9

Söylemekle nazîre Muhyîye
Bil **Cinânî** ki bahtiyârım ben

Cinânî

Zifâf^{d0}*(5+5) 10'lu Hece Ölçüsü*

- 1 Sen mi geldiñ siyâh ziyâlardan
Örülen hasta rûhumuñ dengi
Ne kadar bilseñ ağladım ben ki
Ayrı düşdümdü i' tilâlardan
- 2 Ay çiçek serpiyor semâlardan
Bembeyaz oldu akşamıñ rengi
Ebedî bir zifâfıñ âhengi
İniyor diñle mâverâlardan
- 3 Seni ben şimdi akşam oldukça
Tülleriñ pullarıñla bekliyorum
[Sayfa 87] Rafda birkaç menekşe birkaç mum
- 4 İkimiz bir sedire yaşlanarak
İki pervâne ' aşk için yansağ
Mumlar etrâfımızda şoldukça

Hâlid Fahri

Ġazel*Müstef' ilâtün / Müstef' ilâtün*

- - . - - / - - . - -

- 1 Cânâna meyliñ i' lân edersin
Kur'âna ey dil imân edersin
- 2 Şad bâreka'llâh ey ' aşk-ı mürşid
İmân ü küfrü yeksân edersin

¹⁰ Mecmûada bu şiir "sone" nazım şekli ve hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bu şekil, o dönemlerde yeni kullanılmaya başlandığından dolayı şiirin kafiye şemasında uyumsuzluklar vardır.

3 Dehşetli te'şîr ey sūz-ı fırkat
Giryeyle şî'ri seyyân edersin

4 Böyle eserseñ ey bād bir gün
Mebnâ-yı 'ömrü vîrân edersin

[Sayfa 88]5 Ey çarḥ-ı zālīm bî-dād kāfî
Bir ân içinde biñ ḳan edersin

6 Üftâdegâni mehcûr-ı cānân
Etmekle kesb-i 'umrân edersin

7 Bilmem ne bulduñ bunca zamandır
Rûḥ-ı nizârı sūzân edersin

8 'İyd-i vişâliñ ey mâh uzarsa
Bi'llâh **Su'ûdu** ḳurbân edersin

Ḥafîd-i Vaḥdetî: Su'ûdî

Ġazel

Fā'îlâtün / Fā'îlâtün / Fā'îlâtün / Fā'îlün

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 Yād-ı bezm-i yâr geçdikce serimden reng reng
Eşk-i ğam rîzân olur çeşm-i terimden reng reng

[Sayfa 89] 2 Dîde-i ḥünîn ile sîmâ-yı zerdim söylesin
Ḥâl-i dil peydâ degil mi peykerimden reng reng

3 Öyle bir sūzân-ı âteş-bâr-ı hicrânım ki ben
Şu'le-i ḥasret firûzân aḥkerimden reng reng

4 Bir hümâ-yı şevḳ idim ḳıydıñ baña âh ey felek
Ḥûn aḳar ḥâlâ şikeste şehperimden reng reng

5 Göz yumup gitdim mi ben bu ḥûn-ı dille medfenim
Lâle-zâr olsa gerekdir cevherimden reng reng

- 6 Āh o günler ki **Ẓiyā** mes'ūd idim bir ḥ'āb imiş
Nūr-ı nüzhet berķ ururdu manzarımdan reng reng

Adanalı Ẓiyā

[Sayfa 90]

Rubā'ī

Mef'ūlū / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ūlūn

--- / . --- / . --- / . ---

Ḳuvvet dedigīñ ḥaḳķı eder cāy-ı penāh
Bāṭıl olamaz ḳuvvete bir debdebe-gāh
Ḥalkıñ çoĝu **Muḥyi** biliyor 'aksini ḥaḳ
*Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi'llāh*¹¹

Muḥyiddīn Rā'if

Ḳıṭ'a

Fe'īlātūn / Fe'īlātūn / Fe'īlūn

... - / ... - / ... -

Baṇa devlet bu tecellīñde de
Neşve-i feyz-i muḥabbet kāfī
Rūḥdur 'āleme ādem **Muḥyi**
Ādeme rūḥ ise 'aşķ-ı şāfī

Muḥyiddīn Rā'if

[Sayfa 91]

Ḳıṭ'a

Fārisi'den Tercüme

Mef'ūlū / Mefā'īlū / Mefā'īlū / Fe'ūlūn

--- / . --- / . --- / . ---

Ey lāle bāķıp peykerime reng öğren
Ey zühre girip gönlüme var ceng öğren
Ol dem ki nevā-yı vaşl āheng eyler
Ey baḥt-ı ebed gel de sen āheng öğren

Muḥyiddīn Rā'if

¹¹ "Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā billāh": Kur'ân-ı Kerim'de doğrudan geçmemektedir. Fakat Kehf Sûresi'nin 39. âyetinde "Lā ḳuvvete illā billāh" şeklinde geçmektedir.

Nedime Nazîre*Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün*

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Uç bahâristân-ı dîdâra piristûlarla sen
Dem-güzâr ol ey dil-i şûrîde gül-rûlarla sen
- 2 Ey hevâ-yı 'aşk bir kıdsî kebûtersin ki âh
Etdiñ iħrâk-ı 'avâlim âteşin hûlarla sen
- 3 Çok mudur nâmûs-ı ekber olsa mağlûbuñ seniñ
İsteseñ îmanı şarşarsıñ o bâzûlarla sen
- 4 Dilde sevdâ ħandeli sünbüller açdıñ sevdigim
'Ömrüme nûr-ı siyeh serpen o gîsûlarla sen
- [Sayfa 92]5 Rûĥa ni' me'l-kıblesin olmuşsin ey nûr-ı hüdâ
Ma' bed-i 'aşk-ı dile miħrâb o ebrûlarla sen
- 6 Şayd olurlar ġamzeñe lemĥ-i başarda bî-gümân
Bir teġâbbül eyleseñ şahrâda âhûlarla sen
- 7 Canda îcâd eylediñ bir neş've-i feyz-i bahâr
Nergis-i çeşmiñdeki mest-i heves-bûlarla sen
- 8 Dildeki deryâ-yı 'aşkım sermedidir ġam yemem
Gerçi hem-ĥâletsin ey 'ömrüm aġan cûlarla sen
- 9 Mest-i siħr eylersin ezhâr-ı semâyı isteseñ
Gülşen-i ĥüsnüñdeki seĥĥâr-ı şeb-bûlarla sen
- 10 Bâreka'llâh sâĥa-i ma' nâda ey **Muĥyî** bugün
Hem 'inân olduñ Nedîm-âsâ sühân-gûlarla sen

Muĥyiddîn Râ'if

[Sayfa 93]

Üstâd-ı Nezâhet-perver Muĥyiddîn Râ'if Efendiye Ğazel*Mefâ' ilün / Fe' ilâtün / Mefâ' ilün / Fe' ilün*

. . . / . . . - - / . . . - - / . . . -

- 1 Terahĥum et dil-i şûrîde bir nigâh ister
Ğarib sâye-i zülfüñde bir penâh ister

- 2 Zavallı ğamzede ārām-cū-yı vaşlındır
Seniñ o naz̄zareleriñ hep girizgāh ister
- 3 Ğaribdir ki benim ‘aqlım felsefem hālā
Bu baħr-ı fitnede göñlümden intibāh ister
- 4 Uşul-i hāzıra īşāle ğayr-ı kāfīdir
Sülūk-ı ‘aşqda bir başka şāhrāh ister
- 5 Ben ağlarım onuñ ümmīd-i ibtisāmıyla
O nāz eden yine benden enīn ü āh ister
- 6 Şehīd-i ğamze-i cānānı ğusle hācet yok
Ne eşk-i ta‘ zīyet ister ne āh vāh ister
- [Sayfa 94]7 Cümūd-ı qalbiñe ey zāhid i‘tirāz etmem
Zemīn-i şūra ne aħter ne ebr ü māh ister
- 8 Uzatma beyhūde **Sādık** ki Hāzret-i Muħyī
Ğazelde qudret-i itqān u iktināh ister

Mu‘allim Meħmed Şādık

Bir Tuħfe¹²

Meḫ‘ülü / Mefā‘īlü / Mefā‘īlü / Fe‘ülün

---/.---/.---/.---

- 1 Bir tuħfe düşündüm saña taqđīm için ey yār
Bir tuħfe ki ālāmıña hep neş‘eyi qatsın
Bir tuħfe ki etsin saña ‘aşq-ı dil ihtār
Bir tuħfe ki māzīyi hayālīñde yaşatsın
- 2 Biñlerce taħayyüllere daldım... vü nihāyet
Bir hayli zamān soñra çıkıp gülşene gitdim
Eñ sevdiğim ezhārı qopardım demet etdim
[Sayfa 95] Ey sevgili baq onlara yād et beni yād et!

¹² Mecmûada yer alan bu şiir “sone” nazım şekli ile yazılmıştır. Sone nazım şekli Batı’dan alınan nazım şekillerindendir. Şair yeni nazım şeklini aruz ölçüsüne uydurmaya çalışmıştır.

- 3 Bir gün gelip elbet bu çiçekler şolacaktır
Lâkin yine sen onları ey sevgili şakla!
Lâneñde güzel bir yere koy onları atma!...
- 4 Her şey gibi ‘ömrümde fenâ-yâb olacaktır;
İşte o zamân onları sen şaklı mağalden
Al destîñe yâd et beni yâd et ebediyyen!...

Celâdet Nâzım

Şıf’a

Mef’ûlû / Mefâ’îlû / Mefâ’îlû / Fe’ûlûn

-. / . - . / . - . / . - .

Ey kudret-i külliyyeyi inkâr eden aḥmak
Bâzû-yı za’îfîñ mi eder ‘âlemi tedvîr?
Başdan başa bî-fâ’idedir sa’y u şitâbîñ
Tedbîriñe uymazsa eger şîve-i taḳdîr!

Hafîd-i Vaḥdetî: Su’ûd

[Sayfa 96]

Şerâre-i İnkisâr

(6+5) 11’li Hece Ölçüsü

- 1 Mâ’î gözlerinden naḥvet saçarsıñ
Ey gül bu gülşende ḥazânîñ yok mu
Luṭfuñu görmeden ḳahra kaçarsıñ
‘Aşḳıñ kitâbına îmânîñ yok mu
- 2 Ezelden degildim saña efgende
Luṭf edip eylediñ kendine bende
Şimdi bu taḥavvûl nedendir sende
Muḥabbet baḥşinde ‘irfânîñ yok mu
- 3 İncitme göñlümü ey serv-i ḳâmet
Her salṭanat bulur bir gün nihâyet
Sen de bu belâyı çekersıñ elbet
Bunu fehm edecek iz’ânîñ yok mu

4 Şem‘ a-i ümmîdim yandı kararđı
 Ülfetiñden kalbim neşve arardı
 [Sayfa 97] Beni öldürmege kaşdıñ mı vardı
 Derdi verirsin de dermānıñ yok mu

5 Şādī kerīm olur yāriñ şedīdi
 Cevri çok çekendir ‘ aşkıñ sa‘ īdi
 Yine efendimden kesmem ümīdi
 Sevdigim o kadar vicdānıñ yok mu

Yaşar Şādī

Nazım - Fārisīden Tercüme

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Fe‘ ulün
 . - - - / . - - - / . - -

Bu şeb söyle ey bülbül-i âteşin dem
 Göz etdi mi gülistāndan o gül-fem
 Şarāb-ı tebessümle mīnā-yı ğonce
 Pür olmuş eder ‘ arz-ı revnağ dem-ā-dem

Mu‘ allim Muḥyiddīn Rā‘if

Beyit - Fārisīden Tercüme

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün
 - . - - / - . - - / - . - - / - . -

‘ Ākile rāḥat naşīb olmaz bu miḥnethānede
 [Sayfa 98] H‘ āb-ı āsāyiş ne mümkün dīde-i bīdār için

Mu‘ allim Muḥyiddīn Rā‘if

Ġazel

Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün
 . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1 Gönül bir vaqt olur ma‘ mūr olursuñ böyle kalmazsıñ
 Geçer eyyām-ı ğamım mesrūr olursuñ böyle kalmazsıñ

- 2 Te'essüf eyleme mağlûb iseñ de leşker-i hüzne
Hüdâ imdâd eder manşûr olursuñ böyle kalmazsıñ
- 3 Tefâhür etme ey bedr-i bahârim devr-i feyziñle
Bürür ebr-i hazân mestûr olursuñ böyle kalmazsıñ
- 4 Bu zevk u şevke mağrûr olma ey reşk-i melek bir gün
Şafâdan sen dañi mehcûr olursuñ böyle kalmazsıñ
- 5 Mey-i gül-gûn-ı zehr-âlûd dehre iltifât etme
Geçer pek tîz demi meşhûr olursuñ böyle kalmazsıñ
- 6 Dönersiñ merkez-i Mollâda **Şemsî** zerre-veş dâ'im
Bulursuñ feyz-i 'aşkı nûr olursuñ böyle kalmazsıñ

[Sayfa 99]

Meḥmed Şemseddin

Yine Sâde Bir Ğazel*Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün*

- . - - / - . - - / - . -

- 1 Leyli yok nâdîde bir kişverdeyim
Âfil olmam nûr ile perverdeyim
- 2 Cân ziyâsı gizlidir cismimde hep
Kendime kendim demek bir perdeyim
- 3 Kâh cem'im ki perişân-ı dehrde
Vaqt olur bilmem beni ben nerdeyim
- 4 Başka bir neş'eyle dem-sâzım beni
Kimse bilmez başka 'âlemlerdeyim
- 5 Açsa şu'lem çok mudur yer yer güneş
Şevkden bir bâdeyim sâğardayım
- 6 Seyr eder göklerde sırrım dem-be-dem
Gerçi ey **Muhyî** bugün ben yerdeyim

[Sayfa 100]

Mu'allim Muḥyiddin Râ'if

Tahmīs Ğazel¹³

Mefā‘ilün / Fe‘ilātün / Mefā‘ilün / Fe‘ilün
 . - . - / . - . - / . - . - / . - . -

- 1 Būründü şimdi göñül câme-i siyâha daḡi
 Beyân-ı râz edemez sîne âh u vâha daḡi
 Tenezzül eyleme dünyâda ‘izz ü câha daḡi
 Çıkarma âh-ı dili kırb-ı ‘arş-gâha daḡi
 Uzatma dest-i temennâyı pâdişâha daḡi
- 2 Küşâde-i rûy-ı melâḡat olunca ğonce-i gül
 Görüp serâ’ir-i sevdâyı fâş eder bülbül
 Degil mi zât-ı Hüdâ vâkıf-ı zamâ’ir-i gül
 Bilirse kendi bilir yoksa bildirir mi göñül
 Diliñ dileklerini Ḥazret-i Allâh’a daḡi
- 3 Dağıldı meclis-i vaḡdet kapandı dergâhım
 [Sayfa 101] Bu cılve-i kaderiñ ḡikmetinden aña hem
 Yalın ayak baş açık ḡaḡ yolunda ğümrahım
 Bu mâtemî ğünü idrâk için mi Allâhım
 Kabâḡat ‘izzü edemem tâli‘-i siyâha daḡi
- 4 Fecâyi‘-i vaḡanı ḡis ile göñül muḡber
 Düşünme ğir de âyine muḡtarib muḡtar
 Hilâli meḡhed-i ekberde görmeyince nâzar
 Ayılmamak dilerim tâ şabâḡ-ı ḡaşre kadar
 Getir o muḡlu meyi tevbeler ğünâha daḡi
- 5 Revâ mıdır ola âzürde manzar-ı maḡbûb
 Ağır gelir saña bir laḡza inkisâr-ı kılûb
 Dokunma ḡâtır-ı nâşâda ḡâḡatim meslûb
 Çatılmasın baña karşı o ebruvân-ı ğazûb
 Taḡammül eyleyemem öyle bir nigâha daḡi
- [Sayfa 102]6 Ne olmuş olsa bu ‘âlemde dilde raḡbet yok
 O yâr-i câna vuşûle zemîn-i fırşat yok
 Muḡâf-ı kılbimi tebdîle tâb u kıdret yok
 Göñül pazarlığına bende hiç ruḡşat yok
 Sipihre minnete ḡattâ o mâha âha daḡi

¹³ Tefvîk Lâmiḡ tarafından “Reşid” mahlaslı şaire tahmīs yazılmıştır. Ancak ğazelde ismi ğeçen şair tespit edilememiştir.

- 7 Mükerreremiyet-i fıtriyeniñ delâletidir
 Aḥâliniñ bu da bir şîme-i celâletidir
 Vaḳâr-ı ‘ulûv-i şî‘ârîñ huceste âyetidir
 Bu ‘iz-i nefsi Reşîdâ Hüdâ emânetidir
 Anı fedâ edemem eñ büyük penâha daḥi

- 8 Ne mazhariyyet-i ‘ulviyyedir ki evşâfı
 Düçâr-ı hayret eder eñ gurze vü şâfı
 Eb-i mükerreremeniñ sâye-baḥş-ı elṭâfı
 Nüfûz eyle baña **Lâmiḥ** o feyz-i a‘ṭâfı
 Bu ‘aşḳ-ı ḥaḳ beni rabṭ etdi ḥânḳâha daḥi

[Sayfa 103]

Tevfîḳ Lâmiḥ

Gazel*Mef‘ûlû / Fâ‘ilâtü / Mefâ‘îlü / Fâ‘ilün*

- - . / - . - . / . - - . / - . -

- 1 Zân etme ki maḳâşîdına zâhib olmadım
 Ḥod-bînleriñ mevâ‘idine ṭâlib olmadım
- 2 Cehlimle çok mücâdele etdim faḳaṭ dirîḡ
 Şapdım reh-i ta‘aşşuba da ḡâlib olmadım
- 3 Her gün gözüm önünde ḥayâtîñ ḡarâbeti
 Keşf etdigim ḥazâ‘ine ben şâhib olmadım
- 4 Açdım bütün serâ‘ir-i mâ-fi’z-zamîrimi
 Meşḳ eyledim ḥuṭûṭu faḳaṭ kâtib olmadım
- 5 Bâr olmadım ḳavâfil-i ehl-i televvüne
 Nâmerdleriñ teveccühünü câlib olmadım
- [Sayfa 104]6 Elden doḡan sa‘âdete minnet mi eylerim
 Hiç kimseniñ ḥuḳûḳu için ḡâşîb olmadım
- 7 Şabriñ soñu selâmet imiş der hûner-verân
 Ḳaldım ḳalâm içinde faḳaṭ ḡarîb olmadım

Kesriyeli Meḥmed Şıdkı

Bülbüle Hıfz*Mefā'ilün / Fe'ilātün / Mefā'ilün / Fe'ilün*

. . . - / . . . - / . . . - / . . . -

- 1 Nazar kıl ufq-ı tecellîye bir dem ey bülbül
Ne gösterir saña elvâh-ı 'âlem ey bülbül
- 2 Belâ belâ-yı muhabbet cefâ cefâ-yı hayât
Huzûra 'ömre bedel qahr-ı mâtem ey bülbül
- 3 Siyah-gün-ı elemdir şahâyif-i eyyâm
Kitâb-ı 'ömrümüzün metni hep gam ey bülbül
- 4 Hazâna münkalib olmaz mı hiç bu feyz-i bahâr
Kalır mı bâğ-ı tarab böyle hurrem ey bülbül
- [Sayfa 105]5 Nedir bu hâlet-i ma'kûse şevk-i 'âlemden
Gönül gamım ile olmağda mülhem ey bülbül
- 6 Nedir bu sırr-ı tahassüs nedir bu sihr-i nihân
Medâr-ı âhenk olur gül-ile şebnem ey bülbül
- 7 Devâm ederse pey-â-pey figân-ı süzânî
Yanar bu âteş ile 'arş-ı a'zam ey bülbül
- 8 Seniñ de fıtratınıñ mâyesi tabî' atdır
'Aceb nedir saña nisbetle âdem ey bülbül
- 9 Muhal-i sence tefehhüm kitâb-ı icâdı
Rumûz-ı hilâti bak ben de bilmem ey bülbül
- 10 Şu anda bildiğim âlâm ye's ü nikbetdir
Nedir bu baht-ı 'uyunımda pür-nem ey bülbül
- 11 Hücûm-ı qahra nasıl ben tahammül eyleyeyim
Selâm-ı tâkatim olmazsa muhkem ey bülbül
- [Sayfa 106]12 Bekâya 'azm eden ervâha var ferâğ u huzûr
Cihân râhıma sed olsa dönmem ey bülbül
- 13 Harîm-i vaşlına 'aks eylesin terânelerin
Olursa bir yeñi dem-sâza mahrem ey bülbül

- 14 Düşünce toprağa **Muhyî** neşât-ı rûhu için
Öter misiñ ser-i kabrinde bir dem ey bülbül

6 Mayıs Sene 1335/6 Mayıs 1919-Nişantaşı
Meḥmed Muḥyiddîn

O İlâhî Kıza

Mef'ûlû / Mefâ'îlû / Mefâ'îlû / Fe'ûlûn

-- ./ . -- ./ . -- ./ . --

- 1 Ey şen ü ilâhî kıızı pür-ğonce-i riyâzıñ
Nûr-ı ḥay verir her görene vech-i beyâzıñ
- 2 Çeşmiñ baña etmekde semâvîligi ihtâr
Çeşmiñde ilâhîliginiñ nûrı parıldar
- 3 Meftûn eder elbet beni sevdâ-yı nigâhıñ
[Sayfa 107] Bir tâc-ı ṭabi'î gibidir zülf-i siyâhıñ
- 4 Pek başka leṭâfet saña vermekde o reftâr
Ḥâliñde vü ḳâliñde nezâhet ü şi'r var
- 5 Lâyık saña denseydi bugün şi'r-i mücessem
Senden baña biñlerce şi'r olmada mülhem
- 6 Ey şen ü ilâhî kıızı pür-ğonce-i riyâzıñ
Bir cevher-i yekpâresiñ üstünde şu arzıñ

Celâdet Nâzım

Taştır¹⁴

Ğazel dāhiliye nāzır-ı esbakı Memdūh Paşa Hāzretleriniñdir. El-yevm Üsküdar Mevlevîhānesi postnişini ve meclis-i meşāyih a' zāsından Şeyh Remzi Dede Efendi tarafından taştır edilmiştir.

Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Yetiş sākī ki meclis-i ğayret huld-i berīn olsun
Gören didārın ıster mi bir de hūr-ı ' ayn olsun
- [Sayfa 108]2 Leb-i kevşer-feşānıñ bir doķunsun cām-ı lebrīze
Mey-i pūr-şūr anda lezzet-i li' ş-şābirin olsun
- 3 Biraz da ' ālem-i ervāhı seyrān eyle mestāne
O ' ālem ehli de sermest-i çeşmān-ı hāzīn olsun
- 4 Nāzar-endāz-ı rāz-ı kalb-i zār ol olmasın pā-māl
Muşaffā sāğar-ı şahbā eliñde dūrbīn olsun
- 5 Līk dārū-yı hūşber turre-i tārāc eyler īmānı
Dil-i pūr-derde artık luţf-ı Sübhānī mu' īn olsun
- 6 Görüp mihrāb-ı ebrūyu gelirken kāfir īmāna
Bilinmezdi seniñ hūsnūñ belā-yı ' aql u dīn olsun
- 7 Yaķarsıñ gönlümü āhımda hem āteş dilersin āh
Bıraķ dūd-ı siyāhı çıkmasın vīrān-nişin olsun
- 8 Nedir bigānelerle āb-ı āteşnāke mālīkseñ
Budur maķşūd-ı zālīm reng-i rūyuñ āteşin olsun
- [Sayfa 109]9 Ricā-yı vaşl eder ' āşık degil mi vaşfa lāyık
Kerem kıl eyle sultānlık kuluñdur kām-bīn olsun
- 10 Olur naķl-i lebiñle bāde pūr-neş ' e humār olmaz
Olur olmaz deme artık aman ey nāzenin olsun
- 11 Yüzüm ferş eyledim hāk-i der-i cānāneye Memdūh
Ayak başmam zemīn-i gülşene ger ğayrın olsun

¹⁴ Şiir, mecmûada "Taştır" olarak adlandırılmıştır. Ancak şiiri incelediğimizde bunun bir taştır olmadığı, kafiye şemasının gazele ait olduğu, taştır özelliği göstermediği tespit edilmiştir.

- 12 Göñül vahy-i âşinā-yı derke molladır ey **Remzî**
Gözüm yok ‘arş-ı a‘lâsında Cebrâ’îl emîn olsun

Şeyh Remzi El-Mevlevî

Şarkı

Mef‘ûlû / Mefā‘îlû / Mefā‘îlû / Fe‘ûlûn

---/.---/.---/.---

- 1 Ey mihr-i melâhat ada seyrinde iken dün
Çok dîde kamaşdırdı yine pertev-i hüsniñ
Maḥmûr nigehiñ çehre-i bahtım gibi süzgün

Eyżân

[Sayfa 110]2

Almış ten-i billûruñu âgûşuna deryâ
İnmiş şanırm cedvel-i sîmîne şüreyyâ
Gitmez nazarımdan o güzel levḥa-i sevdâ
Çok dîde kamaşdırdı yine pertev-i hüsniñ

Yaşar Şadî

Gazel

Fā‘ilâtün / Fā‘ilâtün / Fā‘ilâtün / Fā‘ilün

-. - - / -. - - / -. - - / -. -

- 1 Maṭla‘u’l-envâr-ı âfâk-ı belâğatdır femim
Bir dem-i feyyâz-ı rûḥu’llâhdır her bir demim
- 2 Kıl nazar seyr-i ‘avâlim etmek isterseñ baña
Günde yüz biñ ‘âlem icâd eyleyen bir ‘âlemim
- 3 Kendi kendime terennüm eylerim de diñlerim
Sırr-ı insânım ser-â-pâ yok yanımda maḥremim
- 4 Kahr-ı devr ağlatmaz ancak ‘aşk eder giryân beni
Bir semâyım nûr için rîzân olur her şebnemim

[Sayfa 111]5

Noktadır aşlım hep eşyâ ser-te-ser şerhim benim
Metniyim **Muhyî** kitâb-ı ‘âlemiñ ben âdemim

Mu‘allim Muhyiddîn Râ’if

Şeyhülislâm Yahyâ Efendi Merhûma Nazîre

Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün

... - - / ... - - / ... - - / ... -

- 1 Yâr açılsa teni bir ‘ıtr-ı gül-âb olsa bize
Reng-i la‘li süzülüp bâde-i nâb olsa bize
- 2 Öyle mey-h‘âreler olsa ki zerîn sāgarlar
Reşk-i mehtâb olacak bir mehtâb olsa bize
- 3 Kevşer-i bezmde dil-teşne ğazâllar sâķî
Ħande-i şevķ-i hezâr faşl-ı Ħiṭâb olsa bize
- 4 Saķf-ı eyvân-ı müzehherde açılsa güller
Dökülüp bād-ı mu‘aṭṭarla şihâb olsa bize

[Sayfa 112]5

- 5 Bilmesek ‘âlem-i mestîde nedir renc-i Ħumâr
Ebedî neşveli bir köhne şarâb olsa bize
- 6 Güft-güy-ı dem-i ‘işretde su’âl-i yâre
Ṭaleb-i vuşlatı şühâne cevâb olsa bize
- 7 Leb-i mestânemiz öğrense nükât-ı zevķi
Şafḥa-i sîne-i yâr ümm-i kitâb olsa bize
- 8 İki ‘âlemde de **Muhyî**-i ḥarâbât olsaķ
Ne günâh olsa muḳadder ne ‘azâb olsa bize

Meḥmed Muhyiddîn

Tahmīs Ğazel - Cenāb ‘İzzet Monla

Keçecizāde Reşad Fu’ad Bege teğaddüme-i hürmetimdir.¹⁵

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Bulmuyor dehriñ belāsından rehā ferzāneler
Muḫlimi çeşm-i cihāndır lü’lū’-i şehdāneler
Bence mātemhānedir maḫsūd olan kāşāneler
[Sayfa 113] Seyl ü āteşden emīn olmaz yapılmış hāneler
Rāḫat isterlerse ma‘mūr olmasın vīrāneler
- 2 Bilmeyip ‘ādātıñı etdik saña rabṭ-ı derūn
Kāfir-i ḫaḫ misāfirsīñ faḫaṭ ṭutduñ zebūn
Eyledik sükkānıñ Ğalaṭa-i deryā-yı hūn
Bir gelen bir daḫi gelmez baḫ saña ey dehr-i dūn
Böyle tekdīr eylemez mihmānı şāḫib-hāneler
- 3 Kābil-i haẓm olsa erbāb-ı dile āfāt-ı ‘aşḫ
Böyle biñ miḫnetle etmezdi güzer evḫāt-ı ‘aşḫ
Etmeyen ifnā-yı hestī eylemez işbāt-ı ‘aşḫ
Şāḫn-ı teng-i ‘aḫla şıḫsa nūş-ı ḫālāt-ı¹⁶ ‘aşḫ
Eylemezdi ‘azm-i şāḫrā-yı cūnūn dīvāneler
- 4 Şehr-i keşretten geḫer yol bār-gāḫ-ı vaḫdete
‘Aḫl-ı kūl ferş-i zemīndir şāḫ-rāḫ-ı vaḫdete
[Sayfa 114] Ğayrılık māni‘ olur intibāḫ-ı vaḫdete
Ḫüsñ ü ‘aşḫıñ şu‘ lesi birdir nigāḫ-ı vaḫdete
Yandı bilmezlikle kendi nārına pervāneler
- 5 Zāten olmuşduḫ raḫīḫ-i ‘aşḫ ile mest-i elest
Bāde-nūş-ı cām idbār etdi bir de baḫt-ı pest
Buldu meydān tesliyet artık dil-i sevdā-perest
Būy-ı dāmān-ı şarāb-ālūdem eyler ḫaḫkı mest
Ben o sarḫoşum ki gezdim bunca yıl meyhāneler

¹⁵ Bu tahmīs, Ebubekir Sıddık Şahin’in doktora tezi olarak çalıştığı Keçecizade İzzet Molla’nın “*Bahār-ı Efḫār*” adlı eserinde mevcuttur. Ğazel, doktora tezinin 341-342 sayfalarında bulunmaktadır. Ğazel, eserde 7 beyit, çalıştığımız mecmûada ise 6 beyit şeklindedir. 7. Beyit dipnotta verilmiştir.

7 Maṭbaḫ-ı ḫākister-i Monlā-yı Rūmuñ var ola
Bir de yanmış nār-ı ḫamdan hāneler kāşāneler

¹⁶ nūş-ı ḫālāt-ı ‘aşḫ: tevsen-i ḫālāt-ı ‘aşḫ (KİMBE).

- 6 Ermek isterseñ o mähîñ vuşlat-ı mev‘ūdına
 Sîneñi ‘ arz eyle yeter cevri-nā-maḥdūdına
 Olmadım **Şādī** müşādif ‘ aşıkıñ mes‘ūdına
 Pāre pāre olmayınca ermedi maḥşūdına
 Tesliyetdir sîne-i şad-çāke ‘ İzzetşāneler

Yaşar Şādī

[Sayfa 115]

Gazel

Mefā‘ilün / Fe‘ilātün / Mefā‘ilün / Fe‘ilün

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Cihāniyāndanım ammā cihāna uymamışım
 Cihāna uymamışım ĩn ü āna uymamışım
- 2 Becā ederse ‘ adāvet zamāne ehli baña
 Hüdāya şükr ola zīrā zamāna uymamışım
- 3 Beni ‘ acūz-ı felek gerçi ihtiyār etdi
 ‘ İnādıma yine pīr ü civāna uymamışım
- 4 Bu dersḥānede her gün bir imtiḥānım vār
 Faḫaṭ ne söyleyeyim ḥ‘ācegāna uymamışım
- 5 Mişāl-i berg-i ḥazānım sürüklenir ṭururum
 Şu var ki bād-ı bahār u ḥazāna uymamışım
- 6 Bütün semā‘ u niyāzım cenāb-ı pīrimedir
Su‘ūd gerdiş-i çarḥ-ı devrāna uymamışım

Ḥafīd-i Vaḥdetī: Su‘ūd

[Sayfa 116]

Nazīre

Fe‘ilātün / Mefā‘ilün / Fe‘ilün

. - - - / . - - - / . - - -

- 1 Gülşen-i ğamda bir hezārım ben
 Çünkü meftūn-ı gül‘ izārım ben

- 2 Yok hazānı şafası dā'imdir
Bāğ-ı 'aşk içre bir bahārım ben
- 3 Öyle mihrim ki hiç ufūl etmem
Leyli yok bir 'acib nehārım ben
- 4 Eylemem ser-fürū cüyüş-ı ğama
Kişver-i dilde tāt-dārım ben
- 5 Zevk-i şūriye kalmadı meylim
Genc-i vaḥdetde bāde-ḥ'ārım ben
- 6 Himmetiyle Cenāb-ı Monlanıñ
Baḥr-i 'irfāna cūy-bārım ben
- 7 Eyledim mīr-i Muḥyīyi tanzīr
Ḥamdiyā ğayrı pūr-mesārım ben

Sultān Selim Ḥamdī

[Sayfa 117]

Şarkı

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 'Ömr-i miḥnetdārımıñ kıymetli ezmānındayım
Ben bu şeb cānānımıñ me'vā-yı iḥsānındayım
Ṭālī' -i mensūḥumuñ mes'ūd bir ānındayım
Ben bu şeb cānānımıñ me'vā-yı iḥsānındayım
- 2 Bir nigāh iltifāta cān verirken bir zamān
Şimdi devlethāne-i luṭfunda oldum kāmran
Ağlasın farṭ-ı meserretten gözüm gönüm hemān
Ben bu şeb cānānımıñ me'vā-yı iḥsānındayım

Yaşar Şādī

Münâcât*(6+5) 11'li Hece Ölçüsü*

- 1 Acı yârab şu müslümân iline
Onu verme felâketiñ yeline
Gerçi batmış zemîni kıan seyline
Şakla bâri geçirme yâd eline
- [Sayfa 118]2 Cehl ü zulm-ile bir iki kafanıñ
Hedef-i kıahrı olduķ Avrupa'nıñ
Ey meded-kârı kimsesiz olanıñ
Hâlimiz kıaldı lutf-ı ekmeliñe
- 3 Memleket lîme lîme dogranıyor
Kıalb-i maħrûşı milletiñ yanıyor
‘Aczi kıudret kıutup da çullanıyor
Sürüyor zâlimâne maķteline
- 4 Yürüyor bir siyâset nâ-ħaķ
Düşüyor pîş-i pâ-y-ı kuvvete ħaķ
Ser-nigûn olmasın şu al bayrak
Onu baķş et ħabîb-i ecmeliñe

Tâhirü'l-Mevlevî

[Sayfa 119]

Ėazel*Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün*

.. - - / . - - - / . . -

- 1 Ser-firâzım felekde ħâk olalı
Maķla‘ -ı nûr-ı ‘aşķ-ı pâk olalı
- 2 Bulmuşum feyz-i hesti-i ebedî
Şevķ-i didâr ile helâk olalı
- 3 Güherim ħîre-sâz-ı mihr oluyor
Şadef-i ‘aşķ-ı sîne-çâk olalı
- 4 Kimse görmüş mü böyle ħande-i rûħ
Gül bu gülşende ħandenâk olalı

- 5 Benden eflāk-ı feyz alır **Muhyî**
 Kadem-i pāk-i yāre hāk olalı

Mu‘allim Muhyiddîn Rā‘if

[Sayfa 120]

Güzel Bir Ğazel

Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün

... -- / ... -- / ... -- / ... -

- 1 Evc-i idrāk-i beşerden görünen âteş-i tîz
 ‘Arş-ı esrār-ı tecellâyı eder şūr-engîz
- 2 Şu mir‘at-ı dili maẓhar-ı zāt etmek için
 Nūr-ı çeşmāniñ olur ‘aşıkā minhāc-ı vecîz
- 3 Māni‘-i rü‘yet-i dīdār ise iklīm-i vücūd
 Onu eylerdi fenā-yāb hüveydā-yı sitiz
- 4 Şāhid-i ‘aşkı bulan nokṭa-i vaḥdetde eder
 Keşret-i mes‘ele’ çün ü çerādan da girîz
- 5 Sefn-i ma‘rifetiñ veche-i âmācına bak
 Kālizem-i nefis ü hevā ‘ālemi etmiş lebrîz
- 6 Kālb-i āgāhı füyūz-ı leme‘ān-ı esrār
 Jāle-i yāsemen ü gül gibi eyler tehzîz
- 7 Şāhn-ı hestîye dalıp eyleme da‘vā-yı vişāl
 Bend-i teslîme girip eyle sivādan perhîz

[Sayfa 121]8

Ān-ı firḳatde **Mu‘ammer** daḥi el çekdigi gün
 Bu kitābem saña olsun güzelim dest-āvîz

Şūrā-yı Devlet A‘zāsından Mu‘ammer

Ġazel

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün
 . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Mü 'ebbed rūḥ-ı sevdâdır ruḥ-ı zîbâ muvaḳḳatdır
Muḥalleddir güneş tayf-ı nuḳûş-efzâ muvaḳḳatdır
- 2 Bize luṭf eyle ey pîr-i muġân bir feyz-i sermed ver
Ḥumârı zevke ġâlib neşve-i şahbâ muvaḳḳatdır
- 3 Naşıl dünyâda olsun beyt-i ḳalbiñ tâ ebed ma' mûr
Maḳar-ı beyt-i rabbânî iken dünyâ muvaḳḳatdır
- 4 Zâfer bir ân içindir gün gelir maġlûb olur ġâlib
Mücerredir bu ki her ḥâl-i müsteşnâ muvaḳḳatdır
- 5 Zemîniñ luṭfunu bir gün zamânıñ ḳahrı maḥv eyler
Bu reng ü bû saña ey ġonce-i ra' nâ muvaḳḳatdır
- [Sayfa 122]6 Bugünkü bûseyi vermem yarınki va' de-i vaşla
Güzellerde vefâ ḥüsnüñ gibi cânâ muvaḳḳatdır
- 7 Taḥakküm etme erbâb-ı dile ey câhil-i maḳbul
Zar-ı lâ-yefheme raḥat nazar-pîrâ muvaḳḳatdır
- 8 Bu dem gel kâmrân ol yoksa ferdâ biñ elem ḥâzır
Bu sâḳîler bu meclisler şeb-i tenhâ muvaḳḳatdır
- 9 Eger mes'ûd iseñ pâyânı yok ezvâkıñıñ **Şadî**
Deġişmezdim behişte 'âlemi ammâ muvaḳḳatdır

Yaşar Şadî

Şarkı

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün
 - . - - / - . - - / . - - - / - . -

- 1 Şafḥa-i rūḥumda açdı sermedî bir nev-bahâr
Biñ bahâr olsun fedâ bir ḥandeñe ey şîve-kâr
Feyz-i sehḥârıyla 'âlem oldu bir üşküfe-zâr
Biñ bahâr olsun fedâ bir ḥandeñe ey şîve-kâr

[Sayfa 123]2

Beste-kār-ı şî' r-i ḥandeñdir seniñ baḡ bülbüle
 Olmuş üftādeñ zavallı baḡmıyor artık güle
 Mest-i zevḡ-i ibtisāmıñ iltifāt etmez müle
 Biñ bahār olsun fedā bir ḥandeñe ey şîve-kār

Mu' allim Muḥyiddīn Rā'if

Düşündüm!*Mef'ülü / Mefā'îlü / Mefā'îlü / Fe'ülün*

- - . / . - - . / . - - . / . - -

- 1 Ḡurbetde bu şeb lāne-i hicrānı düşündüm
 Öksüz ḡalan evlād-ı perīşāñı düşündüm
 Hemşîrem ile māder-i ḡiryānı düşündüm
 Öksüz ḡalan evlād-ı perīşānı düşündüm

- 2 Ay çıḡdı ufukdan müteşādif iki aḡter
 Şandım onu bir ṭul iki öksüzle berāber
 Işsız gece daḡlarda dolaşmaḡda mükedder
 Ḳarşımda ṭuran levḡa-i hicrānı düşündüm

[Sayfa 124]3

Ay batdı sükūnet bütün eṭrāfı şardı
 Baḡtım gibi manzar da taḡassürle ḡarardı
 Bî-ḡāre ḡönül māhını göklerde arardı
 Zülmetde ḡalan Sîret-i ḡiryānı düşündüm

7 Ağustos Sene 1926 Selānik - Ḥüseyin Sîret

Naḡşî-i Kirmānîniñ 'Ārifāne Bir Ġazeline Nazîre*Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün*

. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- 1 Derūnum derdini ḡan etme dildāre dehān söyler
 Muḡabbet baḡşini pervāne-veş dil-i bî-zebān söyler
- 2 Ḡönülde mācerā-yı 'aşḡa dā'ir ḡayli sırlar var
 O pür-ma' nā nikāt-ı 'aşḡı ḡeşm-i ḡün-feşān söyler
- 3 Tecellî-zār-ı dilden seyr edenler vech-i cānānı
 Ledünniyāt-ı 'aşḡı ehline elbet 'ayān söyler

- 4 Fezâ-yı akdesi kalbim tecellî-gâh-ı vahdetdir
[Sayfa 125] Ene'l-hağ sırrını erbâb-ı hağğa bî-gümân söyler
- 5 Tecellî-i ena'llâhı şağın insana çok görme
O nuğku taş ağaç ırmağ zemîn ü âsumân söyler
- 6 *Tevellev sümme*¹⁷ vechi'llehi idrâk et 'ibâdet kı
Rumûz-ı künt ü kenzi 'ârif-i bi'llâh olan söyler
- 7 Veliyyü'n-ni' metim pîrim efendim mürşidim **Nûri**
Lisânımdan benim ism-i celâli her zaman söyler

İstanbul - İzmirli Mevlevî Şeyhi Nûreddîn

Gazel

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Dîdemi her gün birer hicrânla âl kan eyledim
Ben şu meflûc 'ömr-i sūziş-dâra 'işyân eyledim
- 2 'Örf ü kayd-âsâ bütün a' râz ü hissiyatdan
La' le't-ta' yîn ben tenzîh-i vicdân eyledim
- [Sayfa 126]3 Hağğı telğîn bâtılı iskâta uğraşdım fağat
'Ömr-i nâmus-kârımı ta' rîze qurbân eyledim
- 4 Eylemez lâkin beni me'yûs derd-i inqirâz
Şâbitü'l-'azmim ezelden 'ahd ü peymân eyledim
- 5 Etmedim setr-i hüviyet bir zamân 'âlemde ben
Fikr-i istiqlâlimi her yerde i' lân eyledim

Kesriyeli Mehmed Şıdkı

¹⁷ Tevellev sümme: Duhân Sûresi 14. âyet "sümme tevellev" şeklinde başlamaktadır.

Ġazel**Üstād-ı bî-hemāl ‘Ali Kemal Beg Efendiye***Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün*

- . - - / - . - - / - . - - / - . -

- 1 Yok benim teslim-i rûha kudretim cânânıma
Zahmet et de ey hadeng-i ğamzesin gir kanıma
- 2 Andan olmaz her dile ma‘nâ-yı ‘aşkıım şu‘le-pâş
Sevdigim tevdî‘-i râz etsemde ben efgânıma
- 3 Şanki tenhâ bir mezara nûr iner hicrân şebi
[Sayfa 127] Lem‘a bâr oldukça tayfiñ külbe-i aHzânıma
- 4 Şehper-i şevkiñle uçmak istesem ben gökleri
Ġayret-i baht-ı siyâhım indirir hep yanıma
- 5 İn‘itâf etse olur her kâtresi mevc-i ziyâ
Çeşm-i handânıñ sirişk-i dîde-i giryânıma
- 6 Yok mu haqqım Hızır’a olsam hande-zen bûs-ı lebiñ
Başş ederken sermediyet neş‘esi bir ânıma
- 7 İsterim ‘ayyûka çıkmak âh-ı mazlûmân gibi
Vaqt olur **Muhyî** cihânlar dar gelir cevlanıma

Mu‘allim Muhyiddîn Râ‘if

Hâlid Faġrî Bege İthâf - Āsiyâb¹⁸*Mef‘ûlû / Fā‘ilātü / Mefā‘îlû / Fā‘ilün*

- . . / - . . . / . - . . / - . -

- 1 Fecriñ semâlarında erirken melâl-i şeb
[Sayfa 128] Nîlî bir ibtisâm eyler bîdâr olur cihân
Maġmûr ufuklara yayılır ince bir duman
Āsûde bağçelerde coşar nokta-i tarab

¹⁸ Mecmûada yer alan bu şiir “sone” nazım şekli ve aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Batı’dan alınan yeni nazım şekliyle aruz ölçüsü beraber kullanarak şair tarafından yeni bir şey ortaya konmaya çalışılmıştır.

- 2 Eñ hisli bestelerle aķar nazlı bir dere
Oķşar güzel çemenleri bir bād-ı ĥande-rîz
Tā karşıda gülümser iken mā'ı bir deniz
İfşā-yı rāz eder kelebekler çiçeklere
- 3 Altun başaklı tarlalarıñ mevce-zārına
Eñ ihtışamlı nurlarını serper āfitāb
Süsler bu levĥayı müteĥayyel bir āsiyāb
- 4 Hākim bütün bu şi'r ü şabāĥat diyārına
Āsūde bir edā ile diñler ĥabî'atı
Beñzer rükūd-ı ĥalbime ĥāl-i sükūneti

Mehmed Muĥyiddin

Tahmîs

[Sayfa 129]

Cennet-mekân Sulţan Selîm-i Şâliş Hân Hâzretleriniñdir.¹⁹

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

.. - - / .. - - / .. - - / .. - -

- 1 Düşeli derdiñe ey yâr dil ü cān ağlar
Dökdüğüm eşk-i ġama düşmen-i ĥandān ağlar
Bilmedi ĥadrimi devrān buña vicdān ağlar
Rûz-ı şeb dîdelerim derdiñ ile ĥan ağlar
Vâķıf olan benim esrârıma her ān²⁰ ağlar
- 2 Vaţanıñ derdi iken dildeki derd-i kühenim
Hedef-i ĥançer bî-dād-ı zamān oldu tenim
Lâleden verdi nişān zaĥm-ile gül-gün bedenim
Dāġ-ı sînem göreceğ ĥûn ile ālûde benim
Raĥm edip ĥālîme ezhâr-ı gülistān ağlar
- 3 Baña bir ān şafā olmadı ' âlemde naşîb
Eyledi birbirini miĥnet ü hicrān ta'ķîb
Etdi hicrān-ı elem öyle ki bî-şabr u şekîb
Gördü çün derd-i dil-i zārımı raĥm etdi ĥabîb
Dedi ey ĥaste-i hicrān saña dermān ağlar

[Sayfa 130]

¹⁹ Bu tahmis, Kâşif Yılmaz'ın "III. Selîm (İlhâmî) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânın Tenkitli Metni, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları, 2001" adlı çalışmasında (s.73) mevcuttur. Gazel, eserde 5 beyit şeklinde yer almaktadır. Çalıştığımız mecmûada ise 6 beyit şeklindedir.

²⁰ her ān: ol ān (İD).

4 Ne revā ben gibi bir hüsrev-i mülk-i ‘irfān
Olsun ālām-ı firāvān ile mecbūr-ı fiğān
Ben ki cānān yoluna etmedeyim terk-i cihān
Yine²¹ raḥm eylemez aṣlā baña ol āfet-i cān
Böyle bīmār görüp ḥalime yārān ağlar

5 Geçdi Şādī ḡam u miḥnetle şitāb eyyāmı
Felegiñ ḡahrına degmez kerem ü in‘āmı
Muḥtażar ḡastedir ammā yine var iḡdāmı
Rūyuña derd-ile²² baḡdıḡca seniñ İlḡāmī
Yüzü ḡandān olur²³ ammā cigeri ḡan ağlar

6 Ey şehen-şāh-ı kerem-güster ü ‘irfān-perver
[Sayfa 131] Ḥāmi-i millet idiñ zulm-i felek etdi heder
Ḳalb u ruḡum o büyük nāmıña ta‘zīm eyler
Eylesin nesliñi Ḥaḡḡ na‘il-i tevfiḡ ü zafer
Sen şehid-i eleme Ḥazret-i Oṡman ağlar

Yaşar Şādī

²¹ Yine: Gine (İD).

²² Rūyuña derdile: Derd ile rūyuña (İD).

²³ Yüzü ḡandān olur: Gerçi ḡandān olur (İD).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MİLLİ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ (71-131) MESTAP'A GÖRE TASNİFİ

Yeri / Adı / Numarası: Ankara – Milli Kütüphane / Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, *Mecmû'a-i Eş'âr*, 06 Hk 3656.

Nüsha Tavsifi: *Mecmû'a-i Eş'âr* adıyla kayıtlı bu mecmûa, 120x65 – 153x90 mm boyutlarında olup 100 yapraktan oluşmaktadır. Gri renk, bez kaplı karton ciltli olan mecmûa yazılırken çizgili, sarı renkli defter kâğıdı kullanılmıştır. Genelde yaprak başına 14 satır kullanılmış olup mecmûa rika hattıyla yazılmıştır. Mecmûada genelde 19. ve 20. yüzyıl şairlerinin şiirleri yer almaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde 06 Hk 3656 numaralı şiir mecmuasının 71 ile 131 sayfaları arasındaki şiirlerin MESTAP Tablosu yer almaktadır. Tabloda şairlerin mahlasları, şiirlerin matla ve makta beyitleri, nazım şekilleri-türleri-birimleri, vezinleri ve şiirlere has açıklamalar “başlık, nazım şekli, birimi, türü vb.” bulunmaktadır.

Tablo 3.1 MESTAP Tablosu

Yp. Nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Nazım şekli / birimi	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
71	Ḥafīd-i Vahdeti: Su'ūd	Eden bulur sözü düstūr-ı müştehir ise de Bu Kerbelā-yı müşibette etmeyen buluyor Tehīmi gülşen-i tende figān-ı bülbul-i cān Hezār gönce-i ümmīd açılmadan şoluyor	-	Rubā'ī		...-/...-/...-/...	Başlık: Rubā'ī
71-72-73	Mehmed Muhyi'd-dīn	Nâledir her mebhāşı ümmü'l-kitāb-ı şevkimiñ Çünkü yok te'şiri cānāna ḥiṭāb-ı şevkimiñ	Geçdi hengām-ı muhabbet soldu gülzār-ı şafā Dilde kaldı sāyesi Muhyi serāb-ı şevkimiñ	Ġazel		...-/...-/...-/...	Başlık: Muhyiddīn Rā'if Bege Nazīre: Nazīre
73-74-75	İzmirli Tokādī-zāde Şekīb	Sırr-ı ḥaḳīkate mahrem olunca Bir kaṭre şeklinde 'ummānlar gördüm Merdān-ı Ḥüdāya hem-dem olunca Derviş şüretinde sultanlar gördüm	Bāb-ı Ḥaḳ açıktır merd-i āgāha Cāndan geçenlerdir eren Allāha Ḥaḳīkat yolundan ben bu dergāha İstegiyle gelmiş kurbānlar gördüm	Koşma		(6+5) 11'li Hece Ölçüsü	Başlık: Neler Gördüm
76	Ḥafīd-i Vahdeti: Su'ūd	Eyyām-ı vişāl-i yāri andım Efsūs o rüz[i]gārı andım	Bī-cāmī Su'ūd enīn-i rūḥum Bir hacle-nümā mezārı andım	Ġazel		.../...-/...	Başlık: Ġazel
77-78-79	Muhyi'd-dīn Rā'if	Şu'le-ḥiz-i neş'e-i ulā Ḥabīb-i Kibriyā Nūr-ı vech-i Ādem ü Havvā Ḥabīb-i Kibriyā	Müsta'id kıl fazlūna ihyā et Allāh 'aşkına Bir kuluñdur Muhyi -i şeydā Ḥabīb-i Kibriyā	Ġazel		...-/...-/...-/...	Başlık: Na't-ı Şerīf
80-81-82	Mehmed Muhyi'd-dīn	Timşāl-i ser-eḫrāz-ı nebāletsin efendim Gencīne-i yektā-yı sa'ādetsin efendim Nūr-ı nazar ehl-i hidāyetsin efendim Ḥurşid-i cihān-tāb-ı risāletsin efendim Pertev-fiken-i evc-i nübüvetsin efendim	Geldim der-i ḡufrānīna şermende vü nālān Luṭf eyle beni etme firākīnla perişān Bir Muhyi -i nāciz ile ey lem'a-i vicdān Bir Ġalib-i müznib mi kalır görmeye ihsān Ḥaḳdan ki iki 'āleme raḥmetsin efendim	Ġazel		.../.../.../...	Başlık: Na't-ı Şerīf
82-83	Muhyi'd-dīn Rā'if	O nighler ile ey mäh yakıp nāra beni Āh seyyāre gibi eyledin āvāre beni	Ḥaḳka ḥaḳ bātıla bātıl derim ey Muhyi ben Diyemem bātıla ḥaḳ çekse felek dāra beni	Ġazel		...-/...-/...-/...	Başlık: Ġazel

83-84	İzmirli Tokâdî- zâde Şekîb	O melek çehrede ruhsâr-ı maţarı gül-reng Naķş-ı dîdârî ile dilde süveydâ gül-reng	‘Acabâ nûr-ı şafaķdan mı midâd-ı şî‘rim Bu ğazel böyle neden oldu serâpâ gül-reng	Ėazel		...-/-...-/-...-/-	Başlık: Ėazel
84-85- 86	Cinânî	Derd-i miñnetle bî-ķarârım ben Ėâsir-i ĥande bî-ķarârım ben	Söylemekle nazîre Muĥyîye Bil Cinânî ki baĥtiyârım ben	Ėazel		...-/-...-/-...	Başlık: Muĥyiddîn Râ‘îf Bege Nazîre
86-87	Ėâlîd Faĥrî	Sen mi geldiñ siyâh ziyâlardan Örülen ĥasta rûhumuñ dengi Ne ķadar bilseñ aĥladım ben ki Ayrı düşdümdü i‘tilâlardan	İkimiz bir sedire yaşlanarak İki pervâne ‘aşķ için yansaķ Mumlar eķrâfımızda şolduķca	Sone		(5+5) 10’lu Hece Ölķüsü	Başlık: Zîfâf
87-88	Ėafîd-i Vaĥdetî: Su‘ûd	Cânâna meyliñ i‘lân edersin Ėur‘âna ey dîl îmân edersin	‘İyd-i vişâliñ ey mâh uzarsa Bî‘llâh Su‘ûd ķurbân edersiñ	Ėazel		...-/-...-/-	Başlık: Ėazel
88-89	Adanalı Ziyâ	Yâd-ı bezm-i yâr geçdikķe serimden reng reng Eşk-i ĥam rîzân olur ķeşm-i terimden reng reng	Âĥ o günler ki Ziyâ mes‘ûd idim bir ĥ‘âb imiş Nûr-ı nûzhet berķ ururdu manzarımdan reng reng	Ėazel		...-/-...-/-...-/-	Başlık: Ėazel
90	Muĥyi’d- dîn Râ‘îf	Ėuvvet dedigiñ ĥaķķı eder cây-ı penâĥ Bâtıl olamaz ķuvvete bir debdebe-ĥâĥ Ėalkıñ çoĥu Muĥyî biliyor ‘aksini ĥaķ <i>Lâ ĥavle ve lâ ķuvvete illâ bi‘llâh</i>	-	Rubâ‘î		.../. .../. .../. ...	Başlık: Rubâ‘î
90	Muĥyi’d- dîn Râ‘îf	Baĥa devlet bu tecellînde de Neşve-i feyz-i muĥabbet kâfî	Rûĥdur ‘âleme âdem Muĥyî Âdeme rûĥ ise ‘aşķ-ı şâfî	Ėıt‘a		...-/-...-/-...	Başlık: Ėıt‘a
91	Muĥyi’d- dîn Râ‘îf	Ey lâle baķıp peykerime reng öğren Ey zühre girip göñlüme var ceng öğren	Ol dem ki nevâ-yı vaşl âheng eyler Ey baĥt-ı ebed gel de sen âheng öğren	Ėıt‘a		.../. .../. .../. ...	Başlık: Ėıt‘a / Fârisîden Tercüme

91-92	Muhyi'd- dîn Râ'îf	Uç bahâristân-ı dîdâra piristûlarla sen Dem-güzâr ol ey dil-i şûrîde gül-rûlarla sen	Bâreka'llâh sâha-i ma'nâda ey Muhyî bugün Hem 'inân olduñ Nedîm-âsâ saĥne-gûlarla sen	Ėazel		-. - - / -. - - / -. - - / -. - -	Başlık: Nedime Nazîre
93-94	Mu'alli m Meĥmed Şadıĥ	Teraĥĥum et dil-i şûrîde bir nigâh ister Ėarib sâye-i zûlfünde bir penâh ister	Uzatma beyhude Şadıĥ ki Ėazret-i Muhyî Ėazelde ĥudret itĥan u iktinâh ister	Ėazel		. - . - / . - . - - / . - . - / . - . -	Başlık: Üstâd-ı Nezâhet-perver Muhyiddîn Râ'îf Efendiye Ėazel
94-95	Celâdet Nâzım	Bir tuĥfe düşündüm saña taĥdîm için ey yâr Bir tuĥfe ki âlâmına hep neş'eyi ĥatsın Bir tuĥfe ki etsin saña 'aşĥ-ı dil iĥtâr Bir tuĥfe ki mâziyi ĥayâlinde yaşıtsın	Her şey gibi 'ömrümde fenâ-yâb olacaĥdır İşte o zamân onları sen şaĥlı maĥalden Al destine yâd et beni yâd et ebediyyen	Sone		-. - / . - . - / . - . - / . - . -	Başlık: Bir Tuĥfe
95	Ėafîd-i Vaĥdetî: Su'ûd	Ey ĥudret-i külliyei inkâr eden aĥmak Bâzû-yı za'îfin mi eder 'âlemi tedvîr	Başdan başa bî-fâ'idedir sa'y u şitâbın Tedbiriñe uymazsa eger şive-i taĥdîr	Ėıt'a		-. - / . - . - / . - . - / . - . -	Başlık: Ėıt'a
96-97	Yaşar Şadî	Mâ'î gözlerinden naĥvet şaçarsın Ey gül bu gülşende ĥazânın yok mu Luĥfuna görmeden ĥakra ĥaçarsın 'Aşĥın kitâbına îmânın yok mu	Şadî kerîm olur yârîñ şedîdi Ėürî çok ĥignedir 'aşĥın sa'îdi Yine efendimden kesmem ümidi Sevdiğim o ĥadar vicdânın yok mu	Koşma		(6+5) 11'li Hece Ölçüsü	Başlık: Şerâre-i İnkisâr
97	Muhyi'd- dîn Râ'îf	Bu şeb söyle ey bülbül-i âteşin dem Göz etdi mi gülîstândan o gül-fem Şarâb-ı tebessümle mînâ-yı ĥonce Pür olmuş eder 'arz-ı revnaĥ dem-â-dem	-	Nâzım		. - - - / . - - - / . - -	Başlık: Nâzım / Fârisiden Tercüme
97-98	Muhyi'd- dîn Râ'îf	'Âķile râĥat naşîb olmaz bu miĥnethânede Ė'âb-ı âsâyiş ne mümkün dîde-i bîdâr için	-	Beyit		-. - - / -. - - / -. - - / -. - -	Başlık: Beyit / Fârisiden Tercüme

98-99	Mehmed Şemse'd-dîn	Göñül bir vaqt olur ma'mûr olursuñ böyle qalmazsñ Geçer eyyâm-ı ğamım mesrûr olursuñ böyle qalmazsñ	Dönersiñ merkez-i mellâda Şemsi zerre-veş dâ'im Bulursuñ feyz-i 'aşkı nûr olursuñ böyle qalmazsñ	Ġazel		. - - - / . - - - / . - - - / . - - -	Başlık: Ġazel
99-100	Muhyi'd-dîn Râ'îf	Leyli yok nâdide bir kişverdeyim Âfil olmam nûr ile perverdeyim	Seyr eder göklerde sırrım dem-be-dem Gerçi ey Muhyi bugün ben yerdeyim	Ġazel		- . - - / - . - - / - . - -	Başlık: Yine Sâde Bir Ġazel
100-101-102-103	Tevfîk Lâmiḥ	Büründü şimdi göñül câme-i siyâha daḥi Beyân-ı râz edemez sine âh u vâha daḥi Tenezzül eyleme dünyâda 'izz ü câha daḥi Çıkarma âh-ı dili kurb-ı 'arş-gâha daḥi Uzatma dest-i temennâyı pâdişâha daḥi	Ne mazhariyyet-i 'ulviyyedir ki evşâfi Düçâr-ı hayret eder eñ gürze ü şâfi Âb-ı mükerreremeniñ sâye-baḥş-ı elṭâfi Nüfûz eyle baña Lâmiḥ o feyz-i a'ṭâfi Bu 'aşk-ı haḫ beni rabṭ etdi ḥânkâha daḥi	Ġazel		. - . - / . - - - / . - . - / . - -	Başlık: Taḥmîs Ġazel
103-104	Kesriyeli Mehmed Şıdḫı	Ẓan etme ki maḫâşîdına zâhib olmadım Ḥodbinleriñ mevâ'idine ṭâlib olmadım	Şabriñ soñu selâmet imiş der hûner-verân Qaldım zâlâm içinde faḫaṭ ğârib olmadım	Ġazel		- - . - / - . - - / . - - - / - . - -	Başlık: Ġazel
104-105-106	Mehmed Muhyi'd-dîn	Nazar kıl ufḫ-ı tecellîye bir dem ey bülbül Ne gösterir saña elvâḫ-ı 'âlem ey bülbül	Düşünce toprağa Muhyi neşât-ı rûḫu için Öter misiñ ser-i ḫabrinde bir dem ey bülbül	Ġazel		. - . - / . - - - / . - . - / . - -	Başlık: Bülbüle Ḥitâb
106-107	Celâdet Nâzım	Ey şen ü ilâhî kıızı bir ğonce-i riyâzıñ Nûr-ı hayy verir her görene vech-i beyâzıñ	Ey şen ü ilâhî kıızı bir ğonce-i riyâzıñ Bir cevher-i yekpâresiñ üstünde şu arzıñ	Ġazel		- - . - / . - - - / . - - - / . - - -	Başlık: O İlâhî Kıza
107-108-109	Şeyḫ Remzi El-Mevlevî	Yetiş sâḫî ki meclis-i ğayret ḫuld-i berîn olsun Gören didârıñı ister mi bir de ḫûr-ı 'ayn olsun	Göñül vahy-i âşinâ-yı derke molladır ey Remzi Gözüm yok 'arş-ı a'lâsında Cembrâ'il emîn olsun	Ġazel		. - - - / . - - - / . - - - / . - - -	Başlık: Taşṭîr / Ġazel dâḫiliye nâzır-ı esbakı Memdûḫ Paşa Ḥazretleriñidir. El-yevm Üsküdar Mevlevîḫânesi postnişîni ve meclis-i meşâyih a'zâsından Şeyḫ Remzi Dede Efendi tarafından taşṭîr edilmiştir.

109-110	Yaşar Şādī	Ey mihr-i melâhat aṭa seyrinde iken dün Çok dîde kamaşdırdı yine pertev-i ḥüsnün Maḥmûr nigehiñ çehre-i baḥtım gibi süzgün	Almış ten-i billûruñu âğuşuna deryâ İnmiş şanırm cedvel-i sîmîne şüreyyâ Gitmez nazarımdan o güzel levḥa-i sevdâ Çok dîde kamaşdırdı yine pertev-i ḥüsnün	Şarkı		-. -/. - -/. - -/. - -	Başlık: Şarkı
110-111	Muḥyi'd-dîn Râ'if	Maṭla' u'l-envâr-ı âfâk-ı belâğatdır femim Bir dem-i feyyâz-ı rûḥu'l-lâhındır her bir demim	Noḡtadır aşım hep eşyâ ser-te-ser şerḥim benim Metniyim Muḥyi kitâb-ı 'âlemiñ ben âdemim	Ġazel		- . - -/- . - -/- . - -/- . -	Başlık: Ġazel
111-112	Meḥmed Muḥyi'd-dîn	Yâr açılsa teni bir 'ıtr-ı gül-âb olsa bize Reng-i la'li süzülüp bâde-i nâb olsa bize	İki 'âlemde de Muḥyi -i ḥarâbât olsaḡ Ne günâh olsa muḡadder ne 'azâb olsa bize	Ġazel		. . - -/. . - -/. . - -/. . -	Başlık: Şeyḫülislâm Yahyâ Efendi Merḥûma Nazîre
112-113-114	Yaşar Şādī	Bulmuyor dehrîñ belâsından rehâ ferzâneler Muḡlimi çeşm-i cihândır lü'lü'-i şehdâneler Bence mâtemḥânedir maḥsûd olan kâşâneler Seyl ü âteşden emîn olmaz yapılmış ḥâneler Râḡat isterlerse ma' mûr olmasın virâneler	Ermek isterseñ o mâhîñ vuşlat-ı mev'ûdına Sîneñi 'arz eyle yeter cevri-nâ-maḡdûdına Olmadım Şādī müşâdif 'âşîkîñ mes'ûdına Pâre pâre olmayınca ermedi maḡşûdına Tesliyetdir sine-i şad-çâke 'İzzetşâneler	Ġazel		- . - -/- . - -/- . - -/- . -	Başlık: Taḡmîs Ġazel / Cenâb 'İzzet Monla Keçcecizâde Reşad Fu'ad Bege teḡaddûme-i ḥürmetimdir.
115	Ḥafîd-i Vahdeti: Su'ûd	Cihâniyândanım ammâ cihâna uymamışım Cihâna uymamışım in ü âna uymamışım	Bütün semâ' u niyâzım cenâb-ı pîrimedir Su'ûd gerdiş-i çarḡ-ı devrâna uymamışım	Ġazel		. . - -/. . - -/. . - -/. . -	Başlık: Ġazel
116	Sulṭân Selim Ḥamdî	Gülşen-i ġamda bir hezârım ben Çünkü meftûn-ı gül' izârım ben	Eyledim mîr-i Muḥyi'yi tanzîr Ḥamdiyâ gayrı pür-mesârım ben	Ġazel		. . - -/. . - -/. . -	Başlık: Nazîre
117	Yaşar Şādī	'Ömr-i miḡnetdarımıñ kıymetli ezmânındayım Ben bu şeb cânânımıñ me'vâ-yı iḡsânındayım Ṭâlî'-i mensûḡumuñ mes'ûd bir ânındayım Ben bu şeb cânânımıñ me'vâ-yı iḡsânındayım	Bir nigâh iltifâta cân verirken bir zamân Şimdi devleṭḡâne-i luṭfunda oldum kâmrân Aġlasın farṭ-ı meserretten gözüm göñlüm hemân Ben bu şeb cânânımıñ me'vâ-yı iḡsânındayım	Şarkı		- . - -/- . - -/- . - -/- . -	Başlık: Şarkı

117-118	Ṭāhirü'l-Mevlevî	Acı yârab şu müslümân iline Onu verme felâketiñ yeline Gerçi batmış zemîni kan seyline Şakla bâri geçirme yâd eline	Yürüyor bir siyâset nâ-ḥaḳ Düşüyor pîş-i pâ-yı kuvvete ḥaḳ Ser-nigün olmasın şu al bayrak Onu baḥş et ḥabîb-i ecmeliñe	Koşma		(6+5) 11'li Hece Ölçüsü	Başlık: Münâcât
119	Muḥyi'd-dîn Râ'îf	Ser-firâzım felekde ḥâk olalı Maṭla' -ı nûr-ı 'aşk-ı pâk olalı	Benden eflâk feyz alır Muḥyi Ḳadem-i pâk-i yâre ḥâk olalı	Ġazel		...-/.-.-/...-	Başlık: Ġazel
120-121	Şûrâ-yı Devlet A'zâsınd an Mu'ammer	Evc-i idrâk-i beşerden görünen âteş-i tîz 'Arş-ı esrâr-ı tecellâyı eder şûr-engîz	Ân-ı fırkatde Mu'ammer daḥi el çekdiği gün Bu kitâbem saña olsun güzelim dest-âvîz	Ġazel		...-/.-.-/...-/.-.-	Başlık: Güzel Bir Ġazel
121-122	Yaşar Şâdî	Mü'ebbed rûḥ-ı sevdâdır ruḥ-ı zîbâ muvaḳḳatdır Muḥalleddir güneş ṭayf-ı nuḳûş-efzâ muvaḳḳatdır	Eger mes'ûd iseñ pâyânı yok ezvâkıñın Şâdî Değişmezdim behište 'âlemi ammâ muvaḳḳatdır	Ġazel		...-/.-.-/...-/.-.-	Başlık: Ġazel
122-123	Muḥyi'd-dîn Râ'îf	Şafḥa-i rûḥumda açdı sermedî bir nev-bahâr Biñ bahâr olsun fedâ bir ḥandeñe ey şîve-kâr Feyz-i sehḥârıyla 'âlem oldu bir üşkûfe-zâr Biñ bahâr olsun fedâ bir ḥandeñe ey şîve-kâr	Beste-kâr-ı şî'r-i ḥandeñdir seniñ baḳ bülbüle Olmuş üflâdeñ zavallı baḳmıyor artık güle Mest-i zevḳ-i ibtisâmıñ iltifât etmez müle Biñ bahâr olsun fedâ bir ḥandeñe ey şîve-kâr	Şarkı		...-/.-.-/...-/.-.-	Başlık: Şarkı
123-124	Hüseyn Şîret	Ġurbetde bu şeb lâne-i hicrânı düşündüm Öksüz kalan evlâd-ı perîşânı düşündüm Hemşîrem ile mâder-i giryânı düşündüm Öksüz kalan evlâd-ı perîşâmı düşündüm	Ay batdı sükûnet bütün eṭrâfı şardı Baḥtım gibi manzar da teḥassürle ḳarardı Bî-çâre gönül mâhını göklerde arardı Zulmetde kalan Şîret-i giryânı düşündüm	Murabbâ		.../.-.-/.-.-/.-.-	Başlık: Düşündüm
125-126	Kesriyeli Meḥmed Şıdḳı	Dîdemi her gün birer hicrânla âl ḳan eyledim Ben şu meflûc 'ömr-i süziş-dâra 'işyân eyledim	Etmedim setr-i hüviyet bir zamân 'âlemde ben Fıkr-i istiklâlimi her yerde i'ân eyledim	Ġazel		...-/.-.-/.-.-/.-.-	Başlık: Ġazel

126-127	Muhyi'd-dîn Râ'îf	Yok benim teslîm-i rûha kudretim cânânıma Zahmet et de ey hadeng-i gâmzesin gir kıanıma	İsterim 'ayyûka çıkmak âh-ı mazlûmân gibi Vaqt olur Muhyî cihânlar dar gelir cevânıma	Ġazel		-. - - / -. - - / -. - - / -. -	Başlık: Ġazel
127-128	Meĥmed Muhyi'd-dîn	Fecriñ semâlarında erirken melâl-i şeb Nîlî bir ibtisâm eyler bîdâr olur cihân Maĥmûr ufuqlara yayılır ince bir duman Âsûde bağçelerde coşar nokta-i tarab	Hâkim bütün bu şi'r ü şabâhat diyârına Âsûde bir edâ ile diñler tabi' atı Beñzer rûkûd-ı kıalbime ĥâl-i sükûneti	Sone		-. - / -. - . / -. - . / -. -	Başlık: Hâlid Faĥrî Bege İthâf / Âsiyâb
128-129-130-131	Yaşar Şâdi	Düşeli derdiñe ey yâr dil ü cân ağlar Dökdüğüm eşk-i gama düşmen-i ĥandân ağlar Bilmedi kıadrimi devrân buña vicdân ağlar Rûz-ı şeb dîdelerim derdiñ ile kıan ağlar Vâkıf olan benim esrârıma her ân ağlar	Ey şehenşâh-ı kerem-küster ü 'irfân-perver Ĥâmi-i millet idiñ zulm-i felek etdi heder Kıalb u ruĥum o büyük nâmıña ta'zîm eyler Eylesin nesliñi Hakk na'îl-i tevfiķ ü zafer Sen şehid-i eleme Ĥazret-i Oşman ağlar	Ġazel		. . . - / . . - - / . . - - / . . -	Başlık: Tahmîs / Cennet-mekân Sultân Selîm-i Şâliş Ĥân Ĥazretleriniñdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MİLLÎ KÜTÜPHANEDE KAYITLI 06 Hk 3656 ŞİİR MECMÛASININ (71-131) SAYFALARI ARASINDA YER ALAN ŞAİRLERİN BİYOGRAFİLERİ²⁴

Mecmûanın 71 ile 131 sayfaları arasında toplam 19 şairin şiirleri bulunmaktadır. 15 şair hakkında genel bilgilere ulaşılmıştır. Ancak 4 şair hakkında ufak tefek bilgiler dışında herhangi bir malumata ulaşılamamıştır.

4.1. HAFİD-İ VAHDETÎ: SUÛD

Şairin gerçek adı Mehmet Suûd Efendi'dir. Hafid-i Vahdetî: Suûd 19 Mayıs 1882 tarihinde Kuruçeşme'de dünyaya gelmiştir. “*Kaynaklarda kendisinden “Mehmet Suûd Bey”, “Suûd Bey”, “Suûdü’l-Mevlevî”, “Mehmet Suûd”, adlarıyla bahsedilmektedir”* (İşler, 2005: 1).

Hafid-i Vahdetî: Suûd, Beyânü’l-Hak dergisinde yayımlanan makalesinde “Hattât Vahdetî Efendi Hafid-i Suûd” imzasına yer vermiştir. Dergide yayımlanan başka bir manzum eserinde ise “Suûdu’l-Mevlevî” mahlasını kullanmıştır. Konya ziyaretinden sonra yazdığı şiirlerinde “Mevlevî” sözcüğünü daha çok kullanmaya başlamıştır. Hafid-i Vahdetî: Suûd, manzumelerinin hemen hemen hepsinde “Suûd” mahlasını tercih etmiştir. Birkaç şiirinde “Ebussuûdoğlu”, “Suûdu’l-Mevlevî”, “Suûdu’l-Münzevî”, “Safvetî”, “Dervîş Suûd-ı Mevlevî”, mahlaslarını da kullanmıştır (İşler, 2005: 2-3).

Hafid-i Vahdetî: Suûd, orta öğrenimini Beşiktaş Hamîdî Mektebi’nde tamamlamış 1897’de bu okuldan mezun olmuştur. Babasından ve özel öğretmenlerden Arapça ve Farsça dersleri almış, 1899’da Dîvân-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi’nde göreve başlamıştır. Babasından ve Hattât Beşiktaşlı Nûrî Efendi’den sülûs ve nesih hattını almıştır (İşler, 2005: 15-16).

Fatih’te, Millet Kütüphanesi’ne 1930 yılında memur olarak atanmıştır. Buradaki görevinin dışında, yaşamının son zamanlarında Merkez Efendi Camii’nde imam olarak görev yapmıştır. 1947 yılında felç geçirmiş, yaklaşık iki sene bu halde kaldıktan sonra 28 Ağustos 1948 tarihinde cumartesi günü hayatını kaybetmiştir (İşler, 2005: 19). Hafid-i

²⁴ Mecmûada yer alan şairlerin biyografileri mecmûadaki sıraları gözetilerek verilmiştir.

Vahdetî: Suûd'un "Sadâlarım", "Berg-i Sebz", "İftitah" ve "Zâdegân" isimli eserleri vardır.

4.2. MEHMET MUHYİDDÎN

Mecmûanın 71/72/73, 80/81/82, 104/105/106, 111/112, 127/128 sayfaları arasında 4 gazel ve 1 sonesi bulunan Mehmet Muhyiddîn'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Sicill-i Osmanî Zeyli'nde Mehmet Muhyiddîn isimli bir şaire rastlanılmıştır. İsmi geçen şairin 1863'te İstanbul'da doğduğu bilgisi yer almaktadır. "*Babasının deniz tüccarlarından Salih Efendi olduğu bilgisi verilmiştir*" (Pakalın, 2008: 60). Bunların dışında ismi geçen eserde Mehmet Muhyiddîn isimli şahsiyetin "*Teodora, Zavallı Mari, Enmuzec-i Saadet adlı üç roman yazıp bastırıldığı sicilinde yazılı olduğu bildirilmiştir*" (Pakalın, 2008: 61). Ancak adı geçen romanlara ulaşılamamıştır. Bundan dolayı mecmûada ismi geçen şairle Sicill-i Osmanî Zeyli'nde adı geçen şahsiyetin aynı kişi olup olmadığı tespit edilememiştir. Şairin sadece Peyâm²⁵ (siyasî ve edebî gazete) gazetesinde şiirlerinin yayımlandığı bilgisine ulaşılmıştır.

4.3. MUHYİDDÎN RÂİF (YENGİN)

Mehmet Muhyiddîn Râif, 1880 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini Meşrik-ı Füyuzat ve Taş Mektep'te, ortaokulu Beşiktaş Mektebi'nde bitirmiştir. Bahriye Mektebi'nden 1897'de mezun olmuştur. Bahriye Mektebi'nde ve başka liselerde öğretmenlik yaparak hayatını devam ettirmiştir. 1915 yılında emekli olmuştur. 30 Aralık 1955 tarihinde vefat etmiştir (Işık, 2007: 3864).

Şiir yazmaya genç yaşlarda başlamıştır. Gazel ve rubailerini eski tarz şiir anlayışıyla yazarak döneminde ses getirmiştir. Tefik Fikret'in şiir anlayışından etkilenerek Servet-i Fünûn dönemi şairleri gibi şiirler yazmıştır. Hece ölçüsünü kullanarak sadece aruza bağlı kalmamıştır. "*İngilizce, Arapça ve Farsçadan çeviriler yaptı. Peyam-ı Sabah, Terakki, Mahfil, Mektep, Aşyan, Resimli Gazete, Malumat,*

²⁵ <https://islamansiklopedisi.org.tr/peyam> (Erişim Tarihi: 21.04.2022).

Maarif, Hazine-i Fünûn, gibi dergi ve gazetelerde şiirlerini yayımladı” (İnal, 1969: 993-996).

1946 yılında kaleme aldığı “Eski Rubailerim” adlı eserinde rubailerini bir araya getirmiştir. Farsçadan, Shakespeare'den, Mevlânâ'dan, Schiller'den, Ömer Hayyam'dan çeviriler yapmıştır. Rıza Tevfik, “Eski Rubailerim” adlı eserinin "Takriz" yazısını yazmıştır. “*Şairin el yazısıyla yazdığı iki adet defteri damadı Mahir İz'dedir*” (Işık, 2007: 3864).

Dili kuvvetli, titiz ve mükemmeliyetçi bir şair olarak döneminde eski tarz şiir anlayışının önemli isimlerinden biri olarak sayılmıştır. “Melamî”liği benimsemesinden dolayı tasavvuftan etkilenecek bu minvalde şiirler yazmıştır (Samyeli, 1965: II-V).

4.4. İZMİRLİ TOKÂDİZÂDE ŞEKÎP

Tokadîzâde Şekîp Bey, İzmir’de 1871 yılında doğmuştur. Babası, Tokadîzâde Mehmet Nûrî Efendi’dir. Önemli hocalardan Farsça, Arapça ve edebiyat derslerini, yabancı bir hocadan da coğrafya, kimya ve felsefe derslerini almıştır. İzmir’de kendi çalışmaları sonucunda oluşturduğu bir edebiyat ortamında “Şule-i Edeb” ve “Zılâl” isimleriyle iki dergi yayımlamıştır (Uçman, 1984: 75).

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir’in işgal edilmesinden dolayı İstanbul’a gittikten sonra tekrar İzmir’e dönmüştür. İzmir’e döndükten sonra edebiyat öğretmenliği yapmaya başlamıştır. Bir dönem İzmir Belediye Meclisi azalığı yaptıktan sonra 1931 yılında kurulan İzmir Edebiyat Cemiyeti’nin ilk başkanı seçilmiştir. Tokadîzâde Şekîp Bey ilk çocuğu Kemal’i kaybettikten sonra, ikinci çocuğu Nâsır’ın (d.1904) da tifo nedeniyle 1932 yılında vefat etmesiyle bu acılara dayanamaz ve intihar ederek hayatını kaybetmiştir (Karahana, 2020: 30-31).

Muallim Nâcî ve Ziya Paşa’nın şiir anlayışlarından etkilenen Tokadîzâde Şekîp Bey, dîvân şiiri tarzında şiirler yazmıştır. 19. yüzyılın sonlarında döneminde sanata büyük önem vermiş ve İzmir’de bu yönüyle tanınmıştır. Şiirlerinde dîvân şiirinin etkisini devam ettiren Şekîp Bey, Abdülhak Hamit Tarhan ve Servet-i Fünûn’cuların etkisinde de kalmıştır (Çağın, 1998: 17).

Mevlevî tarikatına intisap eden Şekîp Bey'in özellikle bazı şiirlerinde doğru yolu bu dergâha girerek bulduğunu belirtip bu dergâha girmeden önce yaşamadığını ifade ettiği mısraları da mevcuttur (Uçman, 1984: 74). Mahfil, İctihad, Peyam-ı Edebî, Yanık Yurd, Güneş, Sada-yı Hak, Malumat, Hizmet, Ahenk, Hıyaban, Muallim, Servet-i Fünûn vb. mecmûa ve gazetelerde manzumeleri yayımlanmıştır. Şekîp Bey'in yazmış olduğu nesirler de dönemin edebî meseleleriyle ilgilidir. Zaman zaman bağımsızlık ve yönetsel baskı gibi siyasî konuları da ele almıştır. Edebiyat dergilerinde zamanın gençlerine yol göstermek maksadıyla "Tahliller ve Tatbikler" başlıklı şiir eleştirileri yapmıştır.

Çağdaşlarına göre dili süslü ve ağır olan ve çoğunlukla eserlerini Arapça-Farsça tamlamalar üzerine kuran Tokadîzâde Şekîp Bey'in kitap hâline getirilmiş manzum eserleri şunlardır: "Neşide-i Vicdan (1909), Reşehât (1923), Derviş Sözleri (1924), Huzur-ı Hilkatte (1925). Bunlar dışında Mahmut Kemal İnal'a hayat hikâyesiyle alakalı ulaştırdığı mektupta şu 5 eserin de adını vermiştir: "Reşehat (II, III), Al Birini Vur Ötekine (iki perdelik komedi), Tahliller-Tatbikler, Kalender Sözleri, Yürek Yareleri " (Uçman, 2012: 217).

4.5. CİNÂNÎ

Mecmûanın 84/85/86 numaralı sayfaları arasında 1 gazeli (nazire) bulunan Cinânî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Şair, 16. yüzyılda yaşamış Bursalı Mustafa Cinânî ile karıştırılmamalıdır. Çünkü mecmûada adı geçen Cinânî yine mecmûada adı geçen Muhyiddîn Râif Bey'e nazire yazmıştır. Muhyiddîn Râif "1880-1955" yılları arasında yaşamıştır. Ayrıca "*Cinânî'nin Peyâm (siyasî ve edebî gazete) gazetesinde şiirlerinin yayımlandığı bilgisine ulaşılmıştır*" (Şahin, 2002: 207).

4.6. HÂLİT FAHRÎ (OZANSOY)

Hâlit Fahrî, 13 Temmuz 1891 tarihinde İstanbul vilayetinde dünyaya gelmiştir. Babası Mehmet Fahri Paşa, annesi Zehra Hanım'dır (Parlatır, 2007: 18). Annesini erken yaşlarda yitiren Hâlit Fahrî, ilköğrenimini Vefa ve Zeyrek semtlerindeki mahalle mekteplerinde, daha sonra Sultanahmet'teki Tefeyyüz Mektebi'nde sürdürmüştür.

Bakırköy Rüşdiyesi'ni bitirdikten sonra Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'ne kaydolmuştur. Ancak rahatsızlığından dolayı okula ara vermiştir. Okula tekrar döndükten sonra Mekteb-i Sultânî'ye, ardından da İstanbul Fransız Dili Şubesi'ne yerleşmiştir.

1916 yılında İstanbul'daki Edebiyat Şubesi'nin sınavlarına girerek öğretmen olmaya hak kazanınca Muğla Sultânîsi'nde edebiyat öğretmeni olarak çalışmaya başlamıştır. Bu lisede bir sene çalıştıktan sonra Konya Sultânîsi'nde edebiyat öğretmeni olarak görev yapmaya başlamıştır. 1918 yılında tekrar İstanbul'a gelerek Vefa Sultânîsi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır.

Emekli oluncaya değin İnönü, Galatasaray, Kadıköy ve Atatürk Kız Liseleri başta olmak üzere İstanbul'un farklı okullarında öğretmen olarak çalışmıştır. 23 Şubat 1971 tarihinde kalp krizi geçirerek İstanbul vilayetinde hayatını kaybetmiştir. Kabri, Zincirlikuyu kabristanındaki L adası 117 numarada bulunmaktadır (Acehan, 2001: 14).

Küçüklüğünden beri edebiyata ilgisi olan Hâlit Fahrî şiire ve düzyazıya olan hayranlığını ailesinden alarak Galatasaray Lisesinden edebiyat öğretmeni Ali Kâmi Akyüz'ün onu yönlendirmesi ve desteklemesiyle edebiyata karşı farklı bir bakış açısı kazanmıştır. İlk yazısı olan "Fâcia-i Beşerden Bir Levha" başlıklı çalışması Traje mecmûasında 1910 yılında yayımlanmıştır. İlk manzumesi ise Rübâb mecmûasında yayımlanan "Mâzideki Aşk İçin Sana" isimli çalışmasıdır (Özgül, 1986: 13).

Hâlit Fahrî, şairliği ile ön plana çıkmasına rağmen roman ve tiyatro alanında da eserler vermiştir. Şiir anlayışı olarak yaşadığı döneme denk geldiği için Fecr-i Âtî'nin şiir anlayışının etkisinde kalmıştır. Daha sonraki yıllarda ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesinin yansımasıyla millî duyguları işleyen şiirler kaleme almıştır (Aktaş, 2004: 345).

4.7. ADANALI ZİYÂ

Adanalı Ziyâ Efendi, 1859 yılında Adana'da doğmuştur. Küçük yaşlarda Ziya Paşa hakkında bir hicviye yazarak onun dikkatini çekmiştir. Bunun üzerine Ziya Paşa, genç Ziya'yı Askerî Tıbbiye'ye kaydettirerek onu ödüllendirmiştir. Bu okulu bitiremeyen Adanalı Ziya, Evkaf Nezareti'nde kısa bir süre memur olarak görev yapmıştır (İnal, 1988: 2066-2068).

Şiire, küçük yaşlarda Ziya Paşa'ya karşı kaleme aldığı hicivle başlayan Adanalı Ziya, İstanbul'a geldikten sonra Muallim Naci gibi bir üstad ile tanıştıktan sonra ondan etkilenecek şiir anlayışını şekillendirmiş ve şiirler yazmıştır.

Manzumelerini; Maarif, Saadet Tercüman-ı Hakikat, Mektep, Resimli Gazete, Eşref, Peyam-ı Sabah gibi gazete ve mecmûalarda yayımlamıştır. Vefat ettikten sonra bazı manzumeleri de Taşpınar mecmûasında yayımlanmıştır.

“Evrak-ı Hazanım” ismiyle şiirlerini kitap hâline getirmeyi istemişse de bunu başaramamıştır. “Adanalı Ziya Hayatı-Sanatı-Bütün Şiirleri” isimli bir eserde şiirleri toplanmıştır (Kolcu 2018: 27-137).

“Ziya'nın şiirlerinde vatan, hürriyet, aşk temaları ağırlıklı olup, hemen hemen bütün şiirlerinde hiciv ve mizah dikkat çekici bir özellik olarak kendisini hissettirmiştir” (Sarı, 2017: 1192-1207).

4.8. MUALLİM MEHMET SÂDİK

Müteahhit Mustafa Efendi'nin oğludur. 1845'te Lüleburgaz'da doğmuştur. Sıbyan mektebinden sonra Eyüp Rüştîyesi'nde daha sonra da hususi muallimden okumuştur. 1867'de mülazımlıkla Mektûb-i Sadr-ı Âli Kalemi'ne alınmıştır. Salise rütbesi alarak 1872'de 600 kuruş maaşa bağlanmıştır.

“1884'te Dâhiliye Nezareti başkâtipliğine tayin edildi. 1889'da Mekteb-i Mülkiye-i Şahane muallimi ve daha sonra belagat, kitabet-i müresseme muallimliğine atandı. 1906 yılında Seyyaret ve Nafia Nezareti muavinliğine tayin olundu. 1908 yılında ise Sicill-i Ahval Memuriyet Komisyonu reisliğine tayin edildi” (Pakalın, 2008: 4-5).

Şairin ne zaman ve nerede öldüğü, edebî kişiliği ve eserleri hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Sicill-i Osmanî Zeyli'nde şairin hangi görevlerde bulunduğu ve ne kadar maaş aldığı bilgisine değinilmiştir. Sürekli muallimlik görevine atıfta bulunulmasından dolayı bahsi geçen şairin mecmuada şiirleri bulunan Muallim Mehmet Sâdık olduğu tahmin edilmektedir. Muallim Mehmet Sâdık'ın Peyâm²⁶ (siyasî ve edebî gazete) gazetesinde şiirlerinin yayımlandığı bilgisine ulaşılmıştır.

²⁶ <https://islamansiklopedisi.org.tr/peyam> (Erişim Tarihi: 21.04.2022).

4.9. CELÂDET NÂZIM

Mecmûanın 94-95, 106-107 sayıları arasında 1 kısa mesnevî ve 1 sonesi bulunan Celâdet Nâzım'ın hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. “*Celâdet Nâzım'ın Peyâm (siyasî ve edebî gazete) gazetesinde şiirlerinin yayımlandığı bilgisine ulaşılmıştır*” (Şahin, 2002: 210 - 215).

4.10. YAŞAR ŞÂDÎ

Yaşar Şâdî Bey, Ak Mehmetzâde Mustafa Efendi'nin oğludur (İnal, 1970: 1719). Asıl adı İsmail olan Yaşar Şâdî Bey, 1888 tarihinde İstanbul vilayetinde dünyaya gelmiştir. Yaşar Şâdî Bey, başta Fâtih Rüştî ve İptidai Okulu'ndan daha sonra Mercan İdâdîsi'ni bitirip mezun olmaya hak kazandıktan sonra İstanbul Hukuk Mektebi'ne kaydolmuştur.

Gümrük işlerinde bir yıl süreyle çalışan Yaşar Şâdî Bey ardından İstanbul Boğazı'ndaki yolcu taşımacılığı için Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk şirket olan “Şirket-i Hayriye”de görev yapmıştır. Çalıştığı kurumun hukuk eğitimine izin vermemesinden dolayı yüksek eğitiminden vazgeçen Şâdî Bey, çalıştığı yerde enspektör başkâtipliğine getirilmiştir. Bu zaman zarfı içinde üç ay kadar Hâriç Medresesi'nde; bir buçuk yıl kadar da Ticaret-i Bahriye Kaptan Mektebi'nde Türkçe derslerine girmiştir. Başkâtip olduğu sırada hastalanarak 1923 yılında hayatını kaybetmiştir (Çapraz 2014: 122). Hatıralarını anlattığı “Hutut-ı Meşahîr” isimli eserinin yanı sıra biri aruz biri de hece ölçüsüyle yazılmış iki kıt'a defteri de bulunmaktadır (İnal, 1970: 1720).

4.11. MEHMET ŞEMSEDDİN

Mehmet Şemseddîn, 1878 yılında Kayseri vilayetinde doğmuştur. Mehmet Şemseddîn'in kimi kaynaklarda peygamber soyundan geldiği ve Akşemseddîn'in de torunlarından olduğu bilgisi yer almaktadır. Mehmet Şemseddîn, küçüklüğünden itibaren sağlam bir eğitim alarak öncelikle din alanında kendini geliştirmiş ve “Resmîye” tarikatının en önemli öncülerinden biri olmuştur.

Akşemseddîn Mahallesi'ndeki Hırka-i Şerif Camii dolaylarında yer alan ve o yıllarda kendi ismiyle bilinen dergâhta şeyhlik şerefine nail olmuştur. 1921 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (Kütük, 2008: 493).

“Osmanlı Müellifleri adlı eserde Mehmet Şemseddîn'in şiire karşı yeteneğinin olduğu ve mürettep bir Dîvân'ı bulunduğu bilgisi yer almaktadır” (Yavuz ve Özen, 1972: 399). Mehmet Şemseddîn, genellikle aruz ölçüsünü kullanmışsa da hece vezniyle de şiirler yazarak bu konudaki yeteneğini de ortaya koymuştur. Aruz ölçüsüyle kaleme aldığı manzumelerinde vezin kusurları çok fazla yer almaktadır. Şair, manzumelerinde “Şemsî” mahlasını kullanmış olup hece ölçüsüyle yazdığı iki manzumede şahsından “Dervîş Şemsî” mahlasıyla söz etmiştir (Kütük, 2008: 497-498).

4.12. TEVFİK LÂMİH

Ahmed Tevfik LâmiH Efendi, nüvvabdan Mehmet Sadık Efendi'nin oğludur. 1862 (1278 H.) de Konya vilayetinde İbradi'de doğmuştur. Kastamonu Rüşdi Mektebi'nde okuyup şehadetname aldıktan sonra mülâzemetle Kastamonu Bidayet Ceza Mahkemesi Kalemi'ne girmiştir. Kastamonu ve Cezair-i Bahr-i Sefid mahkemelerinde zabıt, Konya İstinaf Müddeî Umumîliği kitabetlerinde ve mukavelât muharrirliğinde bulunmuştur. Konya'nın havasına alışamadığından istifa etmiştir. Bir müddet Dimetoka müstantikliğinde, Maarif Nezareti Evrak Kalemi'nde, encümeni teftiş ve muayene Türkçe ve Arapça kitaplar müfettişliğinde istihdam olunmuştur. 1897 [13 15 H.) de İstanbul İstinaf Müddeî Umumî muavinliğine tayin olunmuştur.

İsnad edilen siyasî bir meseleden dolayı tevkif ve muhakeme olunduktan sonra bir sene hapse mahkûm ve bilâhare mazharı affolmuştur. Müteakiben Sivas, Trabzon, Halep ve Hudavendigâr İstinaf Müddeî Umumîliklerinde, Mamuretü'l-aziz, Diyarbekir Adliye müfettişliğinde, Üsküdar ve İstanbul Bidayet mahkemeleri âzalıklarında ve riyasetlerinde bulunmuştur.

“Hukuk mektebinden birinci derece mezuniyet ruusu aldı. 1923'te Kadıköy'ndeki evinde vefat etti. Karaca Ahmed kabristanına defnolundu. Yüzü çiçekden bozuk, kısa sakallı, zeki idi. "Lamih" imzasıyla mevkut risalelerde gazelleri ve manzumeleri intişar etti” (İnal, 1970: 1891). Ayrıca Tevîk LâmiH'in Peyâm (siyasî ve edebî gazete) gazetesinde şiirlerinin yayımlandığı bilgisine ulaşılmıştır.

4.13. KESRİYELİ MEHMET SITKI (AKOZAN)

Mehmet Sıtkı, 1890 yılında Kesriye vilayetinde doğmuştur. Babası, Hoca Ahmed Hamdi Efendi'dir. Makedonya'da ilk ve ortaöğrenimini ve İstanbul'da Dârülfünûn'un Edebiyat Bölümü'nde yükseköğrenimini tamamlayarak mezun olmuştur. Okulu bitirdikten sonra Maarif Müdüriyeti Kalemi ve Maarif Nezareti'nde çalışmıştır. Belli bir süre farklı ortaokul ve liselerde öğretmenlik yapmıştır. İstanbul Üniversitesine bağlı Edebiyat Fakültesinde çalıştıktan sonra 1948 yılında İstanbul vilayetinde vefat etmiştir (Birinci, 2001: 35-49).

Kesriyeli Mehmet Sıtkı, II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı içinde değerlendirilebilir çünkü Dîvânçe'sinin önsözünden ve ilk eserlerinin telif tarihlerinden edebî yaşantısına 1900'lü yılların başında başladığı anlaşılmaktadır (Özdemir, 2010: 243-251).

Mehmet Sıtkı Akozan'ın Hayâl, Millî Mecnûa, Musavver Erganun, Payıtaht gibi gazete ve mecmûalarda yazı ve şiirleri yayımlanmıştır. “Eserlerinde *Çubukçuzâde Mehmet Sıtkı, Sıtkî-i Şinâver, S. Şinâver, Kesriyeli Mehmet Sıtkı, Kesriyeli Müftizâde, Ebünnevvâre Mehmet Sıtkı mahlaslarını; soyadı kanununun çıkarılmasından sonra ise “Mehmet Sıtkı Akozan” imzasını tercih etmiştir*” (Birinci, 2001: 35-49).

Edebiyat dünyasında şairliği ile tanınan Mehmet Sıtkı Bey, dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik hayatını eleştirel ve mizahi bir bakış açısıyla şiirlerinde işlemiştir (Özdemir, 2010: 243-251).

4.14. ŞEYH REMZİ EL-MEVLEVÎ (AHMET REMZİ AKYÜREK)

Şeyh Remzi, 1872 yılında Kayseri vilayetinde hayata gözlerini açmıştır. Babası Seyyid Süleyman Atâullâh Efendi'dir (Mazıoğlu, 2009: 842). İstanbul'a 1892 yılında gitmiş ve Dîvân-ı Muhasebata kaydolmuştur. Kısa bir zaman sonra Kayseri İdâdîsi, din ve ahlak ilimleri hocalığı görevine getirilmiştir. Önce Kastamonu Mevlevîhanesi şeyhliğine, daha sonra da Halep Mevlevîhanesi şeyhliğine tayin olunmuştur. 1924 yılında ise Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhi olmuştur.

Ahmed Remzi, Üsküdar Selimağa Kütüphanesi'nde müdür olarak çalışırken 1937 yılında görevinden ayrılarak Ankara vilayetine gitmiştir. Ankara vilayetinde de kısa

bir zaman Eski Eserler Kütüphanesi'nde müşavirlik görevinde bulunmuştur. 6 Kasım 1944 tarihinde Kayseri vilayetinde hayatını kaybetmiş olup cenazesi Seyyid Burhâneddîn Tirmizî'nin türbesine defnedilmiştir (Mazıoğlu, 1987: 3-7).

Mahmut Kemal İnal, Ahmet Remzi'yi anlatırken şu ifadeleri kullanarak onun döneminde ne kadar büyük bir övgüye nail olduğuna değinmiştir: “*Muhterem Ahmed Remzi; meclis-âra, remz-aşına ârif, zarîf, fatin âlim, şair, kabil-i hitab, nüktedan, seriü'l-intikal, hafızası metîn, hüsn-i ahlak sahibi, nâzûk, müeddeb bir zattır*” (İnal, 1969: 1410).

Şeyh Remzi, dîvân şiiri kültürüyle yetişmiş, eski şiirin sanat anlayışını şiirlerine yansıtmış, yaşadığı dönemde de bu tarz şiirin son temsilcilerinden sayılmıştır.

Şair Ahmet Remzi, klasik Türk Edebiyatı şairleri gibi gazel, kaside, manzum tarih, münâcât, na't ve musammatlar yazmıştır. Çoğu taşir ve tahmislerden oluşan musammatlar kaleme almıştır. Bununla beraber halk şiirinin şiir anlayışını yansıttığı şiirleri de mevcuttur. Saz şairleri gibi koşma ve destanlar yazmıştır. Ahmet Remzi, Mevlevî bir şair olmasından dolayı ilhamını Mevlânâ Celaleddîn Rumî'den almıştır. Mevlevîliği sosyal yaşamına, şahsına ve manevi durumuna intibak ettirerek bu doğrultuda şiirler yazmıştır (Mazıoğlu, 1987: IX-X).

4.15. SULTÂN SELİM HAMDÎ

Mecmûanın 116 numaralı sayfasında 1 gazeli (nazire) bulunan Sultân Selim Hamdî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bunun yanında “Hamdî'nin Peyâm (siyasî ve edebî gazete) gazetesinde şiirlerinin yayımlandığı bilgisine ulaşılmıştır” (Şahin, 2002: 218).

4.16. TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ (TAHİR OLGUN)

Mehmet Tahir Efendi, 1877 yılında İstanbul vilayetinde doğmuş ve Tahirü'l-Mevlevî adıyla ün kazanmıştır. Babası, Hacı Saffet Bey; annesi, Âmine Emsal Hanım'dır (Şentürk, 1991: 1). Tahirü'l-Mevlevî ilköğrenimine Hekimbaşı İdadisi'nde başladıktan sonra Menşe-i Küttâb-ı Askerî ve Gülhane Askerî Rüşdiyesi'ni bitirmiş, 1892 yılında Bâb-ı Seraskerî'de “mülâzım”lık görevinde bulunmuştur (Ağca, 2007: 25).

Tahirü'l-Mevlevî, Mesnevihan Selanikli Mehmet Esad Dede ve Fatih müderrislerinden Filibeli Râsim Efendi'den mevlevîlik konusunda dersler alıp mesnevîhanlık icâzetnâmesi almıştır. İcâzetnâme aldıktan sonra mevlevî şeyhi Mehmet Celâleddîn Dede'ye intisap ederek mevlevîlik üzerinde kendini geliştirmiştir (Hüseyin Vassaf, 2015: 407-408).

İstanbul'un Bayezıt semtinde kitaplara olan ilgisinden dolayı kitapçı dükkânı açarak geçimini sağlamaya çalışan Mehmet Tahir Bey, bu sırada boş durmamış, bazı çalışmalarını bastırarak “Resimli Gazete”de yayımlamıştır. Fakat yaşadığı dönemin siyasi yaşamının gerçeği olan bir jurnal neticesinde gazete kapatılmış, bunun üzerine Mehmet Tahir Bey de yayımcılığı bırakarak memuriyete geçmiştir.

1925 yılında şapka kanununa muhalefetten dolayı İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmış daha sonra İstanbul'a dönmüştür. Defterhane'de tekrar memuriyete başlayarak görevine devam etmiş, kısa bir süre sonra da Kuleli Askerî Lisesi ve Maltepe Askerî Lisesinde edebiyat öğretmenliği görevinde bulunmuştur (Kahraman, 2010: 408).

Soyadı kanununun çıkarılmasıyla beraber “Olgun” sözcüğünü soyadı olarak tercih eden Tahirü'l-Mevlevî, 20 Haziran 1951 tarihinde vefat etmiştir. Mahmut Kemal İnal, onun ilim ve irfan sahibi, edip ve şairler arasında yeri ayrı olan, zeki bir kişiliğe haiz bir muallim olduğuna değinir (İnal, 2013: 2323).

Küçük yaşlardan beri mevlevîliğin etkisiyle tasavvuftan ve Mevlânâ'nın düşünce anlayışından ve edebî zevkinden çok etkilenmiş, bu anlayış çerçevesinde oluşturduğu birçok eser yazmış ve bu eserleri değişik gazete ve mecmûalarda yayımlamıştır.

14 ciltlik “Mesnevi” şerhi başta olmak üzere Mevlânâ, Bâkî, Şeyhî, Fuzûlî, Nevî, Şeyh Sadi gibi Türk edebiyatı için son derece önemli edebî şahsiyetlerden etkilenmiş, onların şiir anlayışlarını benimsemiş, Hz. Muhammed'in hayatını ve dönemini işleyen bir eserinin yanında, Nadir Şah, Şeyh Şamil gibi tarihî çalışmalar da kaleme almıştır. Edebiyat terimlerini açıkladığı “Edebiyat Lügati” ise çok önemli bir kaynak kitap niteliğindedir. Tahirü'l-Mevlevî'nin “Teşebbüs-i Şahsî” isminde bir romanı bulunmakla birlikte aynı zamanda dîvân şiiri tarzında kaleme aldığı şiirlerini “Dîvânçe-i Tahir” adlı eserinde toplamıştır.

4.17. ŞÛRÂ-YI DEVLET AZÂSINDAN MUAMMER

Mecmûanın 120-121 sayfaları arasında 1 gazeli bulunan Şûrâ-yı Devlet Azâsından Muammer'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bunun yanında “*Muammer'in Peyâm (siyasî ve edebî gazete) gazetesinde şiirlerinin yayımlandığı bilgisine ulaşılmıştır*” (Şahin, 2002: 222).

4.18. HÜSEYİN SÎRET (ÖZSEVER)

Hüseyin Sîret, 1872 yılında İstanbul vilayetinde hayata gözlerini açmıştır. Gerçek adı Hamdullah'tır (İnal, 2002: 2177). Sîret, Süleyman Mazhar Bey ve Çerkes Fatma İclâl Hanım'ın oğludur (Karataş, 2011: 21).

İlköğrenimini, Aksaray'daki Medrese-yi Hayriye ve Şehzadebaşı'ndaki Taş Mektep'de bitirdikten sonra Mekteb-i Mülkiye-i Şahâne'ye kaydolmuştur. Burada İbnülemin Mahmut Kemal (İnal), Süleyman Nesib, Rıza Tevfik (Bölükbaşı), Ali Ferruh, Abdülhalim Memduh, Ahmed Reşit (Rey), Asım Paşazade İrfan ve Ali Kemal gibi edebiyat dünyasında önemli yerlere gelecek arkadaşlar edinir (Enginün, 2007: 84).

Alman ve Darüşşafaka Mektebi'nde edebiyat derslerine girmiş, 1959 yılında İstanbul vilayetinde hayatını kaybetmiş, İstanbul'un Beşiktaş semtindeki Yahya Efendi Mezarlığı'na gömülmüştür (Çıkla, 2009: 15).

Hüseyin Sîret Özsever'in şiir anlayışının ve zevkinin oluşmasında Recaizade Mahmut Ekrem ve Rıza Tevfik etkili olmuştur. Hüseyin Sîret, Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın edebî anlayışından ve zevkenden etkilenerek “Sen benim ilk üstâd-ı şi'rimsin (Uçman, 2003: 169).” demiştir.

Servet-i Fünûn dergisinde 1896 yılında yazmaya başlayan Hüseyin Sîret'in 33 manzum şiiri yayımlanmış olup bu şiirlerden bir tanesi mensur şiirdir. Servet-i Fünûn dergisindeki ilk çalışmalarında “H. Sîret” mahlasını kullanan Hüseyin Sîret, ilk 15 manzumesinde “Sîret”, 8 manzumesinde “Hüseyin Sîret” imzasını tercih etmiştir; Adıyaman vilayetinde bulunduğu dönemde “Ömer Senih” imzasını kullanarak değişik mecmûalarda manzumeler yayımlamıştır” (Karataş 2011: 71-72).

Hüseyin Sîret, klasik Türk edebiyatından Şeyh Galib, Fuzûlî, Nedîm; Batı edebiyatından Alfred de Musset, Albert Samaine Lamartine, Alfred de Vigny, Sully

Prudhomme, Henry de Regnier ve Baudelaire gibi şair ve yazarların sanat anlayışlarından etkilenmiştir (Tuncer, 2008: 340).

4.19. İZMİRLİ MEVLEVÎ ŞEYHİ NÛREDDÎN

Mehmet Nûreddîn, 1858 yılında İzmir'de doğmuştur. İzmir Mevlevîhânesi şeyhi, Rakım Elkutlu'nun dayısı ve Şeyh Cemal'in ağabeyidir. “*Müzik derslerini İsak Algazi 'nin verdiği ve 1918'de kurulan Teşvik-i Maarif Cemiyeti'nin başkanlığını yaptı*” (Akdoğu, 1997: 254). 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik sıkıntılar Şeyh Nûreddîn'in postnişin olduğu dönemde İzmir Mevlevîhânesi'ne de sirayet etti. Mevlevîhânenin giderlerini karşılayamaz hale gelen Nûreddîn Efendi, babası Halil Akif Dede'nin aksine, siyasete girdi ve bu girdap içinde tepetaklak oldu.

“*Siyasilerle içli dışlı olması, içki sofralarına oturması çevresinde hoş karşılanmadı. Babasından öğrendikleriyle dergâhta devam ettirdiği musiki çalışmaları padişahın dikkatini çekti, yaptığı çalışmalardan dolayı padişah 2. Abdülhamid tarafından 30 Ağustos 1896 tarihinde üçüncü rütbeden Mecidi Nişanı ile ödüllendirildi*” (Uzel, 2018: 90). Babasının aksine bir yol izleyen Şeyh Nûreddîn, tasavvuftan uzaklaşıp siyasi bir atmosfere girdi. Dönemin padişahı Abdülhamid hakkında yaptığı konuşmalar neticesinde Bitlis'e sürgün edildi. Dönemin entelektüelleri ile birlikte Bitlis'te hapisaneye atıldı. Şeyh Nûreddîn'in Bitlis sürgününden sonra sessizliğe bürünen İzmir Mevlevîhânesi'ne vekâleten şeyh atandı. Bitlis'te sürgün yıllarında birçok acı olayla karşı karşıya kaldı. Sefalet içinde yaşadı.

“*Sürgünden 13 ay sonra padişah tarafından affedildi. Sürgün sonrası geldiği İzmir'de yakın çevresi tarafından kabul edilmeyen Şeyh Nûreddîn Efendi, mevlevîhâneyi de eski günlerine getiremedi. 4 Aralık 1920 Cumartesi günü kalp krizi sonucu vefat etti. İzmir Bornova Kokluca Mezarlığı'na defn olundu*” (Uzel, 2018: 63).

Şeyh Nûreddîn babasından devraldığı mevlevî şeyhliği görevini babası gibi başarılı bir şekilde icra edemese de şeyhlik yaptığı dönemlerde mevlevîhâneyi dönemin entelektüellerinin uğrak yeri hâline getirdi. “*Mevlevîhâneyi müzik ve sanat tartışmalarının yapıldığı bir mekân hâline getirerek şairlerin ve mevlevîhâneye devam eden genç musikişinasların yetişmesine katkı sağladı*” (Şimşek, 2019: 15).

SONUÇ

Şiir mecmûaları zengin içerikleriyle Türk edebiyat tarihinde önemli bir yer tutarak kapsadıkları yüzyılların edebî zevklerini ve sanat görüşlerini yansıtmalarının yanı sıra ele aldıkları şairler ve şiirleri hakkında çeşitli bilgiler içermeleri bakımından oldukça önemli eserlerdir. Mecmûaların öneminin son yıllarda daha çok anlaşılmasıyla mecmûalar üzerine yapılan çalışmaların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Dîvân edebiyatının temelini oluşturan en önemli kaynaklar arasında bulunan şiir mecmûaları sayesinde günümüzde dîvânı mevcut olmayan, dîvânı olduğu halde dîvân dışında kalan şiirleri bulunan şairlerin şiirleri tespit edilebilir. Şairlerin yaşadıkları yüzyıllar hakkında fikir sahibi olunabilir. Farklı nedenlerden dolayı şairlerin dîvânlarında bulunmayan şiirlerin tespit edilmesinde, tezkirelerde adı bulunmayan şairlerin ve bu şairlere ait şiirlerin tespit edilip ortaya çıkarılmasında şiir mecmûalarının önemli bir işlevi vardır.

Bu çalışmada, Ankara Milli Kütüphane – Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda 06 Hk 3656 demirbaş numarasıyla ve “*Mecmû’a-i Eş’âr*” adıyla kayıtlı şiir mecmûasının 71 ile 131 sayfaları arasında bulunan şiirlerin çeviri yazılı metni oluşturularak mecmûa “Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)”ne göre sınıflandırıldıktan sonra mecmûada bulunan şairlerin yaşamları, edebî kişilikleri ve eserleri hakkında bilgi verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Mecmûada bahsedilen sayfa aralığında toplam 19 farklı şairin 47 adet şiiri tespit edilmiştir. Bahsi geçen sayfalarda yer alan şairler ve şiir sayıları şunlardır: Hafîd-i Vahdetî: Suûd 5, Mehmet Muhyiddîn 5, Muhyiddîn Râif 13, İzmirli Tokadîzâde Şekîb 2, Cinânî 1, Hâlid Fahri 1, Adanalı Ziyâ 1, Muallim Mehmet Sâdık 1, Celâdet Nâzım 2, Yaşar Şâdî 6, Mehmet Şemseddîn 1, Tevfik Lâmi 1, Kesriyeli Mehmet Sıdkı 2, Şeyh Remzi El-Mevlevî 1, Sultan Selim Hamdî 1, Tâhirü’l-Mevlevî 1, Şûrâ-yı Devlet Azâsından Muammer 1, Hüseyin Sîret 1, İzmirli Mevlevî Şeyhi Nûreddîn 1. 43 şiir aruz ölçüsüyle, 4 şiir de hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bu sayfalar arasında en çok tercih edilen nazım şeklinin “gazel” olduğu, en çok şiiri bulunan şairin de “Muhyî’-d-dîn Râ’îf” olduğu görülmüştür. 19 şairden 15’i ile alakalı kesin bilgilere ulaşılmışken 4 şairin hayatları, eserleri, edebî kişilikleriyle alakalı kesin bilgilere ulaşamamıştır. Mecmûanın derleyeni ve derlenme tarihi ile alakalı hiçbir bir bilgi verilmemiştir. Bu nedenle mecmûada şiirleri

mevcut olan şairlerin yaşamlarını sürdürdükleri dönemlere bakıldığında mecmûanın 20. yüzyılda kaleme alınmış olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Mecmûadaki şiirler incelendiği zaman hem eski nazım şekilleri hem de Batı'dan alınan yeni nazım şekillerinden örnekler verilmiştir. Özellikle “sone” nazım şekli kullanılmış olup sonenin hem aruzla hem de hece ölçüsüyle yazılmış örnekleri verilmiştir. Ancak mecmûada yer alan sone örnekleri ile klasik sone örneklerinin kafiye şeması birbirine uymamaktadır. Bu nazım şeklinin kullanıldığı dönemde yeni bir şekil olmasından dolayı şairler kafiye şemasına pek dikkat etmemişlerdir. Bunun yanı sıra dikkat çeken önemli bir husus da gazel vb. şekillerde yazılmış şiirlere başlık verilmiş olmasıdır. Ör. “Bülbüle Hitap, O İlahi Kıza, Bir Tuhfe, Asiyâb, Düşündüm vb.”

Çalışmada tahmis, taştir, nazire vb. şekillerde yazılmış şiirler, şairlerin mevcut dîvânlarıyla karşılaştırılarak şiirlerin orijinalleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Şiirlerde tespit edilen farklılıklar dipnot şeklinde çalışmamızda yer almaktadır. Mecmûada aruz ölçüsüyle beraber birkaç şiirde hece ölçüsü de kullanılmıştır. Mecmûanın 71 ile 131 sayfaları arasındaki şiirlerde 6 farklı aruz bahrinin yanı sıra 12 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Mecmûanın bahsi geçen sayfaları arasında en çok kullanılan aruz kalıpları Bahr-i Remel olan “Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün (11)” ve Bahr-i Hezec olan “Me'f' ülü / Me'fâ' ilü / Me'fâ' ilü / Fe' ülün (8)” dür. Mecmûada şiiri bulunan şairler, şairlerin hangi yüzyıllarda yaşadıkları, şiirlerde kullanılan nazım şekilleri ve şiir sayıları, şiirlerde kullanılan kalıplar ve sayıları tablo hâlinde verilmiştir.

Bu çalışmayla şiirleri günümüze kadar ulaşamamış, herhangi bir çalışmaya konu olmamış, çoğu gazete köşelerinde kalarak kaybolup gitmiş ya da çeşitli sebeplerle dîvânı günümüze kadar ulaşamamış çeşitli şairlerin şiirleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla beraber dîvânı bulunan şairlerin dîvânlarında bulunmayan şiirler veya dîvân neşirlerinde bulunmayan farklı beyitler tespit edilerek şiirler karşılaştırılmıştır. Günümüzde birçok dîvânın çalışılmış olması sebebiyle artık mecmûalara farklı bir gözle bakılmaya başlanmış ve mecmûaların edebiyat tarihimiz için sahip oldukları önem bir kez daha vurgulanmıştır. Kütüphane raflarında keşfedilmeyi bekleyen birçok mecmûa, edebiyat araştırmacılarına önemli bir ilham kaynağı olmakta ve bir an evvel gün yüzüne çıkarılmayı beklemektedir.

KAYNAKÇA

- Acehan, A. (2001). *Hâlit Fahrî Ozansoy*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Ağca, H. (2007). “Olgun Mehmet Tahir”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* (Cilt 7). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Akdoğu, O. (1997). *Müzikçiler Ansiklopedisi*. İzmir: Metro Matbaacılık.
- Aktaş, Ş. (2004). “Hâlit Fahrî Ozansoy”, *Büyük Türk Klasikleri* (Cilt 12). İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayıncılık.
- Altuntaş, H. ve Şahin, M. (2013). *Kurân-ı Kerîm Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Aydemir, Y. (2007). “Metin Neşrinde Mecmûaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume (2/3), 122-137.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Milliyet Yayınları-Kubbealtı.
- Birinci, A. (2001). “Kesriyeli M. Sıtkı ve Küllüknâmesi”, *Müteferrika Kitabiyat Dergisi*, 35-49.
- Çağın, S. (1988). *Tokadîzade Şekîp*, İzmir: Akademi Kitabevi.
- Çapraz, E. (2014). *Fahri Bilge- Bilge Derlemeleri Kayseri ve Yöresi Halk Şairleri*. Kayseri: Talas Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çıkla, S. (2009). *Hüseyin Sîret ve Leyâl-i Girîzân*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Enginün, İ. (2007). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gürbüz, M. (2012). “Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII-Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. (Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru). (97-112. ss.). İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Hüseyin Vassaf, (2015). *Sefine-i Evliya*. (Haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), (Cilt 1). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/peyam> (Erişim Tarihi: 21.04.2022).

<https://mestap.com/> (Erişim Tarihi: 21.04.2022).

<http://teis.yesevi.edu.tr/arama> (Erişim Tarihi: 21.04.2022).

<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mecm%C3%BBa-i-esar/85356> (Erişim Tarihi: 04.04.2022).

Işık, İ. (2007). *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* (Cilt 9). Ankara: Elvan Yayınları.

İnal, M. K. (1969). *Son Asır Türk Şairleri* (Cilt 2). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

İnal, M. K. (1970). *Son Asır Türk Şairleri* (Cilt 4). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

İnal, M. K. (2002). “Sîref”. *Son Asır Türk Şairleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

İnal, M. K. (2013). *Son Asır Türk Şairleri* (Haz. Ayşegül Celepoğlu), (Cilt 5). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

İpekten, H. (2015). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Arûz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

İşler, N. (2005). *Su’ûdu’l-Mevlevî – Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Zâdegân)*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü-İslam Tarihi ve Sanatları.

Kahraman, A. (2010). *Tâhirülmevlevî, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 39). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Karahan, T. (2020). “Tokadîzâde Şekîp Bey'in Derviş Sözleri Adlı Eseri”. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (1), 27-58.

Kılıç, A. (2012). *Mecmûa Tasnifine Dair, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. (Haz. Hatice Aynur vd.). İstanbul: Turkuaz Yayınları.

Kolcu, A. İ. (2018). *Adanalı Ziya Hayatı-Sanatı-Bütün Şiirleri*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.

Köksal, M. F. (2008). “Metin Tamiri (Usul ve Esaslar, Uygulamalar ve Bazı Teklifler)”. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (1), 169-190.

Köksal, M. F. (2009). “Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespit ve Teklifler”. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (3), 63-86.

Köksal, M. F. (2012). “Şiir Mecdûmalarının Önemi ve ‘Mecdûmaların Sistematik Tasnifi Projesi’ (MESTAP)”. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII-Mecdûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. (Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru). İstanbul: Turkuaz Yayınları.

Kurnaz, C. ve Aydemir, Y. (2013). “Mecdûalara Sorulması Gereken Sorular”. *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume (8/1), 51-64.

Kut, G. (1986). “Mecdûa”. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kütük, R. (2008). “Kayserili Mutasavvıf Şair Seyyid Mehmet Şemsî (Şemseddîn) Efendi ve Dîvânı”. *Turkish Studies*, (3/2), 487-514.

Levend, A. S. (2008). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Mazıoğlu, H. (1987). *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*. Milli Mevlânâ Kongresi, (239-254. ss.). Konya.

Muallim Nâcî, (2009). *Lügat-i Nâcî*. (Haz. Ahmet Kartal). Ankara: TDK Yayınları.

Okay, O. (2005). *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Özdemir, M. (2010). "Kesriyeli Mehmet Sıtkı Akozan ve Dîvânçe-i Şinâver’i", *Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu-II*. (Cilt 2). (243-251. ss.). Manisa.

Özgül, M. K. (1986). *Hâlit Fahrî Ozansoy*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Pakalın, M. Z. (2008). *Sicill-i Osmanî Zeyli – Son Devir Osmanlı Meşhurları Ansiklopedisi*. (Haz. Mustafa Keskin, Gülbadi Alan, Şakir Batmaz, Emine Güldüoğlu, Cengiz Kartın). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Pakalın, M. Z. (2008). *Sicill-i Osmanî Zeyli – Son Devir Osmanlı Meşhurları Ansiklopedisi*. (Haz. Serdar Sakin). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Parlatır, İ. (2007). “Ozansoy, Hâlit Fahrî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 34). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Parlatır, İ. (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları.

Sarı, M. (2017). "XIX. Yüzyıl "Tarz-ı Kadim" Şairi Adanalı Ziya ve Hicivleri". *Innovation and Global Issues in Social Sciences Congress Book*, Editor: Prof. Dr. Nurettin Bilici, Ragıp Pehlivanlı, Karlygash Ashırkhanova. Antalya.

Samyeli, N. (1965). *Muhyiddîn Raif Yengin Dîvânı*. (Mezuniyet Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Şahin, A. (2002). *Peyâm-ı Edebî (Peyâm Gazetesi Edebî İlavesi) – İceleme, Fihrist, Seçme Metinler*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, E. S. (2004). *Keçeçizâde İzzet Molla'nın Dîvânları: Bahâr-ı Efkâr ve Hazân-ı Âsâr*. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şemseddin Sâmî, (2015). *Kâmûs-ı Türkî*. (Haz. Fazılhak Nergiz, Aziz Ençakar). İstanbul: Şifa Yayınevi.

Şentürk, A. (1991). *Tahir'ül Mevlevî Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Nehir Yayınları.

Şimşek, F. (2019). *İzmirli Musikişinasların Türk Makam Müziğine Katkıları*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şimşek, S. (2017). *Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Litera Yayıncılık.

Uçman, A. (1985). "Tokadîzade Şekîp'in Bir Mektubu", *Kubbealtı Mecmûası*, (14/3), 68-76.

Uçman, A. (2012). "Tokadîzâde Şekîp Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 41). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Uzel, M. (2018). *İzmir Mevlevîhanesi*, İzmir: Kişisel Yayınlar.

Uzun, M. (2003). "Mecmûa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Ünver, İ. (1992). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Türkoloji Dergisi*, XI (I), 51-89.

Tahir-ül-Mevlevî, (1973). *"Edebiyat Lügati"*. (Haz. Kemal Edip Kürkcüoğlu). İstanbul: Enderun Yayınları.

Tuncer, H. (1998). *"Hüseyin Sîret Özsever"*. *Arayışlar Devri Türk Edebiyatı 2 - Servet-i Fünûn Edebiyatı*. İzmir: Akademi Kitabevi.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, (1990). “Hüseyin Sîret Özsever” (Cilt 7.). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Yavuz, A. F. ve Özen, İ. (1972). *Bursalı Mehmet Tâhir, Osmânî Müellifleri*. (Cilt 2). İstanbul: Meral Yayınevi.

Yeni Türk Ansiklopedisi, (1985). “Hüseyin Sîret Özsever”. (Cilt 8). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Yıldız, A. H. (2003). *Leskofçalı Galip – Hayatı, Dönemi, Sanatı, Dîvânı ve Metnin Bugünkü Türkçesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, K. (2001). *III. Selîm (İlhâmî) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.

Yılmaz, O. (2008). “Metin Tesisinde Şiir Mecdûalarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecdûa ve Muhtevası”. *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (1), 255-280.

EKLER

EK-1. SÖZLÜK²⁷A/Ā^ʿ A^ʿ Ā

Āb u tāb (*Fars.*) : 1. Güzellik, parlaklık, letâfet. 2. Tâzelik, canlılık.

A^ʿ rāz (*Ar.*) : Alâmetler, belirtiler, işâretler.

A^ʿ tâf (*Ar.*) : Şefkatler, esirgeyişler, iyilik ve yardımlar.

A^ʿ zām (*Ar.*) : Çok (daha, en, pek) büyük.

Āfât (*Ar.*) : Âfetler, musîbetler, belâlar.

Āfil (*Ar.*) : 1. Batan, gurup eden (güneş, yıldız). 2. Kaybolan, görünmez olan.

Āğüş (*Fars.*) : 1. Kucak. 2. Himâye, koruma.

Ağyâr (*Ar.*) : Gayrılar, başkaları.

Aḡter (*Fars.*) : 1. Yıldız. 2. Baht, tâlih.

Aḡzân (*Ar.*) : Hüzünler, kederler, gamlar, tasalar.

Ālām (*Ar.*) : Acılar, elemeler.

Ālûde (*Fars.*) : 1. Bulaşmış, bulaşan. 2. Dolu. 3. Kirli, günahkâr, suçlu.

Aḡker (*Fars.*) : 1. Ateş kuru. 2. Aşk ateşi, ateş gibi yakıcı duygu.

Aḡdes (*Ar.*) : Çok (daha, en, pek) mukaddes.

Āmāl (*Ar.*) : Emeller, istekler.

Arz (*Ar.*) : 1. Yeryüzü, dünya. 2. Toprak. 3. Memleket, diyar.

Ārām-cū (*Fars.*) : Huzur ve sükûn arayan, dinlenmek isteyen.

²⁷ Çalışmamızın sözlük kısmı oluşturulurken yararlanılan kaynaklar şunlardır:

Cem Dilçin. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Ferit Devellioğlu. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
 İbrahim Cûdî Efendi. (2006). *Lügat-ı Cûdî*. Haz. İsmail Parlatır, Belgin Tezcan Aksu, Nicolai Tufar. Ankara: TDK Yayınları.
 İlhan Ayverdi. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Milliyet Yayınları-Kubbealtı.
 İskender Pala. (2004). *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
 İsmail Parlatır. (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları.
 Muallim Nâcî. (2009). *Lügat-i Nâcî*. Haz. Ahmet Kartal. Ankara: TDK Yayınları.
 Selami Şimşek. (2017). *Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
 Şemseddin Sâmî. (2015). *Kâmûs-ı Türkî*. Haz. Fazılhak Nergiz, Aziz Ençakar. İstanbul: Şifa Yayınevi.

Āsiyāb (*Fars.*) : Değirmen, su değirmeni.

Āsumān (*Fars.*) : Gök, gökyüzü, semâ, felek.

Āşiyān (*Fars.*) : Ev, mesken, barınak.

Atešnāk (*Fars.*) : Ateşli, kızgın.

Āzürde (*Fars.*) : İncinmiş, kırılmış, gücenmiş.

‘Acūz (*Ar.*) : Kocakarı, kötü huylu yaşlı kadın.

‘Ādāt (*Ar.*) : Âdetler.

‘Adāvet (*Ar.*) : Düşmanlık, hasımlık, husûmet.

‘Adn (*Ar.*) : Cennet.

‘Ākil (*Ar.*) : Akıllı (kimse).

‘Arş-ı a‘lā (*Ar.*) : Göğün en yüksek tabakası.

‘Aţf (*Ar.*) : Çevirme.

‘Avālim (*Ar.*) : Âlemler.

‘Ayyūḳ (*Ar.*) : Göğün en yüksek noktası.

‘Azīm (*Ar.*) : 1. Büyük. 2. Büyük, ulu, haşmetli.

B

Bād (*Fars.*) : Rüzgâr, yel, hava.

Bādeḥ‘ār (*Fars.*) : Şarap içen (kimse).

Baḥr (*Ar.*) : 1. Deniz, derya. 2. Büyük nehir veya göl.

Bārān (*Fars.*) : Yağmur.

Başar (*Ar.*) : 1. Görme, görme hassası. 2. Göz.

Bāṭıl (*Ar.*) : Doğru ve gerçek olmayan. Karşıtı: HAK.

Bāzū (*Fars.*) : 1. Kolun omuzla dirsek arasındaki kısmı, pazı. 2. Güç, kuvvet.

Becā (*Fars.*) : Uygun, yerinde, münasip.

Beḳā (*Ar.*) : 1. Ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet, ebedilik, bakilik. 2. Devamlılık.

Berg (*Fars.*) : Yaprak

Berḳ (*Ar.*) : Şimşek.

Beşer (*Ar.*) : İnsan, insanoğlu, insan türü.

Beyt (*Ar.*) : Ev, mesken, hâne.

Beyzâ (*Ar.*) : Çok (daha, en, pek) beyaz.

Bî-dâd (*Fars.*) : 1. Adâletsiz (kimse), zâlim. 2. Adâletsizlik, zulüm, eziyet.

Bîdâr (*Fars.*) : Uyanık.

Bî-hemâl (*Fars.*) : Eşi bulunmaz, eşsiz, benzersiz.

Bî-ķarâr (*Fars.*) : 1. Kararsız. 2. Rahatsız.

Bîmâr (*Fars.*) : Hasta.

Bû (*Fars.*) : Koku.

Bûs (*Fars.*) : Öpme, öpüş.

Bûse (*Fars.*) : Öpme, öpüş, öpücük.

Bülend (*Fars.*) : Yüksek, yüce, ulu.

C

Câh (*Ar.*) : Yüksek mevki, makam, rütbe.

Câlib (*Ar.*) : Celbeden, üzerine çeken.

Câme (*Fars.*) : Elbise, çamaşır, giyecek şey.

Cânân (*Fars.*) : 1. Sevgili, gönül vermiş, ma'şuka. 2. Kadın adı. 3. Allah.

Cân-bağş (*Fars.*) : Can veren, hayat bağışlayan.

Cebîn-fersâ (*Ar.*) : Yüz süren.

Cefâ (*Ar.*) : Eziyet, sıkıntı, eza, cevr.

Cehl (*Ar.*) : Bilgisizlik, bilmezlik, câhillik, cehâlet.

Celâlet (*Ar.*) : Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet.

Cem' iyyet (*Ar.*) : Topluluk, kalabalık.

Cevlân (*Ar.*) : 1. Dolaşma, gidip gelme, deveran. 2. Gezinme, gezinti.

Cibrîl (*Ar.*) : Cebrâil.

Cihân-tâb (*Fars.*) : Cihanı aydınlatan.

Cism (*Ar.*) : Beden, vücut.

Cūy-bār (*Fars.*) : Nehir, ırmak, akarsu.

Cüyüş (*Ar.*) : Askerler, ordular.

Cümūd (*Ar.*) : Donma, donukluk, donuk olma.

Ç

Çehre (*Fars.*) : Yüz, surat, sima.

Çeşm (*Fars.*) : Göz.

Çeşmān (*Fars.*) : Gözler.

Çil-sāl (*Fars.*) : Kırk yaşında.

D

Dād (*Fars.*) : Adâlet, doğruluk.

Dāhiliye (*Ar.*) : 1. (Bir devletin) İç işleri. 2. (Dâire ve kurumlarda) İç işleri. 3. İç hastalıklarıyla ilgili hastahâne bölümü ve hekimlik kolu.

Dāmen - Dāmān (*Fars.*) : Etek, uç, kenar.

Dānā (*Fars.*) : Âlim, bilgin, bilgili, bilen kimse.

Dārū (*Fars.*) : İlâç.

Debdebe (*Ar.*) : [Kelime Farsçada “şevket ve haşmet” anlamında kullanılmaktadır] Göz alıcı gösteriş, şatafat, tantana, haşmet, ihtişam.

Dehān (*Fars.*) : Ağız.

Dem-güzār (*Fars.*) : Vakit geçiren.

Dem-sāz (*Fars.*) : Dost, sırdaş, uygun arkadaş.

Der (*Fars.*) : Kapı.

Derk (*Ar.*) : 1. Anlama, kavrama, idrâk etme. 2. En aşağı tabaka, dip.

Dest (*Fars.*) : El.

Devā (*Ar.*) : 1. İlâç, derman, şifa. 2. Çare, tedbir.

Dīde (*Fars.*) : Göz.

Dil (*Fars.*) : Gönül, yürek.

Dil-ārā (*Fars.*) : Gönlü süsleyen (güzel), sevgili.

Dilber (*Fars.*) : Gönlü kendine çeken, güzel.

Dildār (*Fars.*) : Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

Dil-teşne (*Fars.*) : “Gönlü susamış” Çok istekli.

Dirīg (*Fars.*) : 1. Esirgeme, kıyamama. 2. Eyvah, yazık.

Diyār (*Ar.*) : Memleket, ülke, belde, el.

Dū (*Fars.*) : İki.

Dūçār (*Fars.*) : Uğramış, tutulmuş, yakalanmış.

Dūd (*Fars.*) : Duman.

Dūn (*Ar.*) : 1. Alçak, soysuz, denî. 2. Aşağı.

Dūrbīn (*Fars.*) : 1. Uzağı gösteren âlet, dürbün. 2. İleriye gören, uzak görüşlü (kimse).

Dür (*Ar.*) : Çok değerli iri inci.

Dürernāk (*Ar.*) : İncili.

Düstūr (*Ar.*) : 1. Ana kural, temel kâide. 2. Devlet kânunlarını içine alan kitap, kânun dergisi. 3. (Kânun ve nizam üzere davranmakla görevli) Sadrâzam, vezir vb. devlet büyüğü. 4. Bir kuralı kısaca bildiren formül.

E

Ebed (*Ar.*) : Sonu olmayan gelecek zaman.

Ebr (*Fars.*) : Bulut.

Ebrū (*Fars.*) : Kaş.

Ebruvān (*Fars.*) : Kaşlar.

Ecmel (*Ar.*) : Çok (daha, en, pek) güzel.

Efgān (*Fars.*) : İztırapla bağırma, haykırma, feryat.

Eflāk (*Ar.*) : Felekler, gökler.

Efsūs (*Fars.*) : Yazık, eyvah.

Elem (*Ar.*) : İztırap, keder, gam, tasa, hüzn, melal.

Elhān (*Ar.*) : Nağmeler, ezgiler, melodiler.

Elṭāf (*Ar.*) : Lütuflar.

Elvāḥ (*Ar.*) : Levhalar, tablolar, görünüşler, manzaralar.

Emvāt (*Ar.*) : Ölümler.

Ena'llāh (*Ar.*) : Ben Allah'ım.

Enfās (*Ar.*) : Nefesler.

Enfes (*Ar.*) : Çok (daha, en, pek) nefis, çok güzel.

Enīn (*Ar.*) : İnleme, inilti.

Envār (*Ar.*) : Nurlar, ışıklar.

Ervāḥ (*Ar.*) : Ruhlar.

Eş'ār (*Ar.*) : Şiirler, manzum sözler.

Evḳāt (*Ar.*) : Vakitler, zamanlar.

Evşāf (*Ar.*) : Nitelikler, vasıflar.

Eyyām (*Ar.*) : 1. Günler. 2. Zaman, devir.

Ezā (*Ar.*) : Eziyet, sıkıntı verme, incitme, üzüntü, cefâ, cevr.

Ezhār (*Ar.*) : Çiçekler.

Ezmān (*Ar.*) : Zamanlar.

Ezvāḳ (*Ar.*) : Zevkler.

F

Farṭ (*Ar.*) : Haddinden fazla olma, aşırılık, ifrat.

Fecāyi' (*Ar.*) : Çok acıklı şeyler, musîbetler, belâlar.

Fehm (*Ar.*) : Anlama, anlayış, idrak.

Felek (*Ar.*) : 1. Dünya, âlem, devran 2. Talih, baht. 3. Gökyüzü sema.

Fem (*Ar.*) : 1. Ağız, dehan. 2. Eskiden ateşli silâhların ağız kısmı.

Fenā-yāb (*Ar.*) : Sürekli ve ebedî olmayan, yok olucu.

Fer-baḥş (*Fars.*) : Parlaklık, aydınlık veren.

Ferdiyyet (*Ar.*) : Teklik, birlik, vahdaniyet.

Feyyāz (*Ar.*) : 1. Çok verimli, bereketli, çok feyizli. 2. Feyiz verici.

Fezā'îl (*Ar.*) : Fazîletler.

Fiğân (*Fars.*) : İztırapla bağırma, haykırma, feryat.

Firāvân (*Fars.*) : Çok, aşırı, bol.

Firḳat (*Ar.*) : Ayrılık, ayrılış, firak, hicran.

Fîrūzân (*Fars.*) : Parlak.

Füyûz (*Ar.*) : Feyizler, füyûzat.

G/Ġ

Genc (*Fars.*) : Hazîne.

Gencîne (*Fars.*) : Hazîne.

Gerdiş (*Fars.*) : Dönüş, dönme, devretme.

Girîz (*Fars.*) : Kaçma, fîrar etme.

Gurze (*Fars.*) : Pamuklu elbisede kullanılan kaba dikiş

Güft-gû (*Fars.*) : 1. Dedikodu. 2. Karşılıklı söyleşme, konuşma.

Gül-âb (*Fars.*) : Gül suyu.

Gül-izâr (*Fars.*) : Gül yanaklı, gül gibi pembe yanaklı.

Gül-fem (*Fars.*) : Gül ağızlı.

Gül-gûn (*Fars.*) : Gül renkli, pembe.

Gül-rû(y) (*Fars.*) : Gül yüzlü, al yanaklı.

Gülşen (*Fars.*) : Gül bahçesi, gülistan, gülzar.

Gülzâr (*Fars.*) : Gül bahçesi, gülşen, gülistan.

Gümân (*Fars.*) : Zan, şüphe.

Güzâr-Güzer (*Fars.*) : Geçme, geçiş.

Ġam (*Ar.*) : Kaygı, tasa, keder, iç darlığı.

Ġarâbet (*Ar.*) : 1. Gariplik, tuhafılık, acâyiplik. 2. İfâdede garip, alışılmamış kelimeler kullanma.

Ġarîb (*Ar.*) : Kimsesiz, zavallı, biçare (kimse).

Ġâşîb (*Ar.*) : Bir şeyi sâhibinin izni olmadan zorla ele geçiren, gasp eden (kimse).

Ġayr (*Ar.*) : Başka.

Ġazāl (*Ar.*) : 1. Geyik yavrusu, âhû, ceylân. 2. Edebiyatta sevgili ve sevgilinin güzel gözü.

Ġazûb (*Ar.*) : Öfkeli, kızgın, hiddetli, gazaplı.

Ġufrân (*Ar.*) : Affetme, merhamet etme.

Ġurûb (*Ar.*) : Güneşin batması, gün batımı.

H/Ĥ/Ħ

Heder (*Ar.*) : Boşa gitme, yok yere harcanma, ziyan olma.

Hemâl (*Fars.*) : Eş, ortak, nazir, şerik.

Hengâm (*Fars.*) : Vakit, zaman, mevsim.

Hestî (*Fars.*) : 1. Varlık, mevcudiyet. 2. Vücut.

Hezâr (*Fars.*) : Bin.

Hezâr (*Fars.*) : Bülbül.

Huşber (*Fars.*) : Akıllı alan, gideren, insanda akıl bırakmayan.

Hüner-ver (*Fars.*) : Hünerli, mârifet ve ihtisas sâhibi (kimse), usta.

Hüveydâ (*Fars.*) : Belli, apaçık, âşikâr, zâhir.

Hüviyyet (*Ar.*) : Kimlik.

Ĥacle-nümâ (*Ar.*) : Gelin odasını gösteren.

Ĥaqq (*Ar.*) : Doğru, gerçek. Karşıtı: BÂTIL.

Ĥâlât (*Ar.*) : Haller.

Ĥâmi (*Ar.*) : Himâye eden, koruyan, sâhip çıkan (kimse).

Ĥazâ'in (*Ar.*) : Hazîneler.

Ĥazan (*Fars.*) : Gam, keder, tasa, hüzn.

Ĥikmet (*Ar.*) : 1. Hâkimlik, bilgelik. 2. Âlemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli amacı. 3. Ledün ilmi 4. Gizli sebep 5. Hak ve hakikate uygun.

Ĥissiyat (*Ar.*) : Hisler, duygular.

Ĥürrem (*Fars.*) : Sevinçli, şen, gönül açıcı.

Ḥüsn (*Ar.*) : 1. Güzellik. 2. Güzel, iyi.

Ḥ'āb (*Fars.*) : Uyku.

Ḥadeng (*Fars.*) : Ok.

Ḥāk (*Fars.*) : Toprak.

Ḥākister (*Fars.*) : Kül.

Ḥāl (*Ar. - Fars.*) : Vücuttaki küçük esmer benek, ben.

Ḥandān (*Fars.*) : Gülen, şen, neşeli.

Ḥande (*Fars.*) : Gülme, gülüş.

Ḥandenāk (*Fars.*) : Gülümseyen, gülen.

Ḥande-rīz (*Fars.*) : Gülüp duran.

Ḥande-zen (*Fars.*) : Gülen.

Ḥāsir (*Ar.*) : Zarar ve ziyâna uğrayan (kimse).

Ḥaste (*Fars.*) : Hasta, rahatsız, sayrı.

Ḥayra-sāz (*Ar.*) : Hayır yapan, eden.

Ḥazān (*Fars.*) : Güz, sonbahar.

Ḥazā'in (*Ar.*) : Hazîneler.

Ḥīre (*Fars.*) : 1. Kamaşmış, donuk, fersiz. 2. Şaşkın, hayran.

Ḥuceste (*Fars.*) : Uğurlu, hayırlı, meymenetli.

Ḥudā (*Fars.*) : Allah, Tanrı, Cenabıhak.

Ḥuld-i berin (*Ar.*) : En yüksek, en yüce cennet.

Ḥūn (*Fars.*) : Kan.

Ḥūn-feşān (*Fars.*) : Kan saçıcı.

Ḥūnīn (*Fars.*) : Kanlı, kan bulaşmış.

Ḥūrşīd (*Fars.*) : Güneş.

Ḥuṭūṭ (*Ar.*) : 1. Hatlar, çizgiler. 2. Yazılar. 3. Yollar. 4. Yüz çizgileri.

Ḥüsrev (*Fars.*) : Hükümdar, şah, pâdişah.

I/°I

İşfirār (Ar.) : Sarı olma, sararma.

°İtr (Ar.) : Güzel koku.

°Iyd (Ar.) : Bayram.

İ/İ°İ°İ

İbtisām (Ar.) : Gülümseme, gülümseyiş.

İ' lān (Ar.) : 1. Bir husûsun herkese duyurulması için gazeteye verilen, bastırılarak dağıtılan, bir yere asılan yazı veya radyo televizyon yoluyla yâhut hoparlörle yapılan sözlü açıklama. 2. Açıklama, açığa vurma, meydana çıkarma.

İ' tilā (Ar.) : Yükselme, yukarı çıkma.

İfnā (Ar.) : Yok etme.

İhrāk (Ar.) : Yakma.

İhşān (Ar.) : Bağışlama, bağışta bulunma.

İkbāl (Ar.) : 1. Tâlih ve baht açıklığı, mutluluk, saâdet. 2. Parlak ve yüksek mevki. 3. İstek, arzu [Daha çok yiyecek içecek hakkında kullanılır].

İn' iţāf (Ar.) : 1. Bir tarafa dönme, bir yöne meyiletme, yönelme, temâyül etme. 2. Bükülme, iki kat olma. 3. Kırılma.

İnkisār (Ar.) : 1. Kırılma. 2. Gücenme, kalp incinmesi. 3. Bedduâ, intizar.

İn ü ān (Fars.) : Bu, şu, teferruat.

İşāle (Ar.) : Akıtma.

İhmirār (Ar.) : Kızarma, kızılık.

İhtâr (Ar.) : 1. Hatırlatma. 2. Dikkat çekme, uyarma.

İktināh (Ar.) : Bir şeyin gerçeğini anlama, künhüne varma.

İskāt (Ar.) : 1. Susturma. 2. Tartışılan bir konuda karşısındakini güçlü delillerle susturma, söyleyecek söz bırakmama, ağzını kapama. 3. Kandırıp susturma, kandırıp râzı etme.

-istān (Fars.) : Kelimelerin sonuna gelerek yer isimleri yapar.

İz'ân (Ar.) : 1. Anlayış, kavrayış, ferâset. 2. İtâat, inkıyat.

‘İnân (Ar.) : 1. Dizgin. 2. Zapt, kontrol, idare.

‘İnâyet (Ar.) : 1. Lütuf, ihsan, iyilik. 2. Gayret, dikkat.

‘İrfân-perver (Ar.) : Kültürlü.

‘İşret (Ar.) : İçki içme, içki.

‘İzz (Ar.) : Yücelik, ululuk, şeref, değer, îtibar.

J

Jâle (Fars.) : Sabahları yaprak ve çiçeklerde görülen su damlaları, çiy, şebnem [Dîvân edebiyâtında sevgilinin yanak ve dudağındaki ter için mazmun olarak kullanılmıştır].

K/Ķ

Kâfî (Ar.) : Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifayet eden.

Kâmbîn (Fars.) : Merâmına erdiren, isteğine kavuşturan.

Kâmran (Fars.) : Arzusuna, murâdına ermiş, bahtiyar.

Kâşâne (Fars.) : Büyük, süslü köşk, mükellef ev.

Kebûter (Fars.) : Güvercin.

Kemîne (Fars.) : 1. Çok az. 2. Çok küçük, çok hakir.

Kerem-güster (Fars.) : Lütuf ve kerem saçan, cömert.

Kesb (Ar.) : Kazanma, çalışarak kazanma.

Keşret (Ar.) : Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyadelik.

Kişver (Fars.) : Memleket, ülke.

Köhne (Fars.) : Eskimiş, yıpranmış, eski.

Kuĥl (Ar.) : Sürme.

Külbe (Fars.) : Kulübe.

Künt ü kenz (Ar.) : Gizli hazine [İslam tasavvufunun temel kavramlarından bir tanesidir.

Bir kutsi hadiste yaratıcı: “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye mahlûkatı halk ettim.” buyurmaktadır].

Küşāde (*Fars.*) : Açılmış, açık, ferah.

Ḳadem (*Ar.*) : Ayak.

Ḳadr (*Ar.*) : Değer, kıymet.

Ḳāmet (*Ar.*) : Boy, endam.

Ḳatre (*Ar.*) : Damla.

Ḳavāfil (*Ar.*) : Kāfileler.

Ḳudsī (*Ar.*) : 1. Mukaddes, kutsal. 2. İlâhi âlem ile ilgili.

Ḳurb (*Ar.*) : 1. Yakınlık. 2. Yakın. 3. (Allah'a) Yakınlık, (Allah'a) yakın olma.

L

La' l (*Ar.*) : 1. Parlak kırmızı renk. 2. (Dîvân edebiyatında) Sevgilinin kırmızı dudağı. 3. Şarap.

La' le't-ta' yîn (*Ar.*) : Rastgele, gelişigüzel.

Lâle-zâr (*Fars.*) : Lâle bahçesi.

Lâne (*Fars.*) : 1. Kuş yuvası. 2. Yuva, ev.

Lâ-yefnâ (*Ar.*) : Fena bulmaz, yok olmaz, tükenmez.

Lâ-yefhem (*Ar.*) : Anlayışsız, idrâki kıt (kimse).

Leb (*Fars.*) : Dudak.

Lebrîz (*Fars.*) : Taşacak kadar dolmuş, ağzına kadar dolu.

Ledünniyât (*Ar.*) : 1. Ledün ilmi, ilâhî sırlar. 2. Bir işin iç yüzü, gizli tarafları, gizli sebepleri.

Leme' ān (*Ar.*) : Parlama, parıldama, parlaklık.

Lem' a (*Ar.*) : Parıltı, parlaklık.

Lem' a-pāş (*Ar.*) : Parıldayan, parıltı saçan.

Lemḥ (*Ar.*) : 1. Parlama, parıldama. 2. Göz atma.

Leşker (*Fars.*) : Asker.

Leṭāfet (*Ar.*) : Hoşluk, güzellik, incelik.

Leyli (*Ar.*) : Geceye âit, geceyle ilgili.

Lîk (*Fars.*) : Lakin fakat amma, ancak.

Lisân (*Ar.*) : (Anlaşma vasıtası olarak) Dil.

Lücce (*Ar.*) : Engin deniz, umman.

Lü'lü' (*Ar.*) : İnci.

M

Mâder (*Fars.*) : Anne, valide.

Mâ'ü'l-hayât (*Ar.*) : Hayat suyu.

Ma'kes (*Ar.*) : Bir şeyin yansıdığı, aksettiği yer, akis yeri.

Ma'kûs (*Ar.*) : 1. Tersine dönmüş, baş aşağı çevrilmiş. 2. Bir şeyin aksi, zıddı olan, zıt, ters. 3. Bir yere çarpıp geri dönen veya aksedip görünen. 4. Yolunda gitmeyen, kötü giden, uğursuz.

Mağlûb (*Ar.*) : Mağlûp olma, yenilme, yenilgi.

Mağrûr (*Ar.*) : “Aldanmış” Kendini beğenen, böbürlenlen, kibirli, gururlu, mutaazzım.

Mâfihâ (*Ar.*) : Dünya ve dünyânın içinde olan her şey” anlamına gelen *Dünya ve mâfihâ* söyleyişinde geçer.

Mâfi'z-zamîr (*Ar.*) : Gönülde olan, içteki.

Maḥal (*Ar.*) : 1. Yer, mekân, mevki, cay. 2. Yerinde, uygun, layık, münasip, mehel.

Maḥbûb (*Ar.*) : Sevilen kimse, sevgili.

Maḥdûd (*Ar.*) : 1. Sınırları belirlenmiş, sınırı tâyin edilmiş, sınırlı, hudutlu. 2. Etrâfı çevrilmiş, muhat. 3. Sınırlı, belli bir ölçünün dışına çıkamayan, kısıtlı.

Maḥrek (*Ar.*) : 1. Hareket eden bir nesnenin tâkip ettiği yol. 2. Yörünge.

Maḥrûş (*Ar.*) : Korunan, gözetilen, muhâfaza edilen, mahfuz.

Mâh-tâb (*Fars.*) : 1. Mehtap. 2. Dolunay.

Maḳâşîd (*Ar.*) : Maksatlar, niyetler.

Maḳtel (*Ar.*) : Bir kimsenin öldürüldüğü yer, öldürülme yeri.

Mâlik (*Ar.*) : Bir şeye sahip olan (kimse), sahip.

Manşûr (*Ar.*) : Allah'ın yardımıyla gâlip gelen, zafere ulaşan.

Manzar (*Ar.*) : 1. Görünen yer. 2. Görünüş. 3. Yüz, çehre, dîdar.

Maţar (*Ar.*) : Yağmur.

Mazlûmân (*Ar.*) : Zulme ve haksızlığa uğramış olanlar, mazlûmlar.

Medâr (*Ar.*) : 1. Dönme, dönüş. 2. Bir şeyin döneceği, devredeceği yer. 3. Dönen bir şeyin merkezinin dayandığı yer, çevresinde dönülen nokta. 4. Dayanak, destek. 5. Sebep, vâsita, vesîle.

Medfen (*Ar.*) : Ölü defnedilecek yer, mezar, kabir.

Meflûc (*Ar.*) : 1. Felç olmuş, felçli, inmeli. 2. Durmuş, çalışmaz, işlemez duruma gelmiş.

Meftûn (*Ar.*) : 1. Çok beğendiği bir şey önünde şaşırıp kalan, şaşkına dönen (kimse), şaşkın, hayran. 2. Büyülenmişcesine tutkun, vurgun olan (kimse), âşık.

Melâḫat (*Ar.*) : Güzellik, şirinlik.

Melâ'ik (*Ar.*) : Melekler, melaïke.

Melâz (*Ar.*) : Sığınacak yer, sığınak, melce, penah.

Memdûḫ (*Ar.*) : 1. Övülmüş, methedilmiş. 2. Övgüye, methe değer.

Menend (*Fars.*) : Benzer, eş, misil, mânend.

Merd (*Fars.*) : 1. Yiğit, cesur (kimse), bahadır, kahraman. 2. Güvenilir, sözünün eri. 3. Adam, insan.

Merdân (*Fars.*) : Mert insanlar, mertler, yiğitler.

Mesâr (*Fars.*) : Sevinçler, meserretler [Tekil olarak da kullanılır].

Meserret (*Ar.*) : Sevinç.

Mes'ûd (*Ar.*) : Saadete ermiş, saadetli, mutlu, bahtlı, bahtiyar.

Meşhûr (*Ar.*) : Büyülenmiş veya büyülenmişcesine gönül vermiş, bağlanmış, tutkun.

Mesḫaţ (*Ar.*) : Bir şeyin düştüğü yer.

Meslûb (*Ar.*) : Giderilmiş, alınmış, soyulmuş.

Mesrûr (*Ar.*) : Sevinçli, memnun (kimse), mutlu.

Mestûr (*Ar.*) : Örtülü, kapalı, gizli, saklı.

Meşâyiḫ (*Ar.*) : Şeyhler.

Mevâ'id (Ar.) : 1. Söz vermeler, sözler, vaatler. 2. Sözlerin verildiği veya sözlerin, sözleşmelerin yerine getirileceği yerler.

Mevc (Ar.) : Dalga.

Mev'ūd (Ar.) : 1. Söz verilmiş, vâdedilmiş. 2. Vakti, zamânı belli, belirli, vâdeli.

Me'vâ (Ar.) : Sığınacak yer, makam, yurt, mesken.

Mey (Fars.) : 1. Şarap, bade. 2. İlâhi aşk.

Mezhere (Ar.) : Çiçekli yer, çiçek bahçesi.

Midād (Ar.) : Yazı mürekkebi.

Mihmān (Fars.) : Misafir, konuk.

Mihr (Fars.) : 1. Güneş. 2. Sevgi, dostluk.

Mîr (Fars.) : Baş, başkan, reis, âmir, emîr, bey.

Mir'ât (Ar.) : Ayna, gözgü.

Mu'aţţar (Ar.) : Güzel kokulu, ıtırılı.

Muğber (Ar.) : 1. Gücenmiş, darılmış, küskün, kırıncı. 2. eski. Üzeri tozla örtülmüş, tozlanmış, tozlu.

Muhtaẓar (Ar.) : Ölmek üzere olan, can çekişen.

Muşîbet (Ar.) : 1. Belâ, felâket, dert, sıkıntı. 2. Uğursuz, pis, murdar, menhus (şey).

Muẓlim (Ar.) : 1. Karanlık. 2. Uğursuz, korkunç.

Mü'ebbed (Ar.) : 1. Sonsuz, ebedî, dâimî. 2. Ömür boyunca devam edecek, sürecek olan.

Mücerreb (Ar.) : Denenmiş, sınanmış.

Müjgān (Fars.) : Kirpikler, kirpik.

Mükedder (Ar.) : 1. Kederli, gamlı, üzgün, mahzun.

Mükerremiyet (Ar.) : Saygı değerlik, hürmete lâyıklık, yücelik, azizlik, muhteremlik.

Mül (Fars.) : Şarap, mey.

Mülhem (Ar.) : 1. İçe doğmuş, ilham edilmiş (fikir, duygu vb.). 2. İlhâma mazhar olmuş, ilham almış (kimse).

Mümkinât (Ar.) : Mümkün olan, olabilir veya kabul edilebilir şeyler.

Mürde (Fars.) : Ölü, ölmüş (kimse).

Müşâdîf (*Ar.*) : Rastlayan, tesâdüf eden.

Müsteşnâ (*Ar.*) : 1. İstisnai, kural dışı. 2. Başkalarından farklı olan, seçilmiş, seçkin, üstün (kimse veya şey). 3. Dışında, hâriç.

Müştehir (*Ar.*) : Üne kavuşan, şöhret bulmuş, şöhretli, meşhur.

Mütehayyel (*Ar.*) : Hayalde canlandırılan, tahayyül edilen.

Müteşâdîf (*Ar.*) : Rast gelen, rastlayan, tesâdüf eden.

Müzñib (*Ar.*) : Günah işleyen (kimse), günahkâr, suçlu.

N

Nâdîde (*Fars.*) : 1. Görülmemiş, eşi benzeri olmayan. 2. Çok ender bulunan, çok kıymetli.

Naḥl (*Ar.*) : Fidan gibi uzun ve ince vücutlu güzel.

Naḥvet (*Ar.*) : Kendini büyük görme, ululanma, kibir, gurur, tekebbür.

Nâlân (*Fars.*) : İnleyen.

Nâle (*Fars.*) : İnleme, inilti.

Nâşâd (*Fars.*) : Üzüntülü, gamlı, kederli, mahzun, mükedder.

Naẓar (*Ar.*) : Bakış, bakma, göz atma.

Naẓar-pîrâ (*Ar.*) : Gözü süsleyen, göze hoş gelen.

Naẓar-şikâr (*Ar.*) : Bakış avlayan.

Nāẓır (*Ar.*) : 1. Bir işin yönetimine memur olan kimse. 2. Bakan, vekil.

Naẓîf (*Ar.*) : Temiz, pak.

Nebâlet (*Ar.*) : 1. Terbiye, cömertlik, zekâ gibi niteliklere sahip olma; şerefli ve soylu olma; zekilik; erdemlilik. 2. Büyüklük; ululuk.

Nefḥa (*Ar.*) : 1. Üfürme. 2. Can veren, ihya eden üfleme, diriltici nefes.

Nehâr (*Ar.*) : Gündüz, gün.

Neş'e-dâr (*Ar.*) : Neşeli, keyifli.

Neşve-baḥş (*Ar.*) : Neşe veren, neşelendiren.

Nev-bahâr (*Fars.*) : İlkbahar.

Nev-nihâl (*Fars.*) : 1. Tâze fidan. 2. İnce uzun fidan gibi vücutlu sevgili.

Nezāhet (*Ar.*) : Ahlāk temizliđi, temizlik, saflık.

Nigāh-Nigeh (*Fars.*) : Bakış, bakma, nazar.

Nikāb (*Ar.*) : 1. Yüz örtüsü, peçe. 2. Örtü, perde.

Nikbet (*Ar.*) : 1. Tâlihsizlik, bahtsızlık, düşkünlük. 2. Felâket, musîbet. 3. Uğursuz, kötü.

Nizār (*Fars.*) : Zayıf, arık.

Nukūş (*Fars.*) : Nakışlar, resimler.

Nūr-â-nūr (*Ar.*) : Nur ile dolu, baştan aşağı nur.

Nūru'l-envār (*Ar.*) : “Nurların nûru” Allah.

Nūş (*Fars.*) : 1. İçme, içiş. 2. Tatlı şey. 3. Tatlı.

Nübüvvet (*Ar.*) : Peygamberlik, nebilik.

Nüzhet (*Ar.*) : 1. İç açacak, insana ferahlık verecek yerlere gidip gezme, eğlenme, teferrüç. 2. Ferahlık duyma, sevinme, neşe.

O

Oķ (*Eski Türk.*) : Yay denilen âletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir, sehim, nâvek.

Ol (*Eski Türk.*) : 1. O, üçüncü tekil kişi adılı. 2. Öbür, öteki, diğer.

Ö

‘Ömr (*Ar.*) : 1. Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.

2. İnsan üzerinde hoş ve değişik bir etki bırakan, hoşla gidecek bir tuhaflığı olan (kimse veya şey).

P

Pāk (*Fars.*) : 1. Temiz. 2. Halis, saf, katışıksız. 3. Mübarek, kusursuz, günahsız.

Pākīze (*Fars.*) : 1. Temiz, pāk. 2. Hâlis, hakîkî, gerçek. 3. Latif, güzel.

Pāy (*Fars.*) : Ayak.

Pāyān (*Fars.*) : Son, nihayet.

Penāh (*Fars.*) : Sığınacak yer, melce.

Pend (*Fars.*) : Öğüt, nasihat.

Pertev (*Fars.*) : Işık, parlaklık.

Pertev-fiken (*Fars.*) : Işık veren.

Pervâne-veş (*Fars.*) : Pervâne gibi.

Pest (*Fars.*) : 1. Aşağı, alçak. Karşıtı: BÂLÂ, BÜLENT. 2. Âdî, bayağı, denî. 3. (Ses için) Yavaş ve alçak, pes.

Pey-â-pey (*Fars.*) : 1. Birbiri arkasından gelen, birbiri ardınca. 2. Yavaş yavaş, azar azar, tedricen.

Peydâ (*Fars.*) : Açıkta ve meydanda olan, aşikâr, zahir.

Pey-der-pey (*Fars.*) : 1. Birbiri ardınca, art arda 2. Yavaş yavaş, azar azar, tedricen.

Peyker (*Fars.*) : Yüz, surat, çehre.

Peymân (*Fars.*) : Ant, yemin.

Pîrāye (*Fars.*) : Süs, ziynet.

Piristû (*Fars.*) : Kırılma.

Pîş (*Fars.*) : Ön, ön taraf.

Pür (*Fars.*) : Dolu.

R

Rabṭ (*Ar.*) : Bağlama, bağlanma, ilişirme, iliştilme.

Ra' nâ (*Ar.*) : 1. Güzel, hoş, latif, parlak, revnaklı. 2. Pek güzel, pek ala.

Rāh (*Fars.*) : 1. Yol. 2. Usûl, tarz, sistem.

Raḥîḳ (*Ar.*) : Saf, duru ve kokulu şarap.

Raḥm (*Ar.*) : Merhamet, acıma.

-rân (*Fars.*) : Sonuna geldiği kelimelere “süren, yürüten, hükmeden” anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.

Râz (*Fars.*) : Gizlenen şey, sır.

Rebī' (Ar.) : Bahar mevsimi

Reftār (Fars.) : Gidiş, yürüyüş.

Rehā (Fars.) : Kurtulma, kurtuluş.

Renc (Fars.) : 1. Ağrı, sızı. 2. Zahmet, eziyet, ızdırıp.

Revā (Fars.) : Layık, uygun, yerinde, münasip.

Riyāz (Ar.) : Bahçeler, ravzalar.

Rīzān (Fars.) : Dökülen, akan.

Ruhsār (Fars.) : Yanak, yüz.

Ruḥṣat (Ar.) : İzin, müsâade.

Rūḥu'l-lāh (Ar.) : İsâ peygamber.

Rū-māl (Fars.) : 1. Yüz süren. 2. Yüz sürme.

Rumūz (Ar.) : 1. Remiz, sembol. 2. Remizler, işâretler, gizli anlamları olan îmalı sözler.

Rū-siyāh (Fars.) : Yüzü kara, ayıplı.

Rūşen (Fars.) : 1. Parlak, aydın, aydınlık. 2. Âşikâr, meydanda.

Rūy (Fars.) : Yüz, çehre.

Rūkūd (Ar.) : Durgun olma, râkit olma, durgunluk.

Rū'yet (Ar.) : Görme, bakış, görüş.

S/Ş/Ş

Sa'y (Ar.) : Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht.

Sāgar (Fars.) : 1. İçki kadehi. 2. Ârif kimsenin gönlü.

Sakf (Ar.) : 1. Dam, çatı. 2. Tavan.

Sāye-baḥş (Fars.) : Koruyan, himâye eden.

Sedir (Ar.) : Minder ve yastıklarla döşenmiş kerevet, dîvân.

Seḥāb (Ar.) : Bulut.

Semā (Ar.) : 1. Göğün görünen yüzeyi, gökyüzü 2. Uzay, feza, gök.

Semā'î (Ar.) : 1. Göğ'e âit, gökyüzüyle ilgili: "Hacer-i semâvî: Gök taşı." 2. Allah'tan gelen; ilâhî. 3. İlâhî olan, insanüstü, olağanüstü.

Serā'ir (*Ar.*) : Saklanıp gizlenen şeyler, sırlar.

Ser-ā-pā (*Fars.*) : Baştan ayağa kadar, baştanbaşa, bütün, tamamen.

-serāy (-serā) (*Fars.*): Sonuna geldiği kelimelere “saray, konak, hane, yer” anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik isimler yapar.

Ser-efrāz (*Fars.*) : Başını kaldıran, yücelere, yükseklerle uzanan.

Sermed (*Fars.*) : 1. Sonsuz, ebedî, sermedî. 2. Sonsuz olma, ebedîlik.

Sermediyyet (*Ar.*) : Sermedî olma, sonsuzluk, süreklilik, bâkîlik.

Sermest (*Fars.*) : Sarhoş.

Ser-te-ser (*Fars.*) : Baştan başa, hepsi, ser-ta-ser.

Setr (*Ar.*) : 1. Gizleme, örtme, kapama. 2. Kul ile Allah arasında hicap bulunması, tecellînin vâki olmaması hâli.

Seyl (*Ar.*) : Sel.

Seyyān (*Ar.*) : Birbirine eşit, denk, müsâvî.

Seyyāre (*Ar.*) : Gezegen.

Sīmā (*Ar.*) : Yüz, çehre.

Sîpihr (*Fars.*) : Gök, sema, asuman.

Sirāyet (*Fars.*) : (Hastalık için) Geçme, bulaşma.

Sirişk (*Fars.*) : Gözyaşı.

Sitiz (*Fars.*) : Kavga, dövüş, çekişme.

Sūzān (*Fars.*) : 1. Yakan, yakıcı. 2. Yanan, yanıcı.

Süflî (*Ar.*) : Aşağılık, âdî, bayağı, değersiz.

Sūḥan-gū (*Fars.*) : Söz söyleyen.

Sürḥ (*Fars.*) : 1. Kırmızı, al. 2. Kırmızı mürekkep. 3. El yazması kitaplarda kırmızı mürekkeple yazılmış bap veya fasıl başlığı.

Şabāḥat (*Ar.*) : Güzellik, tâzelik, latiflik.

Şad (*Fars.*) : Yüz sayısı, 100.

Şad-çāk (*Fars.*) : Yüz parça, paramparça, sad pâre.

Şad-sāle (*Fars.*) : Yüzyıllık, asırlık.

Şafā-pīrā (*Ar.*) : Huzur veren, eğlence süsleyen.

Şafī (*Ar.*) : Temiz, arı, katıksız, saf.

Şahāyif (*Ar.*) : Sahîfeler, sayfalar.

Şahbā (*Ar.*) : 1. Şarap. 2. (Şarap için) Al, kırmızı.

Şahrā (*Ar.*) : Çöl.

Şayd (*Ar.*) : 1. Av, şikâr. 2. Avlama, avlanma.

Ş

Şebnem (*Fars.*) : Çiy.

Şedīd (*Ar.*) : Şiddetli.

Şehdāne (*Fars.*) : İri parlak inci.

Şehen-şāh (*Fars.*) : Şahlar şahı, padişahlar padişahı.

Şeh-kār (*Fars.*) : Baş eser, büyük ve değerli eser, şâheser.

Şeh-rāh (*Fars.*) : 1. Ana yol, ana cadde. 2. Doğru ve açık yol, selâmet yolu.

Şehriyār (*Fars.*) : Hükümdar, pâdişah.

Şehper (*Fars.*) : Kuş kanadının en uzun tüyü [Kavukların ön kısmına takılırdı].

Şekīb (*Fars.*) : Sabır, tahammül.

Şerāre (*Ar.*) : Kıvılcım.

Şikeste (*Fars.*) : Kırık, kırılmış.

Şīme (*Ar.*) : Huy, tabiat, haslet.

Şitāb (*Fars.*) : Çabukluk, acele.

Şīve-kār (*Fars.*) : Nazlı, cilveli, edâlı.

Şu‘le (*Ar.*) : 1. Ateş alevi, alev, yalım. 2. Işık, parıltı.

Şu‘le-ḥīz (*Ar.*) : Alev saçan, ışık saçan.

Şūr (*Fars.*) : 1. Tuzlu, kekremsi, acı. 2. Tuzluluk, acılık, kekrelilik.

Şūr-engīz (*Fars.*) : Gürültü yapan, kavga çıkaran.

Şūrīde (*Fars.*) : 1. Perişan, karışık. 2. Âşık, tutkun, şeyda.

T/Ṭ

Tāb (*Fars.*) : Güç, kuvvet, takat.

Tācdār (*Fars.*) : Hükümdar, padişah.

Ta' rīz (*Ar.*) : 1. Dokunaklı söz söyleme, dokundurma. 2. Kinâye yoluyla söylenen dokunaklı söz, taş.

Taḥakküm (*Ar.*) : Baskı yaparak hükmetme, zorbalıkla hüküm sürme.

Taḥammül (*Ar.*) : 1. Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma. 2. (Bir yükü) taşıma, yüklenme.

Taḥassüs (*Ar.*) : Duygulanma.

Taḫbīl (*Ar.*) : Öpme.

Taḫdīr (*Ar.*) : Beğenme, güzel bulduğunu, beğendiğini belirtme.

Tār (*Fars.*) : Karanlık.

Tārāc (*Fars.*) : Yağma, çapul.

Taşṭīr (*Ar.*) : Bir gazel veya kasîdenin bir beytinin iki mısırâsı arasına başka bir şair tarafından aynı vezinde üç mısırâ ilâvesiyle yapılan nazım şekli.

Tebaḥḥur (*Ar.*) : Buharlaşıma, ısı etkisiyle buhar durumuna gelme.

Tebcīl (*Ar.*) : Ululama, ağırlama, saygı gösterip ikram etme.

Tebessüm (*Ar.*) : Gülümseme.

Tecellī-gāh (*Ar.*) : Tecelli yeri, görünme yeri.

Tecellī-zār (*Ar.*) : Tecelli yeri.

Te'essüf (*Ar.*) : Üzülme, esef etme.

Tefāḥḥur (*Ar.*) : Övünme.

Tefehhüm (*Ar.*) : Anlama, farkına varma.

Tehzīz (*Ar.*) : Uzun uzun ve hafifçe titretme, harekete getirme.

Teḫābbül (*Ar.*) : Alma, kabul etme.

Tekdīr (*Ar.*) : 1. Azarlama, paylama. 2. Okullarda öğrencilere verilen cezâlardan biri. 3. Kederlendirme, keder verme. 4. Bulandırma.

Televvün (*Ar.*) : 1. Renk değıştirme, renkten renge girme. 2. Bir durumda kalmayıp halden hâle geçme, sebatsızlık, kararsızlık. 3. Bir makamda karar edemeyip bir halden bir hâle geçme, telvin ehli olma, telvin hâlinde bulunma.

Telkîn (*Ar.*) : 1. Bir kimseye bir fikri aşılama, aşılıp zihnine sokma, öğretme. 2. Gömüldükten sonra imam tarafından mezar başında ölüye hitâben söylenen sözlere ve duâlara verilen isim [Halk ağzında *talkın* şeklinde de kullanılır]. 3. Tarîkata yeni girmiş bir mürîde şeyhin zikir öğretmesi.

Teng (*Fars.*) : 1. Dar. 2. Sıkıntılı.

Tenhâ-rev (*Fars.*) : Yalnız giden.

Terâne (*Fars.*) : 1. Çok tekrarlandığından usanç veren söz. 2. Ses, ezgi, âhenk, nağme. 3. Dört mısralı nazım şekli, dörtlük, rubâî.

Tesliyet (*Ar.*) : Tesellî verme, avutma.

Teskin (*Ar.*) : Yatıştırma, sükûnete erdirmeye.

Teşne (*Fars.*) : 1. Susamış. 2. Çok istekli, çok hevesli, çok arzulu.

Tevdî' (*Ar.*) : 1. Teslim etme, emânet etme, verme. 2. Vedâ etme, vedâlaşma.

Teveccüh (*Ar.*) : Yakınlık duyma, hoşlanma, beğenme, iltifat.

Tevsen (*Fars.*) : Serkeş, dik başlı at.

Tîr (*Fars.*) : 1. Ok. 2. Sevgilinin kirpiğı.

Tîz (*Fars.*) : Çabuk, seri, tez.

Tuħfe (*Ar.*) : 1. Hediye. 2. Hoş giden (güzel şey).

Ṭâli' (*Ar.*) : 1. Doğan, tulû eden. 2. Baht, tâlih.

Ṭarab (*Ar.*) : Sevinmekten gelen coşkunluk, sevinç ve şenlik.

Ṭayf (*Ar.*) : 1. Görüldüğü zannedilen hayâlî varlık, hayâlet, ruh. 2. Dar bir yarıktan yayılan ışık demetinin bu yarığa paralel eksenli bir prizmadan geçtiğı zaman ayrıldığı basit renklerden oluşmuş görüntü.

Ṭurre (*Ar.*) : 1. Alna düşen saç. 2. Kıvrıkcık saç lülesi. 3. Saçak.

U/‘U

Ufķ (Ar.) : Bir kimsenin düşünce ve görüş gücü, anlayış ve kavrayış alanı, ihâta.

Ufûl (Ar.) : 1. Batma, gözden kaybolma. 2. Ölme, ölüm.

‘Uķbā (Ar.) : Öbür dünya, âhiret.

‘Ulā (Ar.) : Şan ve şeref sahibi (kimse).

‘Ulûv (Ar.) : Ululuk, büyüklük, yücelik.

‘Ulviyye (Ar.) : Yücelik, yükseklik, büyüklük.

‘Umrān (Ar.) : Medeniyet, ilerleme.

‘Uyûn (Ar.) : 1. Gözler. 2. Kaynaklar, pınarlar.

Ü

Üftāde (Fars.) : 1. Düşmüş. 2. Düşkün, bîçâre. 3. Âşık.

Üftādegān (Fars.) : 1. Düşkünler, düşmüş kimseler. 2. Âşıklar.

Üşkûfe (Fars.) : “Çiçek” anlamına gelen *şükûfe* sözünün daha çok nazımda kullanılan şekli.

Üşkûfe-zār (Fars.) : Çiçeklerle dolu olan yer, çiçek bahçesi.

V

Vaķār (Ar.) : Ağırbaşlılık, haysiyetli ve şerefli olma, temkin.

Vā-pesīn (Fars.) : En geride bulunan, en sondaki.

Vech (Ar.) : Yüz, çehre.

Vechi’lleh (Ar.) : Allah'ın yüzü, çehresi.

Vefā-şi‘ār (Ar.) : Âdeti vefâ olan, vefâ ile sıfatlanmış, vefâlı.

-veş (Fars.) : Gibi manasını veren bir benzetme edatı.

Vīrān-nişīn (Fars.) : Harap yerde oturan.

Y

Yād (*Fars.*) : Anma, hatırlama.

Yār (*Fars.*) : 1. Sevgili. 2. Dost.

Yārān (*Fars.*) : Dostlar.

Yed (*Ar.*) : 1. El. 2. Güç, kudret.

Yeksān (*Fars.*) : 1. Aynı seviyede, düz. 2. Bir, berâber, eşit, müsâvî. 3. Her zaman, dâima.

Yektā (*Fars.*) : Tek, eşsiz, benzersiz.

Yeldā (*Fars.*) : Uzun.

Ye's (*Ar.*) : 1. Şiddetli üzüntü, keder. 2. Ümitsizlik.

Yezdān (*Fars.*) : Allah.

Z/Ẓ/Ẕ/ẖ

Zebān (*Fars.*) : 1. Dil. 2. Lisan, konuşma.

Zebūn (*Fars.*) : Güçsüz, zayıf, âciz.

Zerd (*Fars.*) : 1. Sarı renk. 2. Sararmış, solgun.

Zībā (*Fars.*) : 1. Süslü. 2. Güzel.

Zifāf (*Ar.*) : Gerdeğe girme, gerdek.

Ẓalām (*Ar.*) : Karanlık.

Ẓulmet (*Ar.*) : Karanlık.

ẖa'îf (*Ar.*) : Güçsüz kuvvetsiz.

ẖamā'ir (*Ar.*) : İç yüzler.

ẖiyā (*Ar.*) : Işık.

EK-2. DİZİN

A

Abdülhak Hamit · 64
 Âdem · 23, 55
 Adnan Ötüken · VII, 11, 12, 16, 54, 75
 Agâh Sırrı Levend · 2
 Akşemseddîn · 68
 Al Birini Vur Ötekine · 65
 Allâh · 22, 24, 36, 55
 Arapça · 3, 4, 6, 17, 18, 62, 65, 69
 Âsiyâb · 51, 61, 83
 Askerî Tıbbiye · 66
 Atabey Kılıç · 3
 Aşanalı Ziyâ · 30, 56
 Avrupa · 46

B

Bâb-ı Hâk · 22, 55
 Bahâr-ı Efkâr · V, 43, 80
 Bahr-i Hafif · 15
 Bahr-i Hezec · 15
 Bahr-i Muzârî · 15
 Bahr-i Müctes · 15
 Bahr-i Recez · 15
 Bahr-i Remel · 15, 76
 Bâkî · 72
 Bâreka'llâh · 31, 57
 Berg-i Sebz · 63
 Beyânü'l-Hak · 62
 Bitlis · 74
 Bursalı Mustafa Cinânî · 65
 bülbül · 20, 22, 27, 34, 36, 38, 39, 55, 57, 58
 Bülbül'e Hıfâb · 38, 58
 Büyükada · 22, 27

C

Cebrâ'il · 26, 41, 59
 Celâdet Nâzım · 33, 57, 58
 Cenâb 'İzzet Monla · 43, 59
 Cenâb-ı Monla · 45
 Cibrîl · 21, 25, 84
 Cinânî · 28, 56
 Cinânî · II, 12, 13, 14, 65, 75

Ç

Çeviri Yazılı Metin · I, 17

D

Derviş Sözleri · V, 21, 65, 78
 Dîvânçe-i Tahir · 72
 Duhân Sûresi · 50

E

'Ali Kemal Beg · 51
 'İsâ · 24
 Enmuzec-i Saadet · 63
 Esad Dede · 72
 Eski Rubailerim · 64
 Evrak-ı Hazanım · 67

F

Fârisî · 30, 34, 57, 58
 Farsça · 3, 4, 6, 17, 18, 62, 64, 65, 100, 101
 Fecr-i Âtî · 66
 Fuzûlî, · 72, 73

G

Ğalaṭa · 43
 Ğālib · 25
 Gazel · V, 3, 13, 24, 43, 52
 Ğazel · 22, 26, 28, 29, 31, 34, 35, 36, 37,
 40, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 55,
 56, 57, 58, 59, 60, 61
 Günay Kut · 3

H

Halep Mevlevîhanesi · 70
 hece · 12, 28, 68, 69, 76
 Hece Ölçüsü · 15, 21, 28, 33, 46, 55, 56,
 57, 60
 Hz. Muhammed · 72

I

III. Selîm · 52, 81

İ

İftitah · 63
 İlḥâmî · 52, 81
 İstanbul · 50
 İzmirli Mevlevî Şeyḫi Nûre'd-dîn · 50
 İzmirli Tokâdî-zâde Şekîb · 22, 27, 55,
 56

K

Ka'be · 25
 Kalender Sözleri · 65
 Kastamonu Mevlevîhanesi · 70
 Kayseri · 68, 70, 77
 Keçecizâde Reşad Fu'ad Beg · 43, 59
 Kehf Sûresi · 30
 Kerbelâ · 20, 55

Kesriyeli Mehmed Şıdkı · 37, 50, 58, 61
 Kısa Mesnevî · 13
 Klasik · III, 1
 Kur'ân-ı Kerim · 30

L

Lâ ḥavle ve lâ kuvvete illâ bi'l-lâh · 30,
 56
 Lafz-ı Celâl · 18
 Lâmiḫ · 37, 58
 Leskofçalı Ğālib · 25
 Loḫmân · 21

M

Makta' beyti · 55
 Matla' beyti · 55
 Mecmû'a-î Eş'âr · VII, 11, 12, 16, 54,
 75, 111
 Mecmûa · I, 1, 3, 8, 11, 17, 70, 77, 78,
 79, 80, 81
 Mecmûalar · VII, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9
 Mecmûaların Sistematiik Tasnifi Projesi
 · I, V, VII, 8, 9, 75, 79
 Mehmed Suûd · 62
 Mehmet Fatih Köksal · VIII, 7, 8, 9
 Memdûḫ · 40, 59, 95
 Memdûḫ Paşa · 40, 59
 Mehmed Muḫyi'd-dîn · 21, 25, 39, 42,
 52, 55, 58, 59, 61
 Mehmed Şemse'd-dîn · 35, 58
 Merdân-ı Hüdâ · 21, 55
 mesnevi · VII, 8
 MESTAP · I, III, IV, V, VII, 8, 9, 54, 75,
 79
 Mevlânâ · 72, 79
 Mevlânâ Celaleddin Rumi · 71

Mevlevî · II, 12, 13, 14, 62, 65, 71, 74, 75, 78, 80
 Milli Kütüphane · III, VII, 11, 12, 16, 54, 75, 111
 Monlâ-yı Rûm · 43
 Muallim Naci · 67
 Muallim Nâcî · 64, 79, 82
 Mu'allim Mehmed Şâdık · 32, 57
 Mu'ammer · 47, 60
 Muhyî · 21, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 35, 39, 42, 45, 47, 51, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61
 Muhyî'd-dîn Râ'if · 20, 26, 27, 30, 31, 34, 42, 47, 49, 51, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 75
 Murabbâ · 13
 musammat · 2
 Münâcât · 46, 60
 Mûsâ · 23

N

Nadir Şah · 72
 Na't · 23, 24, 55
 Nazım · 34, 57
 Nazîre · 20, 27, 31, 42, 44, 49, 55, 56, 57, 59
 Nağşî-i Kirmânî · 49
 nazım · 3, 7, 12, 18, 28, 32, 51, 75, 104
 Nazm · 13
 Nedim · 31, 57
 Nedîm · 31, 57
 Neler Gördüm · 21
 Nevî · 72
 Nişantaş · 21, 39
 Nûh · 22
 Nûri · 50

O

O İlâhî Kıza · 39, 58
 Habîb-i Kibriyâ · 23, 24, 55
 Hafîd-i Vahdetî: Su'ûd · 20
 Hâlid Fahri · 28, 51, 56, 61
 Hamdi · 45, 59
 Havvâ · 23, 55
 Hızır · 23

P

Peyâm · 63, 67

R

Rebî'ü'l-evvel · 25
 Rezaizade Mahmut Ekrem · 73
 Remzî · 41, 59
 Resimli Gazete · 63, 67, 72
 Reşid · 37
 Rıza Tefvik · 64, 73
 Rubâ'î · 20, 30, 55, 56

S

Sadâlarım · 63
 Sâdık · 32, 57
 Selânik · 49
 Servet-i Fünun · 63, 65, 73, 80
 Seyyid Burhâneddîn Tirmizî · 71
 Sicill-i Osmanî Zeyli · 63, 67, 79
 Sîret · 49, 60
 sone · 28, 32, 51, 76
 Sone · 13, 32, 56, 57, 61
 Su'ûd · 23, 29, 33, 44, 55, 56, 57, 59
 Sultân Selîm Şâliş Hân Hazretleri · 52, 61
 Sultân Selim Hamdî · 45, 59

Ş

- Şādī · 34, 44, 48, 53, 57, 59, 60
 Şarkı · 41, 45, 48, 59, 60
 Şemsi · 35, 58
 Şerāre-i İnkisār · 33, 57
 Şeyh Galib · 73
 Şeyh Sadi · 72
 Şeyh Şamil · 72
 Şeyhî · 72
 Şeyh Remzi Dede Efendi · 40, 59
 Şeyh Remzi El-Mevlevî · 41, 59
 Şeyhü'l-islām Yahyâ Efendi · 42, 59
 Şule-i Edeb · 64
 Şūrâ-yı Devlet A'zâsından Mu'ammer · 60

T

- Tâhâ · 23
 Tahliller-Tatbikler · 65
 Takriz · 64
 Tâhirü'l-Mevlevî · 46, 60
 Taḥmîs · 36, 43, 52, 58, 59, 61
 Tasavvuf · 5, 80, 82, 103
 Taştîr · 40, 59, 104
 Teodora · 63
 Teşebbüs-i Şahsî · 72
 Teşrîn-i Şânî · 21
 Tevellev sümme · 50
 Tevfik Fikret · 63
 Tevfîk Lâmiḥ · 37
 Tokadîzâde · II, V, 12, 13, 14, 21, 64, 65, 75, 78, 80
 Türk · III, V, VII, 2, 3, 6, 8, 9, 70, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82

Türkçe · 3, 4, 6, 12, 17, 68, 69, 77, 82

Ü

- Üftâde · 106
 Üsküdar Mevlevîhânesi · 40, 59

V

- vâv-ı madûle · 17

Y

- yâr · 29, 32, 36, 42, 52, 56, 57, 61
 Yaşar Şādī · 34, 41, 44, 48, 53, 57, 59, 60, 61
 Yürek Yareleri · 65

Z

- Zâdegân · 63, 78
 zâhid · 32
 Zavallı Mari · 63
 Zılâl · 64
 Zifâf · 28, 56, 107
 Ziya Paşa · 66, 67

« لغت سرف »

شمع خیز نشاء اولی حبیب بریا
 نور دهم آرم و هوا حبیب بریا
 چشم عاشقانه شریک عشق و محبت
 نشو بهر روم و رخ فیه آرا حبیب بریا
 مرد و ماه اولمه از لاله و فلفل بریا
 لم یسهر دل دانا حبیب بریا
 همه بی یار و غم عشق از لاله و فلفل
 نوزد انوار رخ لید حبیب بریا
 هر صدمه جانم بر رفته قتل از لاله
 خیره ساز دمه موسی حبیب بریا
 لب خردینک بر لاله و فلفل
 آب و تاب عالم بالا حبیب بریا
 وصف نوزد انوار و فلفل

طشهم بر تو طه حبیب بریا
 بنوع ما الحیاة جاوره حبیب بریا
 نشو بهر روم و رخ فیه آرا حبیب بریا
 کلمات اولمه فیه فیه ریا حبیب بریا
 بادشاه ملک استغاث حبیب بریا
 مرد و ماه اولمه از لاله و فلفل
 مشیر فیه لایقا حبیب بریا
 نوزد انوار رخ لید حبیب بریا
 بر نو دیده لاله و فلفل حبیب بریا
 قبله انوار سرای فیه فیه حبیب بریا
 مرد و ماه اولمه از لاله و فلفل
 سده صلات نوزد از لاله و فلفل
 انجمنی فیه لاله و فلفل حبیب بریا
 صوفیه و فیه فیه لاله و فلفل

۸۵۱

هوشم افلازم غیب غریب

لازم سزایم ترارم به

تغیباته ... لعلکده غم آنه

سینم آنه نیام نام به

آریب سرور او نه ایرالم

عمره صاره و فاسلام به

ناج رخنم سما شعله در

جامه ربار نه شهرایم به

سختی هر زده در فیلد

ظلمت محرابه ترارم به

سخت خرنده سالانه هنر

باد و خننه نشه دارم به

نه کسب او طایفه نوزده کریم

بر اصل ایر نوزده نام به

۸۶

سوم سعه نظره «مجن» به

سلا افسانی که تجارم به

«جنای»

- زفاف -

سختی طردک سیاه ضالوره

اوروله خسته روحک زنگ

نم فیه پیدک افلازم به

آری در شدن افلازم به

آی هیچک سرور سالوره

جم بیامه اولدی افسانک زنگ

آری بر زفاف افلازم

اینور دبعده مایه لوره

سختی به سختی افسان اولدی

تدارک بودله بعد بودم

استاد زلفی پرورد محمداً به رشتۀ باطنیه -

- غزل -

ترجم اینست، دل شوییده بر نغاه اینست

غریب، سایه زلفیده بر نغاه اینست

زوالی غمخیزده آراگون وصلده

سند او نظاره دل کعب زلفاه اینست

غریب، که سیم غفلتیم حال

بو بحر فتنه زده کوفته انبیا اینست

احول حافیه ابراهیم غمخیزده

ساول غمخیزده بر نغاه اینست

به اختلاص اولی ابد اینست

اولی ابد به بنده اینست

شبه غمخیزده جانانی غمخیزده

نه استک نغزینا اینست نه آه دودۀ اینست

۹۴

صمود قلبه ای زلفه، اعتدالیه اینست

زلفه سوره نه اختر، نه ابرو ماه اینست

اورا می بریده، حادیه، که حضرت می

خمرده قدرت انعامه و انشاء اینست

معلم

محمد حادیه

- بر نغاه -

بر نغاه دوستی سیم عافیتیم کجایه ای بار

بر نغاه اولی کعب نشسته بی فتنه

بر نغاه اینست سعادتمند دل افکار

بر نغاه مافوقی فیالکده بانشیه

بعد از تمسکه رالیم و نهایت

بر نغاه حادیه جفایت صلیتیم

ال سودیکم انهار فی قیامه دم رشتاییم

بولوسیت فیه عشق نور اولوسیت بنام عالمین

- محمد سعادته -

(بن ساره بزرگ)

لباس بوم ناریده بر لوردهم

آغل اولام نور اید بروردهم

جان فاسانه زنده جسمه لعل

کدم کدم دلم بروردهم

ماه جمع که برشاه رهمده

وقت اولور بیلم بن بروردهم

باشه بر شاه درم بن

کیم بایم باشه عالم درم

آجبه شدم جویمه بر لوردهم

سوزده برادریم ساغردهم

سرایده لوردهم سرمدیم

لوردهم ای (محبت) بولوردهم بروردهم

- معلم محبت اید رهم -

(محمد غزل)

بوروردهم شدی کیم جانم ساه رهم

بیامه کانه اید فرسیده آه دوه رهم

تزل اید رباره غمزه جانم رهم

جفا اید آه دلی و غمزه جانم رهم

اورده دست تخیل مارشاه رهم

ساره روی ملاحت اولوردهم غمزه جانم

لوردهم سر از سوری فاسیده اید رهم

رهم زنده ادا فضا رهم

بدر زنده بید لوردهم بروردهم

رهم رهمه رهمه رهمه رهم

دخمه رهمه رهمه رهمه رهم

۱۵
 نه در بوهالت معلوم شده باشد
 لوله غنیمت اید اولفده علمای ای بیله
 نه در بوسر خنسی نه در بوسر نژاده
 مدار اهل حق و صلا ششم ای بیله
 در ارم اید بیای فغانه سوزاندا
 بنابر نوشته اید عرسه اعظم ای بیله
 سندن ده نظرسن مایس طیفه در
 عجب نه در سحائنه ارم ای بیله
 محال سنی تفهیم کتاب ایاری
 رموز خلقی باده به ده سیم ای بیله
 شوازه بیلیع ارم یاس و نینده
 نه در بونف جویم ده برغم ای بیله
 هجتم فوره ناصبه به محمل اید به یج
 سلام و فتح ارم از سحر محکم ای بیله

۱۶
 بقایه غنیمت اید ارم دار خراج و حضور
 جلاله اید سید ارم در غم ای بیله
 جرم و صده علمای اید سه ترانه لول
 اولور سیریکه رمازه محرم ای بیله
 در شوقی طوریغ (مجموعه) نشاط و می نومه
 اوزرسل سرفرنده بررم ای بیله
 ۶ مایس طیفه نشانه
 - محمد محمد اید -

- ادا الی فوره -

ای شه والی قریب غنیمت ریاضت
 نوحی در در لکوره ده ریاضت
 حسد بقا نمده کادیکه اخطا
 حسنه ارسندن نوری یارنده
 مقوده اید التیج سوزنا نفاهدن

«سبیل دانسته امده او طریقه ایستاده
 زنده ایستاده سر معویه او طریقه در راه
 بیکم عادت اندک ساریط در راه
 طافنده صافرسن حفظ طریقت زبانه
 ابدن ساطع غلطه در پناه خونه
 «برقعه برداشتی غلطه باده سعاد دهر در راه
 بلام ندر ایستاده صفا در راه
 فاه کفر اولسم ایستاده در افان غلطه
 بویید بین غلطه ایستاده کند افان غلطه
 ایستاده افان غلطه ایستاده افان غلطه
 «صحنه تن غلطه صفت نوره طایفه غلطه
 ایستاده غلطه صفت نوره در راه
 ستر زنده کبریا باطاف و حده
 غلطه صفت نوره زنده ساطع و حده

«غریبک طایف طریقه افان و حده
 «صحنه و غلطه صفت نوره در راه
 بانه ایستاده کند نایب در راه
 زانا او طریقه صفت نوره ایستاده
 باده نوره صفت نوره ایستاده در راه
 بولای صفت نوره ایستاده در راه
 «در بوی دامنه صفت نوره ایستاده
 به او صفت نوره کوزم بوی صفت نوره
 ایستاده ایستاده او صفت نوره
 صفت نوره صفت نوره صفت نوره
 او طریقه (شادی) صفت نوره صفت نوره
 زبانه و باده ایستاده ایستاده
 زبانه صفت نوره صفت نوره
 - باده شادی -

— شرحی —

عمر مختار اهل فتنه امانه هم
به بوسه جانان ماوی امانه هم
طالع مختار مسعود رانده هم
به بوسه جانان ماوی امانه هم
بر نگاه افق چاه در رند بر رانده
نمدی در نگاه افق چاه در رند
ایندسیه خط مسنده نوزم نوزم
به بوسه جانان ماوی امانه هم
— بیابادی —

— مناجات —

آهی ای سوسه ایینه
اوی دره فلان ایینه
رهم باغی دره فلان ایینه
خافدای کجده باد ایینه

عمر مختار اهل فتنه امانه هم
به بوسه جانان ماوی امانه هم
طالع مختار مسعود رانده هم
به بوسه جانان ماوی امانه هم
بر نگاه افق چاه در رند بر رانده
نمدی در نگاه افق چاه در رند
ایندسیه خط مسنده نوزم نوزم
به بوسه جانان ماوی امانه هم

8

عمر مختار اهل فتنه امانه هم
به بوسه جانان ماوی امانه هم
طالع مختار مسعود رانده هم
به بوسه جانان ماوی امانه هم
بر نگاه افق چاه در رند بر رانده
نمدی در نگاه افق چاه در رند
ایندسیه خط مسنده نوزم نوزم
به بوسه جانان ماوی امانه هم

8

یور دیور بر سیاه ناصه
دو دیور بر سیاه ناصه
سرنایه اولسونه نواز ناصه
اوی غصه ایینه عیب ایینه

(طاهر المولوی)

۱۵۱

آنه فرقه معددی ال جلدی کونه
 بونام سعاد کونه نوزلم دستا اوز
 سوزا دولتا اخفاسه
 معمر

— غزل —

موبه روح سوزار رفیقا موقده
 محله در کونه طیف نقاره اوز موقده
 بزه لطف ایم ای بر مقامه بر فقه سرمد و
 غازی روق غالب نشوهرها موقده
 زحل دنازه اولسوه بیت فلک نا اید موقده
 مقربیت بانی ابد دنا موقده
 ظفر بریه اکونه کونه ظهور مقامه کوه غلب
 مجرب بونک کوهال مشنا موقده
 زحل لطف برکونه زمانه قمری کونا
 بونیم دیو سفا انغمی رعا موقده

۱۵۲

بونیم بونیم بونیم بونیم بونیم
 کونه ندره وفا حسن کونا موقده
 تخلم انیم ایما دل ای جاهل موقده
 خرا لظهور رخت نظیر موقده
 بونیم کل طامه اول بونیم فرایم حافر
 بونیم بونیم بونیم بونیم بونیم
 اگر معود السیف بانی بونیم اوزاق (نادر)
 رکنیم برشته عالمی انا موقده
 — بیاتاره —

— سرفی —

صفی روحه اهدی سرمدی بونیم
 بونیم بونیم بونیم بونیم بونیم
 فقه حکایه عالم اهدی برشته ناز
 بونیم بونیم بونیم بونیم بونیم

۱۴۵

انا الحق سرین ایا حق سیمایه سوب
 تخلص انا الله صافه نشانه هوید کور
 اولظفر فاسد الخاف ارماده زب و کامه سوب
 نولوا تم ده الله ادا ان انا عارت فی
 رموز کف لکری عارف بالله اولا سوب
 ولی الفیج بیوم اقدم مرشم نور
 سائمه بنی اسم جلاله هر نامه سوب
 اسانجید از مملوک کنی
 نوزاده

(غزل)

دیده می هر کوبه بر چرخانه اقامه ایلم
 به تو مقولم عمر سوخته راه عیانه ایلم
 عرف دقه آنا بولونه اعظمه و حسانه
 لعل انبیه به نقره و جاده ایلم

۱۴۶

حق توفیق باطله اعانه او غرضم فقط
 عونا موسی عاری لغزله زبانه ایلم
 ایلمه لکری ما یوس در د انفراده
 ثابت الفرم ازل به عمره و سمانه ایلم
 انیم سز هون بر نامه عالمه به
 فدا استقلال هر برده اعلانه ایلم
 کسری: محمد فی

- غزل -

- اسنادی عکال علیه السلام -

بودم نیم روز قدرم بیانی
 ز صفا اینه ده ای قدرم سوره سوره
 انده اولان هر دم معانی عشق سوره
 سوزم نور و بار اینسم به اتفاق
 صانه ترها بر مراره نوز ایند هر چه بی

